

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

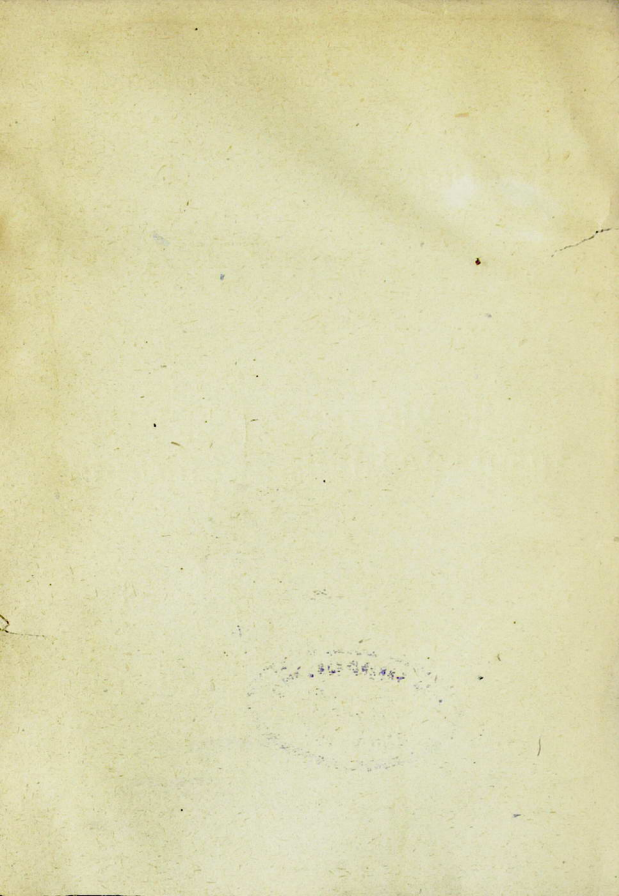
Adapt — remix, transform, and build upon the material

Գ. ԿՍՐԱՅԵՎ

**ՌԱԶՄԱԿԱՆԱՑՎԱԾ
ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ 1936 Ք.

Գ. ԿԱՐԱՅԵՎ

ՍՏԱՆԳԱՄԵ Է 1981 թ.

ՌԱԶՄԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԲԻՐՅՈՒՆ Լ. ԶԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԼՍՐ. Գ. Ա. Տ. Ա. ՇԱՆՆ

ԳԵՏԱԿԱՆ ԿՐԸ ՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ 1934 թ.

941 8604
H
5242
H

ՏԵՂԱՐԴԻ ՏՊԱՐԱՆ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ
ԳԼԱՎԼԻՏ ԶԹ7 ԳԱՏՎԵՐ 2819
0008 ԲՐՈՎՏ ՏՈՂ

ՊՐԱԼԻՏԱԲԱԿԱՆ ՏՈՒՐԻԶՄԻ ԸՆԴՈՄԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Մեր պրոյեկտայական պետութեան պաշտպանութեան ըստ
տեղմանի ուսանողութեանը՝ կապիտալիստական շրջափակման և պա-
տեղծի տեղի վտանգի պայմաններում ստունձնապես կարելիոր
թուլութեան և ստանձնա-

«Ժնչկերթալիստաեկան սխտեմի բոլոր տեսակի հակասություն-
ներն սրւածը տեղի չէ ունենում ԽՍՀՄ և շրջապատող կապիտա-
լիստական աշխարհի միջև գոյություն ունեցող հակասություննե-
րն սրման հետ միաժամանակ: Միջազգային բուրժուազիայի կող-
մից զեռել աշխարհիս միակ պրոլետարական դեկտոստերայի պե-
տությունն ու նրա հեղափոխական ազդեցությունը տածած ա-
տելությունն արտահայտվում է՝ սոստեմական բրկադայի կազմա-
կերպման փորձերի, Խորհրդային եկպարտի դեմ պայքարելու, չե-
կեղեցականների կամպանիայի, բուրժուական ու սոցիալ-դեմոկրա-
տական մամուլի կատաղի զրպարտիչ կամպանիայի և ԽՍՀՄ դեմ
պատեերագմի ուժեղացման նախապատրաստության մեջ»:

(Համկոմկուսի 16-րդ համագումարի բանաձևից ԿԿ հաջվետվու-
յան վերաբերյալ):

Այս խոսքերն ասած որից մոտավորապես յերկք տարի չե անցելու
վ ժամանակամիջոցում նրանք վոչ միայն չեն կորցրել իրենց նշանա-
վորումը, այլ այսօր էլ դրված են մեր առաջ ամենի սուր կերպով:

Կապիտալիստական յերկրներում կատաղի կերպով շարունակվում է տնտեսական ճգնաժամը: Սրանից համարյա չերեք տարի տևող սկսվեց այդ ճգնաժամը: Այն որից ճգնաժամն ավելի ու ավելի խորանում է: Այն կապիտալիստական յերկրները, վերմեք ավելի ուշ են մտել ճգնաժամի շրջանը, այժմ արագորեն համեմատ ու հաճախորվում են այն յերկրներին, վերտեղ ճգնաժամն ավելի շուտ է սկսվել: Այդ կապակցությունը սրվում են կապիտալիստական յերկրների ներսում. և նրան միջև գոյություն ունեցող հակասությունները, ճգնաժամից յեղ զանալու համար կապիտալիստական յերկրների տիրող խմբակներն էլ ավելի ձգտում են:

գտանալը վաչ միայն չի վերանում, այլ և աճում և, կապիտալիստական յերկրներին միջև հակասութ՞յունների սրմանը զուգընթաց:

Մեծին անգամ, յերբ կապիտալիստական հակասութ՞յուններն սկըլ՝ գում են սրվել: Բուրժուազիան իր հայացքն ուղղում և գեղի իՍՂՄ, քն շի՞ կարելի արդո՞ք կապիտալիզմի այս կամ այն հակասութ՞յունը, կո՞ծ բոլոր հակասութ՞յունները միասին վերցըած լուծել ի հաշիվ իՍՂՄ-ի, այլ ի՞նքնուրույնների յերկրի, հեղափոխութ՞յան կամրացի, վերը մի-միայն իր դոյաթի յամբ հեղափոխանանայ նում և բանվոր դասակարգը և դադութները, խանգարում և նոր պատերազմ կազմակերպելու, խանգարում և նոր ճնաղ վերաբաժանել աշխարհը, խանգարում և կառավարել, ինչպես ցանկանում և, իր ընդարձակ ներքին շուկան, վաճն այդ չափ անհրաժեշտ և կապիտալիստներին համար, մանավանդ այժմ, տընտեսական հզո՞ւտամի աւընչութ՞յամբ:

(Ընկ. Ստայիսի գեկուցումից ՀՍՄԿ (բ) Կ 16-րդ համագումարում):

Ահա թե ինչու, մեր յերկրի բնութ՞յան, կենցաղի և անտեսութ՞յան աստճանախրութ՞յանը զուգընթաց, պեսք և ուռածնախրվին այն վայրերն ու կառուցվածքները, վորոնք ասրխաների հիշողութ՞յան մեջ թարմացում են մեր ուղծա-հեղափոխական անցյալը, քաղաքացիական պատերազմի ժարտերը, բլոկադայի սարսափները, վորին մեզ յնսթարիում և յին կապիտալիստները և այլն:

Իրենց բովանդակութ՞յան հոռեմտա այն վայրերի ու կառուցվածքների գննութ՞յունը, վորոնք իրենց բաղձական նշանակութ՞յան տեսակեալից կարող են հետաքրքրել ասրխաներին, կարելի չե բաժանել հետեյալ հատվածներին:

1. Ռազմա-հեղափախական բնայք կրոզ դեպքերի տեսակեալից նւախար վայրերի գննալքումը: Այդպիսի վայրեր են ցարական կառավարութ՞յան դեմ դինված սուգասաբութ՞յունների վայրերը (քաղաքում և գյուղում), այն վայրերը, վորոնք ասնչութ՞յուն յունեն Նոկոեմբերյան հեղափոխութ՞յուն և բանվոր դասակարգի կողմից իշխանութ՞յունը դրավելու համար մղած զինյա՞ծ պայքարի ժամանակ տեղի ունեցած դիպքերի հետ: Այդ վայրերը քաղմաթիվ հիշողութ՞յուններ են գորթեցնում շահագործողների դեմ մղած լարյա՞ծ պայքարի մասին, այդ պայքարի քաղմաթիվ դոհերի և պաճալի քաջագործութ՞յունների մասին, վորոնք պեսք և պահպանվին յերկրասարդ սերունդների հիշողութ՞յան մեջ:

2. Քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ տեղի ունեցած մարտերի վայրերի գննութ՞յունը հարուստ նյութ և հանդիսանում ուղծա-կանացված ճանապարհորդութ՞յունների և եքսկուրսիանների համար, սող-

յոնց կտրելէլ յի մշակել տւերխտների հետ ինքնագործնելության և պլանային իմրաւորներում, բազմաներում և մարշրուաներով շարժման ժամանակ, այն ել վտխադրական միջոցների բաղմադան պայմաններում, կտրելուր նշանակութիւնն են ստանուում:

Այն առաջագոր հասարակական կազմակերպութիւնը, վորի անմիջական խնդիրն ե մեր Միութիւնն պաշտպանունակութիւնն ամրացման աշխատանքը, այժմ հանդիսանում ե Պաշտպիտքիմը: ԽՍՀՄ-ի պաշտպանունակութիւնն ամրացման ընդհանուր սխտեմում Պաշտպիտքիմի նշանակութիւնն ածոււր ընթացել և նրա կողմից քաղաքացիական աղաքանակութիւնն մեջ տարվող ռազմական աշխատանքի կատարելագործմանը զուգընթաց: Տարեց տարի այդ աշխատանքը գրավում ե մեր Խորըրդային հասարակայնութիւնն նորանոր ընդազմաւոներ, պրոլետարական պետութիւնն ամրացման տկտիվ մասնակից և դարձում աշխատավորութիւնն նորանոր միլիոններ:

Պրոլետտուրիզմի և եկակուրսիայի ընկերութիւնը տուրխտներէլ ռազմական պատրաստութիւնը համարելով իր կարեւորագույն խնդիրներից մեկը, այդ տեսակետից հանձին Պաշտպիտքիմի ունի մեր պրոլետարական հասարակայնութիւնն մի հզոր առաջատար ջոկատ: Պարզ ե, վոր այդ խնդրի լուծումը հենվում ե հիշյալ յերկու կազմակերպութիւնների աշխատանքային սերտ համագործակցութիւնն վրա:

Տուրխտների ռազմական դաստիարակութիւնն առաջին հերթին գործնականորեն իրականացվում ե ռազմականացված յերթերի և ճանապարհորդութիւնն ձեռնով, կազմակերպվում են Ընկերութիւնն և Պաշտպիտքիմի կողմից, տեղական ալ հասարակական կազմակերպութիւնների մասնակցութիւնը:

Ռազմականացված յերթերը, վորոնք սկզբից մինչև վերջ կազմակերպված են լինում զորամասերի և նրանց ստորաբաժանումների շարժման, ուսուցման և գործողութիւնների տիպարով, տուրիզմի ռազմականացման ավելի բարձր աստիճանն ե, քան ռազմականացված ճանապարհորդութիւններն ու եկակուրսիաները: Վերջինները մեր պրոլետարական տուրիզմի ռազմականացման տարրական ձեռներն են: Պահպանելով իրենց տուրխտական բնույթը, դրանք իրենց մեջ ընդգրկում են ռազմագաստիարակչական և կրթական աշխատանքն ալ ծափալով, որչափ ալ կտիւում ունի մասնակցողների կազմից և նրանց նախնական ռազմական պատրաստականութիւնն մեկաբաղակից: Այդպիսի ճանապարհորդութիւններն այժմ արդեն լայն չափով տարածված են, և դրանք ել նկատի յեն ամսվելու հետագա շարադրութիւնն ժամանակ:

Այդպիսի ճանապարհորդութիւնների և եկակուրսիաների ռազմա-

կանն բովանդակությունը ըստ իրենց ծավալի և ընդլիճի նախ և առաջ պետք և հետաքրքրական լինի նրանց մասնակցող տուրխտական խորհրդակներէ համար: Հետևաբար այդ բովանդակությունը պետք և հարմարեցնել մեծ լինի մասնակցողներէ նախնական ռազմական պատրաստութեանությանը և նրանց ռազմական գործի բնագոյնով առում ունեցած պահանջներէն: Այնուհետև ռազմական բովանդակությունը պետք և մասնակցողներէն մի շարք նոր տեղեկություններ և դործնական հմտություն տա ռազմական գործի վերաբերյալ:

Այդ գիտողությունները պետք և տուրխտաների համար հետաքրքիր և միեւնույն ժամանակ դործնական կիրաքելելի և ոգտակար ընդլիճներու: Ռազմական աշխատանքի բովանդակությունը, ըստցի այդ, պետք և, վորքան հնարավոր և, ընդարձակի նրանց ռազմական գիտելիքներէ հորիզոնը:

Վերոհիշյալ պահանջներով բնարդվում են ռազմական աշխատանքի յերեք հիմնական ուղղությունները տուրխդմի բնագոյնով առում:

ա) Տուրխդմի ռազմականացումը, բառիս լուծն իմաստով, մագնելով ճանապարհորդություններէ և եղակուքսիաններէ պլանի մեջ ռազմական պատմության տեսակետից զննության (իսկ յերեմիս ել ուսումնասիրության) համար հետաքրքիր վայրերը և կտուցումները (որինակ քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ տեղի ունեցած մարտերի վայրերը), կամ աշխարհի վայրեր, վորոնց նշանակության վրա մեր պրոլետարական պետության պաշտպանության ամբաղման գործի տեսակետից ոգտակար և սենեւել տուրխտաների ուշադրությունը:

բ) Ռազմակրթական աշխատանք, վորը տարվում և ճանապարհին, տուրխտաների համար հետաքրքիր ռազմակիրարկելի պրակտիկայի հիման վրա:

գ) Ռազմադաստիարակչական աշխատանք, վորն իրականացվում և աշխատակալներէ բաղադրի վրա, վորոնք ստացվում են տուրխտական ճանապարհորդություններէ միջոցով մասնակցողներէ մեջ ԲԳԿԻ մարտիկին անհրաժեշտ հատկությունները զարգացնելու համար:

Այդ բոլոր միասին կողմում են ռազմա-քաղաքական աշխատանքի աշխատակալներ, վորի միջոցով մեր բաղմախիվ տուրխտաներէն մեծ թիվով աշխատանք իրականացնելու պաշտպանության ամբաղման գործում աշխատի մասնակցողներ ևնք պատրաստում:

Բոլոր դեպքերում ել հնարավոր էլ լինում միջիմուռն եղակուքսիայում համատեղել ռազմակրթական բովանդակությունը ռազմատուրխտաներէ հետ: Առանձնապէս հաճախ այդ յերեմուլիքն կհանդիպենք վորք հիտիտան մարդուտներէ ժամանակ: Սակայն այդ հանդամանքը չպետք և

կասեցնի նման եկեղեցականների կազմակերպիչներին: Ինչպես հետագայում կտեսնենք, եկեղեցականների մեջ սաղմոսեթական բովանդակութիւն կարելի չե մտցնել նույնիսկ այն դեպքում, չեք նրա տարիտակուն նպատակներն անմիջական սաղմոսեթական բովանդակութիւն չունեն:

Այսպէս զից պարզ է, վոր պոլեմարիկան տարիքմի ռազմականացումը վոչ միայն չի բացատրում ռազմականացման նախադրեցութիւնն հետի է եկեղեցականների ընդմեջ տարիստական տարր, այլև ընդդէմ հիշատակում դեռ հետ է լրացվում է դրանով: Միաժամանակ մեծ չափով սոստադրեցվում են տուրիստական աշխատանքի այն մեթոդները, վորոնք նպաստում են եկեղեցականներում ժամանակցողների ռազմական գործում ուղտակար ունակութիւնների զարգացմանը: Դիտումը, գնումութիւնը, համատու գրանցումները, վայրի պլանի դադրումը, նկարումները և այն պետք է գործադրվեն լայն չափով:

Այս բոլոր ասածները պրոլետարիզմի և եկեղեցականների ընկերութիւն ու Պաշտպանութիւն խորհուրդների և բջիջների համար լայն հեռանկար է բացում իրար հետ աշխատանքի սերտ կապ ստեղծելու և իրենց տրամադրութիւն տակ գտնվող լայն հարապարտութիւնների միահամուռ կերպով ուղտադրեցման տեսակետից, ինչպես գլուխում, նույնպես և քաղաքում աշխատավոր բնակչութիւնն ամենալայն մասնակցութեամբ ռազմակերպական դաստիարակչական աշխատանք ծախելու համար:

ՈՍԶՄԱԿԱՆ ՏԵՍԿԵՏԻՅ ԿԵՏԵՐԲԻՐ ՏԵՂԵՐԻ ԶՆՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԽՈՀՄ-ի բնութիւնը, կենցաղի, դասակարգային պայքարի և տրամադրութիւն ուսումնասիրութիւնը պրոլետարիական տուրիզմը վոչ թե ուղղակի ճշգրտեցվում է իր մտավոր հորիզոնը, ինչպես տուրիզմի մասին վերացականորեն խոսվում է բուրժուական յերկրներում, այլ և յերևան է հանում մեր յերկրի բուն սոցիալիստական շինարարութիւնն հոյակապ պատկերը:

Մակոյն, յեթե մեր տուրիստի համար, վորը յիտուն ստեղծագործական աշխատանք է տեսնում, այնպիսի տպագրութիւն է, թե մեր շինարարութիւնն ընթանում է խողաղ պայմաններում և յենթակա չե նոր պատերազմների վտանգին, այդ տրամադրեց սխալ է: Մենք վոչ մի բոլոր չգիտեք և մոռանանք, վոր մեզ շրջապատում է կապիտալիստական յերկրների թշնամական ուղտը, վոր տրամադրեցման բուրժուապիսի տակութիւնն ուրախագոյն է մեր հասցեքին ուղղման նորանոր թշնամական վտանգութիւնների մեջ: Նոր պատերազմների

մահակոտնների կրակային ողակն իրենից հետո անբուժելի հետքեր և թողել: Մինչև այժմ ել կարելի չե տեսնել մարտերի ժամանակ ավերված շենքերի, խորտակված նավերի (որինակ Հյուսիսային Դվինայում), խրամատների, լարափակոցների մնացորդները: Տեղերում կոխվածքներն մասնակցողներ և տեղնաբնակներ են հանդիպում, վորոնց պատմությունները տուրքստների մեծ հետաքրքրություն և առաջ բերում:

3. ԽՍՀՄ պաշտպանունակության ամրացմանը ոժանդակող զանազան կառուցվածքների ղննությունն անշուշտ հետաքրքրական և մեր տուրքստների համար: Մոցչինարարության հզոր թափը, անցյալներում մեզ մոտ կոտնված գործարան—գիգանտները, հիդրոէլեքտրոկայանները, կոլեկտորային և սովխոզային շինարարությունը—այդ բոլորը դրամ և տուրքստների լարված ուշադրությունը: Մեր յերկրի պաշտպանության սխտեմում գտնվող այս կամ այն շրջանի համար ամենից շատ աչքի ընկնող կառուցվածքների նշանակությունը բացատրությունը հույս կատ մեր տուրքստին վաչ միայն Շնգումայից գործողության մեջ, այլ և կոմրացնի նրա հավատը դեպի մեր պրոլետարական պետություն աճող ուժն ու հզորությունը:

4. Ռազմական գործի գորգացման պատմությունը օնտակեսից ցուցաբերական կառուցվածքների զննարկումը: Մեր յերկիրը կապիտալիզմից օտացել և վորպես ժառանգություն այժմ հնացած, իր նշանակությունը բոլորովին կորցրած զանազան կառուցվածքների մնացորդներ, ամբոցներ, միջնաբերդեր, զանազան տիպի ամրություններ: Իրանց միջոցով կարելի չե ուսումնասիրել անցյալում սաղմական գործի դարգացումը: Միաժամանակ այդ ամբիով տեղի ունեցող դրույցը կապելով մեր ռազմաքաղաքական այժմեականություն և սաղմայի հեռանկարների հետ, կարելի չե տուրքստների մեջ կենդանի հետաքրքրություն առաջ բերել դեպի ԽՍՀՄ-ի ռազմական արվեստի և պաշտպանություն խնդիրները:

Այդ բոլորը միասին վերցրած իրենից հակայական նյութ և ներկայացնում ռազմականացված ճանապարհորդությունների և եքսկուրսիանների համար: Ռազմատուրքստական այդ նյութերի պարզաբանումը օվյալ շրջանին համապատասխան, դրա մշակումն ու շաղկապումը տուրքստական մարշլուտաների հետ՝ Պաշտպանության անդակամի ընթիվի կամ խորհրդի հիմնական խնդիրներից մեկն և պրոլետարական տուրքստի ռազմականացման անպարնդում:

Վերը հիշվեց այն մասին, վոր ռազմականացված ճանապարհորդություն կամ եքսկուրսիանների ընթացքում կատարած աշխատանքը պետք և, վորքան հնարավոր ե, լիովին համաձայնեցված լինի տու-

ընտանեքի ռազմական պատրաստութեան և ռազմական պահանջներէ հետ Բացի այդ, այդ աշխատանքը կախված է շարժման յեղանակներէց, ճանապարհորդութեան տեսլութեանից և վերոշվում և մարշրուտի տեսլատական նշանակութեամբ ու բովանդակութեամբ:

Ճանադարձին կատարվելիք ռազմական աշխատանքի ժամանակ ու բովանդակութեամբ վերջնականապես վերոշվում է այն ժամանակ, յերբ արդեն ժշակվում և ճանապարհորդութեան անցկացնելու ուղանքը: Ռազմականացված ճանապարհորդութեան կամ եքսկուրսիայի կատարման վերջնականապես մշակված պլանը կարող է ստանալ ստորև բերված ացառտեղերի ձևերից մեկի տեսքը, վերին տվելի յն հետապնդում պլանի ողորդործումը: (Տես Մարշրուտի ընտրութեանն ու կազմումը պրակթի):

Ինչպես պիտի անց կացվի ռազմական աշխատանքը:

Յմենից առաջ և ամենից հաճախ այդ պետք է անց կացվի նորմալ կիսկուրեքում մերձողով, վերջ հիմնվում է եկակուրսիան խմբակի գնկափորի ինամբով նախապատրաստվելուց: Հիմնականում այդ նախապատրաստութեանն այն և, վեր դեկավարը տանում է խումբը վերոշ, նախապես ռազմատիրական մարշրուտով և վերոշ վայրերում տեսլատանքի ուշադրութեամբ դարձնում և այդտեղ տեղի ունեցած հեղափոխական անցքերի, մարտերի և պահպանված ռազմական կառուցվածքների վրա: Երբ պետք է անել վաշ թե տեղի ունեցած այն կամ այն գնակի մասին «առհասարակ» չոր ու ցամաք բացատրութեանն տալով, այլ կենդանի գրույցի միջոցով, կանգ տանելով այն կետերի կամ տեղական առարկաների վրա, վերոնց գրավումը վճռական նշանակութեամբ է ունեցել գնակների ընթացքի համար, միտմամտնակ պատմել մասնավոր եպիզոդներին մասին, վերոնք բնորոշում են տվյալ գնակը կամ տեղի ունեցած մարտը և այլն, և այդպիսով աշխուժացնել եկակուրսիան և հետաքրքրութեանն արթնացնել գնակի ռազմական գործը:

Տարեգմի ռազմականացումը լայն ուղի յն բացում նաև մի այլ մեթոդի՝ հեռագրացված մեթոդի համար: Չնայած մեր հեղափոխական շարժման և ռազմական ընտապալաններում գոյութեանն ունեցող խոշոր քանակութեամբ աշխատութեաններին, հետադրոման կարիք դգացող նշութեանն այնքան շատ բազմակողմանի յին և սպառված յեն, վեր տարիստն այդտեղ նոր և արժեքավոր շատ քան կգտնի: Հետադրոմական մեթոդի վրա անհրաժեշտ և ավելի մանրամասնորեն կանգ տանել:

Ռազմականացված ճանապարհորդութեանների մարշրուտային ուղղութեանները կարող են յերեք հիմնական տիպի լինել. ա) մարշրուտը կարող է միացնել այնպիսի կետեր, վերոնցից յուրաքանչյուրն իրենից

առսինձին անկտիս ամբողջությունն և ներկայացնում և մյուսները հետ-
վող միջկուսյ չունին (այդպես են որինակ ռազմական հնությունների
հուշարձանները)։ Ը) մարշրուտը կարող է ացնել ռազմական գործողու-
թյունների ռազմաճակատի ուղղությամբ, նրանց զարգացման այս կամ
այն եռապուս (որինակ Յուգոսլաւի գործերի դեմ մեր ռազմաճակատի
սկզբնական և վերջին գիծը) և գ) մարշրուտը կարող սնցնել ռազմա-
կան խմբակի, շրկատի կամ զորամասի շարժման հետքերով (որինակ
Յուգոսլաւի՝ Լենինգրադից նահանջելու շրջանում Ծ-րդ գիվիդիայի,
ընկ. Ուկրացիի խմբակի 19-րդ, 11-րդ և 10-րդ գիվիդիաների հարձա-
կումներն ուղին)։ Մարշրուտների յերեք սխառնի ստորաբաժանումներն
էլ իրենց առանձնահատուկ կնիքն են դնում ռազմահետազոտական
աշխատանքի տեխնիկայի վրա։

Առաջին դեպքում մարշրուտի ամեն մի կետում, ձեռքի տակ յե-
ղած տղադիր նյութերի հետ նախապես ծանոթանալու միջոցով, հաջցի
հետազոտումը վերջնականապես ավարտված է համարվում։ Տեղում կա
տարվելիք աշխատանքները կլինեն՝ վայրի (որինակ մարտադաշտի)
կառուցվածքների, ամրությունների մնացորդների և այլ որչեկտների
դնությունը, վայրի պլանը կազմելը, կարևոր մանրամասնություն-
ների արտանկարումը կամ լուսանկարումը, բնակչության միջոցով
տեղեկություններ հավաքելը և յեզրախակիչ ամփոփումները։ Մեկ տե-
ղում աշխատանքներն ավարտելուց հետո, խմբակն անցնում է մյուսին։

Բոլորովին այլ է դրությունը յետհետդ վախճանում, Այդ պեպ-
քում տեղի յն ունենում յերկարատե (յերբեմն ամբողջ մարշրուտի յեր-
կարությամբ) շարժում այն ռազմաճակատի դժի ուղղությամբ, վորը
միտժամանակ զբաղել եր հակառակորդը։ Տուրիստների աշխատանքը
(գծագիր կազմելը, ռազմաճակատի տեղամասի կամ նրա առանձին կե-
տերի սևութասիրությունը, բնակիչների հարցաքննությունը, լուսանկա-
րումները, նկարումները և այլն) յերբեմն խիստ ձգձգվում է, իսկ հա-
վաքում նյութերի քանակը շատ մեծ է լինում, դրանց սխառնաբաղա-
ցիան և մշակումը պետք կատարել հատուկ ցիբիկուլթի ժամա-
նակ եկոկուրսիայի վերջում, կամ եկոկուրսիայից վերադառնալուց հետո

Մարշրուտների յերբորդ տիպը առաջին հայացքից շատ նման է
առաջինին, բայց իրականում խիստ տարբերվում է նրանից։ Քեպիտ
տյգ պեպքում տուրիստները շարժվում են գործերի այս կամ այն խմբ-
ակի անցած ուղիով և նրա ռազմական գործողություններն ուսումնա-
սիրում են նախ մեկ վայրում և ապա մյուսում։ այնուամենայնիվ առ-
բողջ աշխատանքն իր բոլոր հաջորդ ողակներում սերտորեն
շագկապված մեկ ամբողջություն և կազմում, քանի վոր

յաւարտեալ յոլորդ ողակը բղկում և նախորդից և պայծառա-
ւորութ և հաշորդ ողակը: Այդ տեսակետից յերրորդ տիպի մար-
շաւառներն դեպքում ձեռնառւ յի դնալ վոչ թի այն զորամասերի
յաբժման դեմ ու դեմ, վորոնց զործողութիւնն ուսումնասիրվում և, այլ
երես շարժման «հետքերով»:

Զգեստը և յեղրակացնել, վար տուրխատեկան եղակութիւնների ժա-
մանակ տեղի կարող են ունենալ միմիայն կամ եղակութիւն, կամ
հետազոտողական մեթոդը: Այդ յերկու մեթոդները վոչ թի պետք և հա-
մապրել իրար, այլ միմիայն հետ աջնալիս յաղկապել, վորպիսի առ-
ջիտեակեան աշխատանքի ձեռքը հետաքրքիր և մատչելի դառնան այդ
աշխատանքում ներդրումոված տուրխատեկան խմբակներին:

Խնդրի ալիքիսի դրվածքն այն հետեւմանքը կունենա, վոր այն
խմբակներում, վորոնք նախնական ուղղմական պատրաստութիւնն չա-
նեն, ուղղմատուրխատեկան աշխատանքը դրեթի հետազոտեակեան բնույթ
չի ունենա և կմոտենա ուղղմականացված եղակութիւնի տիպարին:
Մտեալին, վորքան բարձր և տուրխատեկան նախնական ուղղմական վորա-
կազմութեամբ, այնքան նրանց ուղղմատուրխատեկան աշխատանքի մեջ
բաղժմանում և հետազոտեակեան տարրը: Վերջապես, կարմիր բանակի
հրամանատարական կազմից (պահեստում կամ խակեկան ժողովութեան
մեջ դառնողներէից), կամ ուղղմական խնդիրներով սխտեմատեկաբար
զբաղվող անձնավորութիւններից բաղկացած խմբակներում ուղղմա-
տուրխատեկան աշխատանքը կարող և գիտա—հետազոտեակեան բնույթ
ունենալ:

Խնդրածայն հասկանալի չե, վոր քանի բարձր և տուրխատեկան
ուղղմեակեան վորակավորութեամբ, այնքան հաճախակի չեն դառնում նրանց
կողմից աշխատի հարցերի առաջադրումները, վորոնք խոշոր շեղումներ
կողահանըն մարշալութեան նախորդը մշակված ցանցից: Այդպիսի դեպ
քերում չպետք և կանգ առնել վոչ միայն այս կամ այն մարշալութի
նախնակի փոփոխութեան, բայց նուրիսի նոր մարշալութեան
մշակման առաջ: Այդպիսի եղակութիւնների հետեւմանքները պետք և
մեծ չափով ուղարկութեան տունին և ոգտագործվեն բլիշի հետադա-
նաշխատանքներում:

Մտածա տուրխատեկան աշխատանքը մեծապէս կշահի, յեթե տու-
րխատեկան, նախքան եղակութիւնի մեկնելը, ժանութեանն վոչ միայն
սովորութեամբն վերաբերող գրականութեան, այլ և տեղական խնդրա-
րանի նկատմանները հետ իրաձգամար անհրաժեշտ հնախորդ խնդր
մայրոն տախտակների վրա ցուցումներ կաշին, թի ինչ կարգալ այս
կամ այն մարշալութի վերաբերյալ, հանապազմեկուց առաջ փոքրիկ դր

դրույց անցկացնել (այդ կարելի չէ անել նաև եքսկուրսիայի առաջին օրը հանդատի վայրում) և եքսկուրսիա կազմակերպել զեռրի տեղանքներ թանգարանը:

ՈՒՋՄԱԿԱՍՏԻԱՐԱԿԱՆԱՆ ՅԵՎ ԿԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆԵՐԸ ՃԱՆԱԳԱՐՔԻՆ

Ռադմականացված ճանապարհորդությունները և եքսկուրսիան բունց մեջ մի շարք նախադրյալներ են պարունակում տուրիստների մեջ ռադմականացված աշխատանք ծավալելու համար:

Առաջ ժամանցը, ֆիզիկալ տուրային մարզանքը, տուրիստական խմբակների ներքին կարգապահությունը, ճանապարհին հանդիպած խոչընդոտների հաղթահարումը, հավաքած նոր տեղեկությունները, վերջապես, շարժման և հանդատի ժամանակ ընկերական միջավայրը փոխադարձ սերտ շփման պայմաններում, մասնակցողների մեջ ճիշտ հասկացողություն և մոցնում ընկերական զոգման, կոլեկտիվիստիկ դրավարություններին և զրկանքներին դիմանալու մասին, զարգացնում են մարտիկի համար զնահատելի հատկություններ՝ հնարագիտություն, վճռակալություն, ճարտարություն, համարձակություն և դիտողականություն:

Տուրիստների հետ ճանապարհին տարվելիք դաստիարակչական աշխատանքը զբաղվում է սպառնում:

Մեր աուրիստները գերազանցապես արտագրության և շաժման հարվածայիններ, Ծաւյակի ենտուղիստներ, կուսակցության և կառավարության քաղաքականության սկիւղի անցկացնողներ են: Տուրիստների միջև արտագրական փորձի փոխանակությունը և արտագրական աջն կենտրոնների ըանվորության հետ շփման պրոցեսում (վորտեղ նրանք հաճախելու յեն) տեխնիկական գիտելիքների յրաջումը, նորակաուույցների հետ ծանոթանալը, կոլեկտիվին շինարարությանը ցույց տված ոժանդակությունը, կուսակցության և կառավարության քաղաքականության պարզաբանումը մեր Միության հետ ընկած խուլ անկյուններում, Պաշտվիտքիմի, պրոլետարիզմի և եքսկուրսիստների ընկերության, Ավտոդրի, ՌՅՊ ընկերության և այլ կազմակերպությունների ըլիշների ստեղծումը՝ այդ բոլոր հասարակական քաղաքական աշխատանքի շրջանը վորոշում և մեր պրոլետարիստ տուրիստի գեմըը, բարենպաստ և դարձնում պարապան նաև առգմական դաստիարակության համար: Տուրիստական խմբակների զեկավար կազմի և առաջին հերթին Պաշտվիտքիմի կողմից նշանակված հրամանատարական կազմի պարտականությունն է ճիշտ ոգտագործել այդ պայմանները և կայուն ու հմուտ զեկավարությամը հաճնել դրական հետվանքների:

Ռազմականացման ճանապարհորդութեան ժամանակ տարբեր ազգա-
կազմակերպումներ անպայման պետք է ընթիս ամբողջ մարտական
բնագրերը և առանձնահատկությունները։ Պարագմունքները պետք է աշ-
խատեցնեն և հետաքրքիր լինեն։

Հետո կարևոր է ճանապարհին տուրիստներին պարագմունքներ
բով շնորհաբերել։ Մեծ չափով ռազմականության աշխատանքով տար-
վելուց ժամանակ է ժողովում ճանապարհորդությունը համարյա անընդ-
հատ ռազմական պարագմունքի վերածելու։ Դրանից պետք է խուսա-
փել։ Ռազմականության աշխատանքը չպետք է դադարի տուրիստների
համար հետաքրքիր հանգիստ լինելուց։ Նման պահանջները ստիպում
են զենկավարներին ուղարկություններ սրել մի շարք կողմակերպչական
մեթոդական առանձնահատկությունները վրա։

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՅՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

Այն սերունդն պայմանները, ժողովուրդ հարկ և լինում ռազմական
աշխատանք տանել մարտական շարժելու ժամանակ, հարկադրում է
զենկավարներին հատուկ ուղարկություններ դարձնել իրենց աշխատանքի
այն ընտելություններին, վերջինք այդ պայմաններում կարող են վճռա-
կան նշանակություն ունենալ։

Հենկավարի աշխատանքների մեջ կարևորագույն մոմենտներից մե-
կը հանդիսանում է ռազմական աշխատանքի հարցերի նկատմամբ
լիարժեք հասարակական կարծիքի և ուղարկության պահանջումը,
վեր կատարվելն՝ տուրիստների կողմից դեպի այդ աշխատանքը գիտա-
կից վերաբերմունքի և նրանց կողմից այդ աշխատանքի զարգացման
նպատակները հասկանալու դեպքում։ Ուստի պարագմունքներն աշ-
խատեցնեն և հետաքրքիր կերպով անցկացնելուն զուգընթաց զենկավարը
չպետք է մոռանա նաև բացատրական աշխատանքը։ Բացատրական աշ-
խատանքը չպետք է զատվելուց միմյանց հասակ զրույցների ձե-
րով, — խոսակցության կամ ընթերցանության ժամանակ հմտորեն ա-
վելացրած մի խոսքը կամ կատակն ավելի լավ հետևանքների չէ հասց-
նում, քան չոր ու ցամաք զենկացույց հոգնած ունկնդիրների առաջ։

Բացի այդ, զենկավարն իր աշխատանքների միջոցին պետք է հեն-
վի խմբակի ակտիվի վրա, վերջին հարկ է պետք է բաղկացած լինի
հարմարեցված տուրիստներից (կուսանդամներ, կոմիտեի անդամներ, ան-
կուսակցական ակտիվիստներ) և տուրիստ-բանթիվակիցներից։ Հենվե-
լով այդ ամուր կորիզի վրա, զենկավարը հասարակական ներդրում-
ության միջոցով սկզբից յեզեթ վերադառնում է առանձին բացատրա-
կան լիարժեքները։

Տուրիստների՝ դեպի ռազմական աշխատանքն ունեցած գիտակից
վերաբերմունքը պետք է հենակետ հանդիսանա սոցիալիզմի մեջ-

ցածկեցութեամբ և հաւաքածայնութեամբ: Սոցմրցակցութեանը կարծիքի յիսնցկեացնել եկեղեցւորսին իմրակներէ միջեւ և նրանց ներսում: Նախաձեռնողը կարող է զեկավարը լինել (առաջտրեկութեան ձեւով) կամ մասնակցողները և ձեկակերպութեամբ և սոցմրցակցութեան մեջ մասնակցելի ժողովութեամբ զայնմանազրի ձեկով: Ղեկավարը կարող է ոգնել տուրիստներին պայմանազրի մեջ մոցնելու ռազմական աշխատանքին զիրարեւող զայնպիսի խնդիրներ, վորոնք ըզլուում են ճանապարհորդութեան կամ եկեղեցւորսիայի պլունից և խոշոր գործնական նշանակութեան ունեն:

Հետադայութեամբ զեկավարն իր աշխատանքը համակերպութեամբ և այն ուսումնական պարտավորութեաններէ հետ, վոր վերցրել են տուրիստներն իրենց վրա սոցիալիստական մրցակցութեան կարգով: Անհրաժեշտ է տուրիստներին շարունակ իրազեկ պահել պայմանազրի կատարման ընթացքի մասին. ա) յերեկները հայտնել նրանց մյուս քովա համար նախատեսված ռազմական խնդիրներէ մասին, բ) ցերեկութեան ժամանակ զարբերարար ամիսիել արդեն մշակված խնդիրներէ յուրացումը: Ավելի լավ է այդ ամիսիութեանի կատարեն իրենք տուրիստներն իրենց կողմից ընտրած վերահսկիչ յետակներէ (բրիգադներէ) միջոցով: Ամիսիութեանի և հաջորդ որվա համար նախատեսվող ռազմական խնդիրներէ բացատրումը չպետք է յերկարատեւ ընտրի կրի. պետք է կապակցվի հանգստի վայրում կատարվող տոորյա աշխատանքներէ հետ (ճամբարի սարքավորումը, անտեսական հազարը, թերթի համար հոգվածներ կազմելուն, գրվածքները և նկարները կարդի ըրելուն և այլն) և ընամ չպետք է խանգարեն դրանց:

Սոցիալիստական մրցակցութեանը պետք է թափանցի տուրիստներէ ամբողջ ռազմական աշխատանքների մեջ: Ուշադրութեամբ խորանալով ռազմական աշխատանքի բովանդակութեան մեջ, մենք կհասնուվենք, թե վորչափ հաջող է այդ ըովանդակութեանը զուգակցվում մրցակցական մեթոդի հետ, — ով ավելի ճիշտ կհարմարվի վայրին, ով ավելի արագ կգծուգրի հաշվետու քաւը կամ զեկուցազրի կկեզմի, ով ավելի ճիշտ և արագ վորոշում կկայացնի, ով ավելի շատ տեկներ կխփի հրաձգութեան ժամանակ, ով ավելի ճիշտ կզնա աղիմուտով և այլն: Ուշադական աշխատանքի այս մոմենտները մի շարք այլ մոմենտների հետ միասին (զրանք ստորեւ ըրվում են) մրցակցութեան մեթոդներէ հմտորեն ոգտագործելու դեպքում, մեծապես աշխուժացում են պարագմունքները և հետաքրքրական են դարձնում այդ: Մրցակցական մեթոդը գործադրումը այնչափ ակտիվացնում է տուրիստներին, վոր նրանք մինչև իսկ պարագմունքները վերջանալուց հետո շարունակում են իրենց ուղեգնական մարդանքները, — որինակ այնպիսի

վարժություններում, ինչպիսիք են հեռավորությունների վերադարձը, քաղաքից հարգալի, ժամացույցի միջոցով աշխարհի կազմերը վերադարձը և այլն:

Դեպի պարապմունքները յեղած հետաքրքրությունը խորանում և այն դեպքերում, յերբ դեկավարն ոգտվում և վոչ թե հնազած նյութերից, այլ ուղղմական գրականությունից վերցրած վերջին տեղեկությունները: Ծանոթությունը ժամանակակից տեխնիկական միջոցներին և պայքարի յեղածներին հետ, թուզցիկ խնդիրները մեջ համապատասխան ուղղմատեխնիկական երևմունքներ մոցները, իմպերիալիստական և մանավանդ մեր քաղաքացիական պատերազմից վերջիս օրինակ վերցրած փոքրիկ տեղեկանք-որինակները լայն ոգտապարծումը, կապիտալիստական պետությունները բանակի տեխնիկական պաշտպանման մասին տեղեկություններ հաղորդելը—այդ բոլորը նախագանց հետաքրքիր նյութ են հանդիսանում պարապմունքների, իսկ յերբեմն և զադարձի ժամանակ ընկերական գրույցների համար:

Բոլոր գրույցները և աշխատանքներն անհրաժեշտ և կապել իրենց՝ տուրիստների հետաքրքրական պրակտիկայի հետ: Ուսումնական աշխատանքի ծանրության կենտրոնը պետք և կազմեն վոչ թե դեկավարի յերկար բացատրությունները (այդ բացատրությունները վերադառնալու, չպետք և անցնեն անհրաժեշտության ստեմաններից), այլ տուրիստների կերպրկելի պրակտիկան, վոր անց և կացվում պարզ տեխնիկական հրաձգային պարազայի ֆոնի վրա:

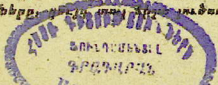
Տուրիստների ուղղմաուղումնական պրակտիկան, ըստ հնարավորության, պետք և տարվի իրականությանը մոտեցող պայմաններում: Այսպես որինակ, յեթե հրաձգային խնդիրներ են մշակվում, տուրիստները պետք և հարմարվեն վարքին և այդ գրությամբ վճիռ կայացնեն: Եթե դեկուպգիր և կազմվում, տուրիստներն այդ պետք և կատարեն ճիշտ այն ժամանակ, վորն անհրաժեշտ և լինում գրա համար ուղղմանակառում և այլն: Տուրիստների կողմից լուծվող խնդիրներին վերաբերող պատասխանները չպետք և տեսական բնույթ կրեն (ըլն վճռում եմ այդպիսի պայմաններում), այլ պետք և ձգտել հասկապելս այն գործադրություններին, պայմանական նշաններին, հրամաններին, վոր հարկ և լինում գործադրել մարտական պարազայում:

Այս վերջին տեսակետից հատկապես կարևոր և տաղտիլական—հրաձգային խնդիրների մշակման մեթոդիկան: Յերկար խնդիրներից պետք և խուսափել, խնդիրների ամենահարմար տիպարը համապատասխան թուզցիկ խնդիրները: Դրանց մշակման լավագույն մեթոդը պետք և համարել խմբակային վարժությունները: Մեթոդի ելությունը նրա նունն և, վոր դեկավարը կանգնեցնելով խմբակը, նրան տակտիկական կամ հրաձգային խնդիր և առաջադրում: Խնդիրն, ըստ հնարավորության, արվում և ճիշտ այն ձևով, ինչպես այդ տիպի կրկնապար իրական մար-

տողերն պարագայում (պետք հրամաններ, խոսակցություններ հետախուսում, հակառակորդին հայտնվող խմբակները, նրա հրետանային կամ զննարկ-
րային կրողը և այլն): Խնդիրն առաջադրվում է կտրել, 1-2 բռնկումով,
նրա մեջ միմիայն ախտի տվյալներ ժողովելով, վերոնր անհրաժեշտ
են խնդրի լուծման համար:

Որինակ, խմբակը շարժվում է համապարհով. պետք է մշտել հե-
տախուզական դեպքի պարտականությունները. առջևում յերեմվում է
վայրի փոքրիկ ծալք: Ձևառած ծալքին, դեռ 500-600 քայլ հեռավոր-
ություն վրա, ղեկավարը հետևյալ խնդիրն է առաջադրում. «Մենք
արժվում ենք առաջավոր դեպքի կողմի մեջ—վերադառնալ հրաժեշտ-
ային ջոկ թեթև զննարկում. դասակի կտրողը շարժվում է ահա այն ա-
պարակի մոտով. մեր աջ կողմից, անտեսելի յեղերքով շարժվում է մեր
աջակողմյան կողքային յերեմակի դեպքը, ձախ կողմը, առվի յերկայ-
նությունում—ձախակողմյան կողքային դեպքը: Առջևում մեր առաջավոր
անդակայինը վայրի ծալքն են բարձրանում»: Յերբ այս բոլոր ասած-
ները պարզված են. տուրքիտներին համար, ղեկավարն ավելացնում է.
«Դուք թողորդ այդ դեպքի հրամանատարն եք և գնում եք կորիզից
դի ջրի առաջ: Նայելով առջևից զննարկող պրտակայիններին, տեսնում եք,
թե ինչպես նրանք բարձրացան ծալքի վրա, միանգամից պարկեցին,
թե նրանցից մեկը յետ սողաց դեպք ներքև և մեկ ձեռքը պարզելով
դեպի առաջ և աջ, մյուս ձեռքը թափահարում է գլխավերևում»
(տես «Հետևակի մարտական կանոնագրքը», մաս 1, հրատ.
1929 թվականի. պայմանական նշան Ձ 18): Ստանալով այդ խնդի-
րը, թուրք առաջնայինները լուծում են այն: Հաճեցու համար ժամա-
նակ արվում է այնքան, ինչքան այդ անհրաժեշտ կլինի իրական պայ-
մաններում: Սկզբում, քանի դեռ տուրքիտները չեն ընտելացել ռազմա-
կան աշխատանքի անցկացման մեթոդներին, ժամկետները կտրելի յի
յերկարացնել: Յերբ ժամկետն անցնում է, ղեկավարը կտնչում է տու-
րքիտներին ժեղին և վերջինս կատարում է այն բոլորը, ինչ անհրա-
ժեշտ է համարում անել. տվյալ պարագայում: Բերված որինակում,
դուքս կտնչված տուրքիտը «արագ քայլ» հրաման տալով ինքն ա-
րագ գնում է դեպի վայրի ծալքը: Կանգնեցնելով կտրողը վայրի լան-
ջի վրա, առաջ ինքն է տնջում, առաջավոր դեպքայիններին մտա՝ տն-
ձումը հայտնաբերած հակառակորդին հետախուզելու համար:

Յերբնմ նպատակարար է կտնչել վոյ թե մեկ, այլ հայրդա-
բար 2—3 տուրքիտներ, համեմատել նրանք լուծումները,
թերությունները, դեպք տուրքիտ լուծումը: Վերոհիշյալ յերեմակ

և, վեր խմբակային վարժությունների մեթոդը խիստ նմանվում է մեր-
ցակցեղան մեթոդին և մի շարք դեպքերում կարող և սերտորեն դու-
գաբղվել նրա հետ: Զեկավարի յեղրափակումներն ամեն մի առումին
դեպքում պետք է կարճ լինեն:

Թուցիկ խնդիրները պետք է լուծել տարբեր վայրերի պայման-
ներում, տարբեր տակախակիան և հրաձգային պարադաներում, որով
տարբեր ժամերին և տարբեր յեղանակներին: Մաշակաւոն աշխատանքի
այդպիսի բազմապիսությունը նպաստում է մեթոդի ճկունությանը, վո-
րը միմիայն կարճատեղ կանգառումներ և պահանջում: Տարբեր պայ-
մաններում Թուցիկ խնդիրների լուծումը նպաստում է աշխատանքի
աշխուժացմանը, իսկ տուրխտաների մեջ զարգացնում է սրամտությու-
նը ու վեռականությունը:

Անհրաժեշտ և ավելացնել, վեր ուղծական աշխատանքի անցկաց-
ման աշխույժ է հետաքրքիր ձեվերին դուքընթաց պետք է այդ աշ-
խատանքի մեջ բազմապիսի բովանդակություն մտցնել: Ճիշտ էի լինի,
յեթն մենք նախատեսներ առաջին որը մշակել հետախուզական դի-
քի ծառայությունը, իսկ յերկրորդ որը հեռավորությունն աշխատաւոյ
վորոշելը (յեթն եքսկուրսիան յերկրայ յն) պետք է առաջին իսկ ո-
րը ցույց տալ հետախուզական դիքի շարժվելու տեխնիկան տարբեր
տեսակի վայրում և հեռավորությունն աշխատաւոյ վորոշելու նախնա-
կան ձեվերը փոքր մարզանքներ կատարելու հետ միասին: Յերկրորդ
որը կարելի յն անցնել Թուցիկ խնդիրների լուծմանը՝ հետախուզական
դետքի գործողությունների վերաբերյալ (նախապես տարբեր վայրե-
րում և տարբեր պայմաններում) և հեռավորությունը աշխատաւոյ վո-
րոշելու մարզանքին, վորի մեջ մրցակցության տարբեր պիտի մտցնել:
Աշխատանքի բազմազանության հետապնդումը կարող է մի այլ ծա-
րահողության հաջնել՝ այն և, տուրխտաների ուղադրության ցրվածու-
թյան: Ամեն որժա համար պետք է նախատեսել 2—3 հարցից վոչ ու
վերի և հերթով փոփոխել:

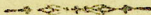
ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԱՌԹԱՏՆԵՐԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Առաջին հարցը, վորին հանդիպում, են ուղծատուրխտական
եքսկուրսիաների կազմակերպիչները՝ այդ տուրխտաների նախնական
ուղծական պատրաստության հարցն է և այն, թե եքսկուրսիային ինչ
պիտի ուղծական բովանդակություն պիտի տալ, վորը հետաքրքիր լինի
եքսկուրսանաների համար:

Բոլոր մասնակիցներին կարելի յն բաժանել յերեք հիմնական կու-

տեղորդութիւն. ա) այն անձինք, վերոնք ռազմական վոչ՝մի անառա-
տոյթյան շունեն, բ) անձինք, վերոնք ձեռք են բերել ռազմական վո-
րոշ պատրաստութիւնն ռազմական գիտելիքների խմբակներում կամ
Պաշտպանութիւն վարժական իւրացման կամ դրամատերութւն յերկրա-
յին հաճաքների ժամանակ, և գ) հրամանատարական կողմը (պահեստի
և կազմակերպի), վերն իր հերթին աստիարածանութւն և կրտսեր, միջին
հրամանգծի և այլն:

Տարբեր կատարողութիւն տարիականների հետ աշխատանքի կազմա-
կերպումը հետապնդու. համար աղջաւաններ ենք տալիս, վերոնց մեջ
համառոտ մեթոդական քույրամենք են արկած:

1. ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ ԶՈՒՆԵՑՈՂ ՌԱԶՄԱՏՈՒԻՍՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿ

1. Կողմորդում

Այնպիսի մասերը, Կողմնացույցի կառուցվածքը և կողմորդումը կառուցվածքի միջոցով, կապված տուրքատնինքնա միջոցով: Կողմորդում առանց կողմնացույցի՝ արեգակի, տեղական առարկաների, աստղերի միջոցով: Քարտեզների կողմնորդումը:

Անց և կապվում առանձին համառոտ ցուցանմերի միջոցով, կապված տուրքատնինքնա միջոցով գործնական աշխատանքներով:
2. Քարտեզի ընթերցումը

Տեղագրական պայմանական նշանները և նրանց զեմպրման սկզբունքները: Ռելյեֆի նկարումը, Քարտեզի համեմատումը վայրի հետ և ընդհակառակը: Քարտեզի լրացումն ու ուղղումը:

Բացատրություն, պարզ ցույց տալով բացատրությամբ քարտեզի վրա և վայրում: Այնուհետև քարտեզի բարձրաձայն ընթերցումը: Կարտեզների կողմից (հերթով) մատչելի տեղի վարժման պրոցեսում, մասնանշելով, թե ինչ առարկաներ կան քարտեզի վրա և ինչ չկա կամ չի համապատասխանում իրականության:
3. Ազդեցությունը քարտեզում

Ինչ և նշանակում ազդեցություն ինչի համար և ծառայում այդ ազդեցությունը բացմանը: Կողմնացույցի համեմատ, ցույց տալով ազդեցությունները և յիշակետերը (մատչելի տարածքի տեղերից) այն հաշվով, վեր խմբակը կրկին՝ համապատասխանում:

4. Վայրին հարձարվելու և քողարկում ինչ է նշանակում տեղին հարձարվել և ինչով և այլ տարրեր վում քողարկումից: Ինչի համար է դարձադրվում թե մեկը և թե մյուսը: Վայրին հարձարվելը տեղում զանվելու և առաջ շարժվելու ժամանակ: Պատժի և ակտիվ քողարկում:
5. Հեռավորութիւնների վորոշումը Ինչի համար է հարկավոր կարողանալ, թե ինչպես վորոշել հեռավորութիւնը: Ոժանդակ պարզ յեղանակները:
6. Որային տուգնողներ Եարավորութիւններ՝ որային հակառակորդի հայտնվելու դեպքում տարբեր վայրում շարժման ժամանակ:
7. Հետախուզական դետքի ժառանգութիւնը Հետախուզութեան նշանակումը: Հետախուզութեան դետքի շարժումը: Տեսական առարկաների (ծառեր, անտառ, ձոր, բարձրութիւն) հետախուզութեան տեխնիկան: Դրավոր զննուցագիր կազմելու կանոնները:
- Առին և դասակէ շարքը:
- Առանձին համառատ դրույցներ գեղավարի ցուցադրանքով և տուրիստներին վարժական պրակտիկայով զանազան վայրերում: Մասշտաբի կառուցումը:
- Համառատ բացատրութիւններ՝ տուրիստների վարժական պրակտիկայի հետ միասին: Մինչև 1000 մետր հեռավորութիւն վորոշելու մարզանք, առաջ շարժվելով մինչև առկական առարկաները մարշրուտի համեմատ:
- Սկզբնական բացատրութեան ցուցադրանքով: Հետագա կրկնողական պրակտիկա:
- Բացատրութիւն պարզ և հասկանալի ցուցադրանքով: Տուրիստներին պրակտիկան տակտիկական պարզ պարտագայի հիման վրա: Զննուցագիր կազմելը դեկավարի ամփոփած տվյալների հիման վրա, դրան հաջորդող համառոտ վերլուծութիւնը:
- Ցուցադրանք հետագա մարզվածութեան հետ միասին, մարշրուտով շարժման պրոցեսում:

	Թեմաների անունը	Համառոտ բովանդակություն	Մեքորդական ցուցումներ
9.	Ճամբարի ծրու- գծում	Ճամբարի համար տեղի ընտ- րումը յունը: Որային դիտողութ յու- նից ծածկելը: Վրանների տեղափո- խումը յունը: Վրան խիցելու տեղի նիկան:	Համառոտ բացատրութ յուն և ցուցա- դրանք առաջին գիշերոթի վայրում:
10.	Հրաձգութ յուն և նշանի վրա	Սկզբնական տեղեկութ յուններ ձիգի և զնդակի թռիչքի մասին: Ինչպես հրացանը բռնել և հրա- ցանը ուսին դնել ապու: Նշանա- ռութ յուն և ձիգ կատարելու հիմ- նական լեզանականները:	Համառոտ բացատրութ յուններ ցուցա- դրանքով և առերիստների վարժական պրակ- տիկայով: Հրաձգութ յունը առերիստների կողմից կատարվում և ներթոյ, ղեկավարի անձնական վարժական հսկողութ յան տակ, անպայման աջնդիսի ծածկատուն պիտի լի- նի, վոր կլանի արձակած զնդակները (ձոր, տարափուլ):
11.	Զորամասերի համ- բարեների ալիքիւմը	Ծանոթացում զորամասի ներ- քին կացութ յան հետ: Կովի տեղի նիկական միջոցների զննութ յուն (տանիներ, զրահապատ ավտոմեքի- ներ, հրետանի): Բաղաձիւում: Միաժամկույթի ցուցադրումը: Ցակրիկական պայտալմու նշաներին նեղիւ գտնվելը:	Անց և կացվում եկակուղսին մեթոդով, հախապես համաձայնութ յան զայով զորա- կան հրամանատարութ յան հետ:

1. Կողմորոշում
Կողմորոշում կողմնացուցով և առանց նրա՝ Կողմորոշում ժամացույցի միջոցով՝ Քարտեզի կողմորոշումը աշխարհի կողմնորով և վայրի հետ համեմատելով։
Անց և կաշվում փոքրիկ թռուցիկ խնդիրների միջոցով, միաժամանակ ըացադրելով ու ցուցադրելով այն, ինչ վոր մոռացված և առաքիտների կողմից։
2. Քարտեզով շարժումը
Քարտեզի ընթերցումը և նրա համեմատությունը վայրի հետ։ Քարտեզի վրա տրված մարշրուտը ըստնելը։
Տուրիստների շարժումը քարտեզով տեղաված մարշրուտով (ճանապարհներով և առանց ճանապարհի) որվա տարբեր ժամանակների (ցերեկվա, գիշերվա) և անտառում տարբեր վայրերի պայմաններում։
3. Արիմուտով շարժվելը
Ինչ և աղիմուտը և ինչի համար և նա ծառայում, աղիմուտով շարժվելու տեխնիկան տարբեր վայրի և որվա տարբեր ժամանակների պայմաններում։
Համառոտ հիշողության վերականգնում անցածի մասին և ցուցադրանք մարդանշով։ Տուրիստների բաժանումը մանր խմբակների՝ կողմնացույցների թվի համեմատ, ցույց տալով նրանցից յուրաքանչյուրին աղիմուտները և յեղակետները (մարշրուտի տարբեր տեղերից) այն հաշվով, վոր խմբակը կրկին հաժարվի դադարի վայրը։
4. Հեռավորությունների վերաբերյալ
Հեռավորություններ վերաբերյալ մարդանշ աշխարհով և ոժանդակ պարզ յեղանակների միջոցով։
Մարդանշ՝ տուրիստների միջև մրցակցության հետ միասին, միաժամանակ մոռացված բացատրություն և ցուցադրանք։
5. Ուղիքի տալիսալներ
Շարափոխությունների տալիս հակառակորդի հայտնվելու դեպքում։
Բացատրություններ և ցուցադրանք, կերպարական պրակտիկա տարբեր վայրերում։

Թեմաների անունը	Համառոտ բովանդակություն	Ծերագրված ցուցումներ
6. Ո՛րհն (որայն դիտողութան, հատորգման և կապի պատահի ծառայութիւնը	Ո՛րհն պատերի նշանակումը, աղղանդանային քաթանների կառուցվածքը: Գալի միջոցներ: Սգանանային կրճատագիր:	Սկզբնական բացատրութիւն և ղեկավարի ցուցադրանք: Տուրիստների կրկնողական պրակտիկա ղեկավարի միջանկյալ տուրիստութիւնների համաձայն:
7. Շարքեր լեվիտրգեր	Ջոկի և դատակի շարքերն ու կարգերը:	Տուրիստներ՝ շարկութիւնների հետագա վարժական պրակտիկայով, տուրիստներին աստիճանաբար ներգրավելով մարշրուտի շարժման պրոցեսում:
8. Հետախուզական դետքի ծառայութիւնը	Հետախուզական դետքի շարժման և տեղական առարկաների գնումութիւն տեխնիկան: Հետախուզական դետքի գործողութիւնները տարբեր պայմաններում հակառակորդին հանդիպելու դեպքում: Զինուցադիր կազմելու կանոնները	Հետախուզական դետքի շարժման կրկնողական պրակտիկա, միատնայնակ պարզապահելով մոռացվածը: Թուցիկ խնդիրների լուծումը դետքի գործողութիւնների վերաբերյալ՝ վայրի, օրվա ժամանակի և առկա կական պարագայի տարբեր պայմաններում:
9. Ջոկի պաշտպանութիւն ժամանակ	Ջոկի ընտրութիւնը կրակային կետի համար: Մարզադաշտի հրամային հետախուզութիւնը և կրակի կազմակերպումը: Վայրին հարմարվելը և ջողարկումը: Գալի կազմակերպումը: Կրակի վարումը: Գոյի զրահագտակման դեմ:	Հեկավարի համառոտ բացատրութիւններ միատնայնակ բացատրվածները ցույց տալով տեղն ու տեղը նույն վայրում: Տուրիստների կրկնողական վարժական պրակտիկա, մի շարք Թուցիկ խնդիրների լուծման միջոցով՝ տարբեր վայրում և տարբեր պարագայի պայմաններում:

10. Հոկի հարձակման
ժամանակ
- Հոկի բուցադատման տեխնիկա
կան մարտականքի համար: Եւր
ժում մարտականքերով: Վարե-
վադքներ և սղուկներ: Կրակի և
շարժման համադրմանը թշուր
հուռուկումներ գրոհի համար
Գրոհ տանկերի հետ միասին:
- Մեթոդական ցուցումները նույնն են,
ինչ վոր պաշտպանութեան ժամանակ:
11. Դաշտային պահակի
մասնախումբ յունը
- Տեղի ընդդռութիւնը դաշտային
պահակի համար: Մարտի համար
դաշտային պահակի նախապատ-
րաստվելը: Տեղի ընդդռութիւնը
պահակապետի համար: Ժամա-
պահի և նրա ուղեկանի ծառա-
յութիւնը: Դաշտային պահակի և
պահակապետի միջև կապի կազմա-
կերպումը: Գրոհողութիւններ հա-
կադակորդի հայտնվելու դեպքում:
- Մեթոդական ցուցումները նույնն են,
ինչ վոր պաշտպանութեան ժամանակ:
12. Համարի ծրագծու-
մը
- Տեղի ընտրութիւնը համարի
համար: Ողակին դիտողութիւնից
ժանկվածութիւնը: Մանրկան
պաշտպանութեան միջոցները: Ներ-
քին կարգականոնի պահպան-
ման միջոցները: Ողային դիտող-
ութեան կազմակերպումը:
- Մշակվում է դադարքի կամ գիշերութի վա-
րում, առաջին գիշերութի վայրում բացատ-
րութիւն և ցուցադրանք և հետագա կտո-
գառումների ժամանակ թուղցիկ ինդիկներ
լուծման միջոցով:
13. Հեռքի նշանակներ
նշանակը
- Հեռքի նշանակի կառուցվածքը:
Տարբեր դրութիւններից Հեռքի
նշանակը նշանակում տեխնիկան հեռա-
վորութեան վրա և դիպում համար:
- Համառոտ բացատրութիւն ցուցադրանքի
հետ միասին: Մարզանք Հեռքի նշանակ նշ-
անակում տեխնիկան հեռա-
վորութեան վրա և դիպում համար:

Թեմաների անունը	Համառոտ բովանդակություն	Մեքրդակաճ ցուցումներ
14. Հրաձգություն եղանի վրա	Հրացանն ուսին դնւմ տալը և նշան բռնելը, առաքիտներին ըստուշելով այդ դործում նրանց կողմից ձեռք բերած գիտելիքներն ու գործնական ունակութիւնները: Հրաձգություն 25—40 մետրի վրա «պատկած» և «նասած» գրութիւններ, 5-ական փամփուշտով 2 և 3 փամփուշտի սերիաներով:	Նշան բռնելու և հրացանը սահուն իջեցնելու նվազների հիշատարման ստուգումը, միատեմանակ գրույց կարմակերդելով հրաձգության թեորիայի (տեսության) հիմնական խնդիրները շուրջը: Առաջին հրաձգությունը տեղի յն ունենում ղեկավարի անձնական վարժական հսկողության տակ: հաջորդը հերթով հրաձգային վրցակցության մարդանքի կարողով, վարը տեղի յն ունենում վերջին գիշերութի վայրում: Հրաձգության համար անպայման հնդակները կլանող ծածկարան և անհրաժեշտ:
15. Հորամասերի համալարների այցելումը	Ծանոթացում կովի տեխնիկական միջոցների նմուշներին հետ: Հրաձգային մրցակցություն գորամասի Պալաւաքիմի բլիթի հետ: Ցակտիկական պարտադմունքներից մեկին մասնակցելը:	Անց և կացվում նախապես համաճայնության գալով դուրական հրամանատարության հետ:

3. ՈԱԶԱՏԱՑՈՒԹՅԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿ ԿՐՏՍԵՐ ՀՐԱՄԱԶՄԻՑ ԲԱՆԿԱՑԱՄ

1. Գողմորոշում	Այլաբերի կողմերի վերջին գրվա ցանկացած ժամին կողմնաքույցով և առանց նրան: Բարտեզի կողմորոշումը կողմնացույցով և ստանց նրան:	Համառոտ կրկնութիւններ: Թուղիկ խըն գիրներ:
----------------	--	---

2. Բարանդի շարժումը Բարանդով տրված մարշրուտը գտնելը տվյալ վայրում (հանապազմիչ) լինել առանց հանապազմիչի): Մշակվում և հերթով տուրիստների կողմից խմբակը զեկավարի կողմից, ցույց տրված մարշրուտով տանելու միջոցով:
3. Ազիմուտով շարժումը Ազիմուտով շարժվելու տեխնիկան տարբեր վայրեր և որևէ ժամանակի տարբեր պայմաններում: Տուրիստների պրակտիկան ցույց տված ազիմուտով շարժվելու մեջ: Խմբակը բաժանել մասերի կողմնացույցների թվի համեմատ: ցույց տալ ուղիմուտները և յեյակետները (մարշրուտի տարբեր կետերից) և ին հաշվով, վեր խմբակը կրկին հավաքվի պահաքքի վայրը:
4. Հեռավորության վորդումը Մարզանք՝ հեռավորություններ աչքաչափով և ոժանդակ պարզ յեղանակների միջոցով վորդելու մեջ: Մարզանք՝ տուրիստների միջև մրցակցություն հետ միասին: Միաժամանակ բացատրելու և ցույց տալով մոտացածը:
5. Ուղային տաղնապաներ Շարափոխություններ ուղային հակառակորդի հայտնելու ղեկարում: Շուքադրանք և կրկնողական պրակտիկա տարբեր վայրում:
6. Ո՛րհի (ուղային ղեկ) Ո՛րհի պոստերի նշանակումը: Համառոտ բացատրություններ և ցուցադրանք, տուրիստների հետագա կրկնողական պրակտիկա: (հաղորդման և կապի): Ազդանշանային քաթմանների կառուցվածքը և ազդանշանային կրնոտագիյու: Կապի միջոցները: Պոստի ծառայություններ:

Թիմաների ամուսն	Համառոտ բովանդակություն	Մեքագրական ցուցումներ
7. Դասակը հետախուզության ժամանակ	Հետախուզական դասակի և նրանից ուղարկվող գիտքի շարժման տեխնիկան: Դիրքերի կողմից վայրը ղնելու տեխնիկան: Հետախուզական դասակի զործողությունները հակառակորդին հանդիպելու դեպքում: Զեկուցագրեր կազմելու կանոնները: Հաշվետու քարտ:	Հեկավարի բացատրությունները կապված ցուցադրանքի հետ: Տուրիստների կողմից կրկնողական պրակտիկա տարբեր վայրում թուղթի խնդիրներ լուծելու միջոցով: Զեկուցագրի կազմում հաշվետու քարտ կցվում և հետագա վերլուծության:
8. Դասակը պաշտպանության ժամանակ	Դասակին ցույց տված պաշտպանության շրջանի սահմաններում կրակային կետերի համար տեղի ընտրությունը: Կրակի կազմակերպումը (կողմնորոշ կետեր, հեռավորությունները չափումը, հրաձգային քարտ կազմելը): Հակառակային պաշտպանություն (Հ. Ո. Պ.), հակազդրային պաշտպանություն (Հ. Ո. Պ.), հակաքիմիական պաշտպանություն (Հ. Ո. Պ.) միջոցները: Հրամարտ, հրաձգային խընդիրներ լուծելով: Հակազդրո:	Հեկավարի բացատրությունները, հենց նույն տեղում ցույց տալով: Հետագա կրկնողական պրակտիկա, լուծելով թուղթի խնդիրների դասակի զործողությունների վերաբերյալ տարբեր վայրում և տարբեր տակտիկական պարագա պայմաններում:
9. Դասակը հարձակման ժամանակ	Դասակի շարժումը մերձեցման շրջանում տարբեր վայրում: Դասակի մարտավարդի բացառատունը: Կրակի զուգակցությունը	Մեթոդական ցուցումները նույնն են, թեև վեր պաշտպանության ժամանակ:

շարժման հետ: Կրակի վարելը
հրաճգային խնդիրներ լուծելու
հետ միասին: Վաղելագործի և սո-
ղալու տեխնիկան (կանոնադրա-
յին յնքեք յեղանակները): Ճան-
կերի հետ միասին պրոճ տալու
տեխնիկան:

10. Հրաճգային խնդիր-
ներ

Հրաճգություն շարժվող նշան-
ների վրա: Հրաճգություն չիր զոր-
քերի դիտավերներից և պրանժնե-
րով: Ուղղումներ ըստ քամու-
ն միջոցառման ալլ աղբեցու-
թյունների: Հրաճգություն աղա-
յին նշանների վրա: Հրաճգու-
թյուն մոտերեսների վրա:

Ղեկավարի համառոտ, սակայն պարզ և
հասկանալի բացատրություններ, հենց ալ-
տեղ ել կտպելով այդ որինակելի լուծման
տուրիստների հետագա կրկնողական պրակ-
տիկայի թուղթի խնդիրների միջոցով:

11. Մարշրուտային
հանութ

Մարշրուտային հանութի նշա-
նակությունը և նրա կատարման
յեղանակները: Դայերի մուտ-
տեր:

Ղեկավարի բացատրությունները, կապե-
լով մարշրուտի մի ուղեմասի հանութի
ցուցադրման հետ: Այնուհետև տուրիստների
կողմից ճանապարհի մի մասի հանութ կատա-
րելը պարզ տակտիկական պարագայի պայ-
մաններում:

12. Հեռատեսիլ հանութ

Ինչի համար և կատարվում հե-
ռատեսիլ հանութը: Հեռատեսիլ
հանութի կատարման տեխնիկան:

Ղեկավարի բացատրությունները, կապե-
լով հեռատեսիլ հանութի ցուցադրման հետ:
Տուրիստների կողմից վոճ բարդ վայրի հե-
ռատեսիլ հանութի հետագա կատարումը,
տակտիկական: պարզ պարագայի պայման-
ներում:

Փնտմանի անունը

Համառոտ բախմբակցություն

Մեքագական ցուցումներ

13. Ծամբարի ծրագծում
Ծամբարի համար տեղի ընտրությունը՝ Վրանների՝ ողային դիտողությունից ծածկված դասավորումը: Պարզանություն միջոցները: Ողային դիտողության կազմակերպումը
14. Հրաձգություն նշանի վրա
Հրացանն ուսին դեմ տալը և նշան ընկելը, հետագա հրաձգություն՝ մրցակցության սկզբունքներով: Պարզանություն՝ հեռակայությունը 40 մետր, «պատկած» կամ «նստած» դրությունը, 5-ական փամփուշտ, 2-3 փամփուշտի սերիաներով:
15. Զետի նոնտիկի նիտումը
Կրկնություն ձևերի նունակի կառուցվածքի հիմունքների մասին: Զետի նոնտիկի նիտելու տեխնիկան տարբեր դրություններ, հեռավորություն և դիտող նիտելու տեխնիկան՝ ուղղաձիգ և հորիզոնական նշանների վրա:
- Մշակվում և դադարը կամ գիշերով վայրում, առաջի գիշերովում բացատրություններ կամ ցուցադրման միջոցով և հաշվող կանգառումների ժամանակ տուրիստների կողմից թոուցիկ խնդիրներ լուծելու միջոցով:
- Հրացանը նշան ընկելու նվազը տեղի յն ունենում հրաձգային գործի հիմնական տեղեկությունների վերաբերյալ գրույցի ձևով կրկնությունների միջոցով: Առաջին հրաձգությունը կատարվում և «պատկած», յերրորդը՝ «նստած», յերրորդը՝ «կանգնած» դրությամբ: Տուրիստները կրակում են հերթով վերջին գիշերովում տեղի ունենալիք հրաձգային մրցակցության համար մարզանքի կարգով: Հրաձգության ժամանակ անպայման դնակները կլանող արքերը պիտի լինի (հողի թումբ, փոս և այլն):
- Համառոտ բացատրություններ և ցուցադրանք նունակի նյութական մասերի կրկնության կարգով: Տուրիստների կրկնական մարզանք մրցակցության կարգով ամեն որ (դադարը կամ գիշերով վայրում) 15-20 րոպե:

<p>16. Զորամասերի նամ-
քաւորների ալցելուքը</p> | <p>Մանդիւթիւթուն կողմի տեղանի-
կական միջոցներին նոր ախար-
ների հետ: Հրամային սրբանկ-
ցութիւնը գործածելու Պաշտօնա-
մի բիլլի հետ: Մասնակցութիւն
գաղտնի տեղի ունեցող տախտի-
կական գործադրման պարագ-
մունքներին:</p> | <p>Անց և կապուած նախորդ համաձայն-
ութեան զարգ գործական հրամանատարու-
թեան հետ:</p> |
|--|--|--|

4. ՌԱԶՄԱՏՈՒՐԱՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱ, ՄԻՋԻՆ ՀՐԱՄԱԶՄԻՑ ԲԱՂԿԱՅԱՅ

1. Կողմնորոշում	<p>Կողմնորոշման մարզումը առանց
կողմնացուցի ցերեկին ու գիշերը
Քարտեզի կողմնորոշումը կողմնա-
ցուցող և առանց նրան:</p>	<p>Կրկնողական թուղթիկ խնդիրների լու-
ծում՝ վայրի, յեղանակի և որվա ժամանա-
կի տարբեր պայմաններում:</p>
<p>2. Շարժում քարտե-
զով և ադիմուտով</p>	<p>Քարտեզի վրա տրված մարզ-
րուտը զանեղ վայրի վրա (նա-
նապարհով և առանց նախապար-
հի) և շարժումն այդ մարզու-
տով: Ադիմուտով շարժվելու
տեխնիկան:</p>	<p>Զրույց մոռացվածի բացատրութեամբ և
ցուցադրումով, հետագա պրակտիկա վայրի
և որվա ժամանակի տարբեր պայմաններում:</p>
<p>3. Հեռավորութեան
վերաբերում</p>	<p>Հեռավորութեաններն աչքախա-
փով վերադնու մարզանք տարբեր
հեռավորութեանների վրա՝ մինչև
3000 մետր:</p>	<p>Մարզուտի ընթացքում կրկնողական
պրակտիկա տախտիկական պարագայի ֆոնի
վրա զեկալարի զեկալարութեամբ:</p>

Թեմաների անունը	Համառոտ բացատրություն	Մերողական ցուցումներ
4. Մարդուտային հոգևած	Մարդուտային հոգևածի տեղի- նիկան:	Տուրքիաների կողմից մարդուտի ուղի մասի հոգևածի կատարումը, առկա կան պարագայի ֆունի վրա, ղեկավարի ցու- ցումներով:
5. Հեռատեսիլ հոգևած	Հեռատեսիլ հոգևածի տեղի- կան:	Հեռավարի բացատրությունները, հեռ- տեսիլ հոգևածի ցուցադրման հետ միասին: Իրենց տուրքիստների կողմից հոգևած կա- տարելը տակտիկական պարագայի ֆունի վրա:
6. Ողջային տաղանայ	Շարահոգևածությունների մար- դանք, ողջային հոգևածի կողմից հայտնվելու դեպքում: Հայտն- դային պաշտպանություն (ՀՈԳ) միջոցները վաշտում և զուգամար- տակում:	Հեռավարի համառոտ բացատրությունը ցուցադրման հետ միասին: Կրկնողական պարսկական թուղքի կանգնողների լուծման միջոցով:
7. Հրաձգային խնդիրներ	Հրաձգային խնդիրների լուծու- մը իր գործերի ղյուլավերակից և նրանց արանքներով, շարահային և ողջային նշանների, մակերես- ների վրա հրաձգություն կատա- րելու միջոցով: Ուղղումները զա- մուռ և լուծումների վերաբերյալ Դիպլոման հայտնաբերությունը և կրակի զարթուրությունը հայտնելը:	Համառոտ բացատրություն, տուրքիստների կրկնողական մարդանքի հետ միասին: Կրա- ձգային և զնդարի ողջային ջանքերից ուղղվելու մեջ: Տուրքիստների հետագա մրցակցություն հրաձգային թուղքի կանգնողների արագ և ճիշտ լուծելու վերաբերյալ:

8.	Վաշտը հետախուզու-
ղության ժամանակ	Հետախուզական վաշտի շարժ-
ման տեխնիկան, Հակառակին
(ՀՈՊ) և հակաքննական (ՀԻՊ)
պաշտպանության ծառայություն-
ներ: Գործողություններ հա-
կառակորդի հեծելադրքին և նրա
զրահամեքենաներին հանդիպելու
դեպքում: Հետախուզական վաշ-
տի մարտը հակահակորդի հետա-
նով ուժեղացված հետեվակի
դեմ: Հեկուցադրեր կազմվել հաշ-
վետու քարտերի ձևով:	Թուղթիկ խնդիրների լուծումը տարբեր
վայրում և տարբեր տակտիկական պարադա-
յի պայմաններում: Տուրիստների կողմից
մոտացված հարցերի թարմացումը բացա-
տրություններով և ցուցադրումով:
9.	Վաշտը հրետանու
հետ միասին առաջա-
վոր յերթական ու-
ղեկարար	Շարժման կարգն ու պահպա-
նության միջոցները: Հակառա-
կորդի հեծելազորի հարձակման
յետ մղումը: ՀՈՊ-ի ծառայու-
թյունը: Մարտ հանդիպած հա-
կառակորդի հետեվակի դեմ (հրա-
ձգային խնդիրներ լուծելու հետ
միասին): Մարտ մոտորացված
հակահակորդի դեմ:	Մեթոդական ցուցումները նույնն են, ինչ
վոր հետախուզության մեջ զտնվող վաշտի
համար:
10.	Վաշտը պաշտպա-
նության ժամանակ	Պաշտպանական շրջանի գլխա-
վումը և կրակի փնտնմի կազմա-
կերպումը: Հրետանու հետ կապի
կազմակերպումը (վաշտի հրետ-
քարտի կազմումը) ՀՈՊ-ի ՀԶՊ-ի
և ՀԻՊ-ի միջոցները: Կապի և
ղեկավարության կազմակերպու-
մը: Հրամարտ հարձակվող հա-	Մեթոդական ցուցումները նույնն են, ինչ
վոր հետախուզության ժամանակ վաշտի
համար:

	Քննական տնուեր	Համառու բաժանողություն	Մերողական ցուցումներ
		կառավարողի դեմ (հրաձգային խնդիրների լուծում)։ Հակառակորդի հետևակի և տանկերի լեռնորումը։ Մարտ աշարհանորդական շրջանը ներս խուժած հակառակորդի դեմ։	
11.	Վաշտը հարձակման ժամանակ	Վաշտի շարժվելու կարգը մեր ձեռքման շրջանում։ Վաշտի հրամանատարի հրամանը։ Վաշտի մարտավարողի լուցարարականը։ Կապի կազմակերպումը հրետանու հետ։ Կապի և զենկավարման կազմակերպումը։ ՀՈՊ-ի, ՀՊՊ-ի և ՀԲՊ-ի միջնոցները։ Կրակի և շարժման դաշտակցումը։ Կրակ վարելը զնորացիության դասակարգ (հրաձգային խնդիրների լուծում)։ Նշանագրուցում հրետանուն։ Հակառակորդի վրա զրոհ տանկերի, Լ-ին եղյամի դասակարգի հետ միասին։ Զ-ը և Եղյամի դասակարգ մարտը։	Մեթոդական ցուցումները նույնն են, ինչպես վեր ներառվողների ժամանակ վաշտ համար։
12.	Վաշտը մարտից դուրս գալու ժամանակ	Ուժեղացված վաշտի մարտից դուրս գալու պլանը։ Պահպանման ծառայությունների ողջացումները։ Գործողություններ հակառակորդի	Մեթոդական ցուցումները նույնն են, ինչպես վեր ներառվողների ժամանակ վաշտ համար։

յո՞ւրացի աղիացիքի վրա տալու
 Է ա կ ա ս կ ո Ր Պ ի
 գրածագրանքի և հետևակի
 հարձակման յետ սղուճի: Ետհան-
 ջող դասակների կրակով փոխա-
 դարձ աշնությունը միջնախն
 րնագծերում: Յուրջ արված թի-
 կունդային շրջանի գրավումը:

Դետի հետախուզությունը:
 Դետն անցարանի տեղի ընտրու-
 ցյունը: Անցարանի պլանը: Ան-
 ցարանը կրակով աղանդելը: ՀՈ-
 Պ-ի և ՀՔՊ-ի միջոցները: Անցա-
 րանային միջոցների աղանդու-
 մը: Դետն անցնելու ժամանակը:
 Զորամասերի փոխադրման կարգը
 և շարանը բարձելու տեղեր: Մած
 կրվածության միջոցները: Թնդի-
 րների առաջադրումը և հակառու-
 կորդի աիք փոխադրվելուց հետո
 կատարվելիք գործողություննե-
 րի ընտելիքը:

Հրացանն ուսին դնւ տալը և
 նշան րոնելը. մրցակցության
 կարգով հետագա հրաձգությունը:
 Պայմանները: հետախուզությունը
 40 մետր «պատկած», «նստած»,
 «կանգնած» դրությանը, 5-ական
 փամփուշտով, 2 և 3 փամփուշտի
 սերիաներով:

Պարապմունքը պետք և տեղի ունենա գե-
 տի մոտ այն տեղից, զորտեղից գումարտա-
 կի հրամանատարը կտրող և իր հրամանը
 տալ վաշտերի հրամանատարներին:

Առավին հրաձգությունը կատարվում և
 «պատկած», յիսկորող «նստած» և յեքոր-
 ող «կանգնած» դրությանը, առերիաները
 կրակում են ներթերով միջին գիշերովի վայ-
 րում տեղի ունենալիք վերջնական մրցակցու-
 ցյան համար հրաձգային մարզանքի կար-
 գով: Բոլոր հրաձգությունների համար ան-
 պայման անհրաժեշտ և զնդակները կանոն
 արգելք ունենող (հողաթումբ, բլուր և այլն):

13.

Դետն ուժով անց-
 նելը

14.

Հրաձգություն
 նշանի վրա

15. **Ջեռքի նահանգների նեոտուր** Ջեռքի նահանգներ նեոտուր տե-
խնիկան տարբեր գրուած յամբ հե-
ռաւորութեան վրա և դիպուէկ նե-
տեւուր տեսակները՝ ուղղաձիգ և
հորիզոնական նշանների վրա:
16. **Ճանաբարի ծրագծումը** Ճանաբարի համար տեղի ընտ-
րութեանը և նրա դասավորութեանը,
պահպանութեան և ներքին կար-
գապահութեան միջոցները: Ողա-
յին դիտողութեան կադմսեր-
պումը:
17. **Զորամասերի ճամբարների աշխարհումը** Կալի անենիկական միջոցների
նոր տիպարների հետ ծանոթ-
նալը: Մրցակցութեան գործառնի
հրամկադմի հետ հրացաններով և
զնդացիքով կրակելու մեջ:
Մասնակցութեան դաշտում տեղի
ունեցող առկառնական--գորա-
յարթային պարագմունքներից
մեկին:
- Տուրխտների կրկնողական մարդանք ձեռ-
քի նոնականեր նեոտուր մեջ մրցակցութեան
կարգով (մտապա դարարքների կամ գիշերո-
թիվայրերում) որական 15-20 րոպե:
- Ուղարկվում են առաջ (վերջին դարարքնե-
րից մեկից) տուրխտ-- բնակարանորդներ
(հնրթով), այնուհետև տեղ համեւելուց հետո,
քննութեան և առնվում, թե նրանք առա-
ջարդանքը վորքան ճիշտ են կատարել:
- Անց և կացվում նախորդ համաձայնու-
թեան գալով գործանք: Կրամանատարու-
թեան հետ:

Խմբագրություն.— 3-րդ և 4-րդ աղյուսակները նկատի լին առնում պահանտի ախ միջին և կրտսեր
հրամկադմը, վորոնք դանվում են Պալմիլիոքնի և ՊՅՏԸ քաղաքացիական բլիկներում և մա-
նակցում են նրանց կողմից կադմակերպվող ուսմանացված ձանադարորդութեաններին ու
կեփուքսիաներին: Այլ աղյուսակները կարելի չե որոտագործել: Կան ուսմանտն տուրիքի հա
մար, Կարմիր Բանակի մասերում նրա մարման գեղարու:

Տուրքիսաների առանձին կատեգորիաների միջև ռազմական մատն-
 լիսլի վերահիշյալ ստորաբաժանումները կատարված են որիննտիբ կերպով,
 յինելով տվյալ կատեգորիային պատկանող անհատների ունեցած ռազ-
 մական գիտելիքներն միջին մակարդակից և այն պահանջներին, վսր
 տոաշարքում և մեզ այժմ ռազմական գործը: Իհարկե, այդ հանդա-
 մանը չի բացասում մյուս կատեգորիաներին վերաբերող թեմաներից
 առանձին հատվածներ վերցնելու հնարավորությունը (յինելով այս
 կամ այն եկեղեցիին խմբակի ունեցած ռազմական պատրաստականու-
 թյունից և նրանց ռազմական հարցումներին): Որինակ և համար, յին
 խմբակը կազմված են պահեստի կրտսեր հրամանատարներից և նրանց
 համար պարզապես դժվար և դասակի հրամանատարին վերաբերող թե-
 մաների մշակումը, ապա պետք և այդ թեմաները մշակել ջոկի ծավա-
 լով: Սեթե պահեստի և միջին հրամանավորից բաղկացած խմբակը յիտ և
 մնացել մեր ռազմատեխնիկական այժմյանականությունից, չգիտե ողա-
 յին դիտողության, հաղորդման և կապի (ՈՒՂԿ) պոստի աշխատանքի
 տեխնիկան, բայց ցանկանում են մշակել այդ, ապա այդ հարցն անհրա-
 մեշտ և մտցնել ռազմական աշխատանքի ծրագրի մեջ: Սեթե խմբակը
 բոլորովին անպատրաստ և ռազմական տեսակետից, սակայն կարողա-
 նում են լավ կարգալ ջարտելը, ապա պետք և նրանց հետ անմիջապես
 անցնել քարտեզով շարժվելը և այլն:

Դեպի ռազմական աշխատանքի ընթանալու թույն ունեցած ճկուն
 և վոչ շարունակա մոտեցումը թույլ և տալիս մաքսիմալ նպատակա-
 հարմարությամբ զուգակցել այդ բովանդակության մեջ տուրքիսաների
 կողմից արվող պահանջները ճանապարհորդության ռազմակրթության
 խնդիրներին հետ:

Պետք և մտնանշել նաև հետադրական բնույթ ունեցող ևս մի
 հետաքրքիր աշխատանք, վոր կարելի չի հաջողությամբ անցկացնել
 ռազմականացված ճանապարհորդությունների և եկեղեցիականների ժամա-
 նակ: Եկեղեցիական պարագան մոտենալով ռազմական ուսուցումը— ջնե-
 րի ու աղավինների ստուգումը: Այնպիսի խնդիրները, ինչպիսիք են
 ջնեթի միջոցով կապի կազմակերպումը, նրանց ոգտագործումը անշարժ
 պահպանության գործում, նրանց միջոցով հանդերձանքի, վերակապական
 նյութերի և դեղորայքի փոխադրումը, կապի պահպանումը աղավիննե-
 րի փոստով: այլ բոլորը կարելի չեն մշակել հետաքրքիր և ոգտակա
 կերպով:

Նշված ռազմական աշխատանքի բովանդակությունը վորոշե-
 լիս, չպետք և տարվել նրա չափադանց մեծ ծավալով: Պետք և հիշել
 վոր տուրքիստին չպետք և ծանրաբեռնել: Մրադիր կադմելու ժամանակ

պետք և ընդունել ճանապարհորդության ամեն մի որվա համար միջին հաշվով 1-2 հարց: Նկատի լուսննալով վոր անցած պարտավանքներն անսրայման պետք և կրկնվեն, ապա այդքանը միանգամայն լրիվ բեռնավորում կլինի:

Այս պետւմ բոլոր ասածներից վորոշակի յերեվում և, վոր պո-րիստների նախնական ուղմական պատրաստության բարձրացման հետ միասին աճում և նրանց հետ անցկացվելիք ուղմակրթական աշխատանքի բարգաւգումը: Յեթև ուղմական տեսակետից պատրաստություն հո-նեցող տուրիստների նկատմամբ այդ հանրամարտչի ազխտացիոն-պորտ-պագանդիստական բնույթ և կրում, ապա հրամկնպմից (պահեստի և կապրաշին) բաղկացած խմբակներում նա արդեն վորոշ ուղմական վո-րակ և նկատի աւնում: Յեթև առաջին դեպքում դերակշռում են գեկա-վարի բացատրություններն ու ցուցադրանքը, ապա յերկրորդ դեպքում հիմնական մեթոդը լինում և մարդանքային պրակտիկան թուղիկ խըն-դիրների լուծման հետ միասին:

Այդպիսով, բաղականաչափ ճկուն կազմակերպչական մեթոդական սխ-տեմ և ստացվում, վորը հմուտ ողտագործման դեպքում հնարավորու-թյուն և տալիս աշխույթ և հետաքրքիր աշխատանք կառուցել չափա-դանց բաղմապիտի տուրիստական խմբակների համար:

ԲԱԶՄԱԿԱՆԱՅԱՆ ԶԱՆԱԳԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԴՈՒ-ԹՅՈՒՆԸ

Խաղմականացած ճանապարհորդություններին և եկակուրսիաներին նախապատրաստվելու ամենանյական խնդիրներից մեկը հանդիսանում և ճանապարհվող տուրիստական խմբակների ճանապարհորդությանը մաս-նակցող գեկավար կազմի, և տուրիստների համարումը:

ԶԱՄԱՐՈՒՄ

Հրամանատարական կազմով համարումը (կոմպլեկտավորում) Պաշ-տվիտքիմի բլիշի խնդիրն և: Իհարկև, լավ կլինի, յեթև պրոչնտուրիդ-սի և եկակուրսիաների բնկերության բլիշի անգամների թվում աչնալի-անհատներ լինեն, վորոնք ուղմական դործին աչնքան ծանոթ լինեն, վոր կարողանան գեկավարել ուղմական աշխատանքը կամ ճանապարհին պարաթմունքներ անցկացնեն. այդպիսիններին Պաշտվիտքիմի բլիշը պետք և ողտագործի: Սակայն հիմնականում բլիշը պետք և հնդիկ իր իսկ ներսում դանվող գինվորական ակաիվի վրա:

Այդ տեսակետից Պաշտվիտքիմի բլիշներն իրենց տրամադրության տակ լայն հնարավորություններ ունենա Պաշտվիտքիմի բլիշների մե-ծամտնության կազմի մեջ կան պահեստի հրամանատարներ, վորոնք

ներգրավւած են աշխատավոր քաղաքացիական բնակչութեան և յերի-
տասարդութեան հետ տարբեր դազմանք աշխատանք տանելու համար:
Նորանց ուժերով պարագլուխներն են տարվում վարժակաշաններում
մասնագիտական ուղղման աշխատանք և տարվում, դաշտ դուրս գալու
պարագլուխներն են կազմակերպւում և ալլն: Պետկազմի կատարած
դազմական աշխատանքը հնարավորութեամբ և տալիս նրանց ունակու-
թեաններ ձեռք բերելու աշխատավոր բնակչութեան հետ աշխատանք
տանելու և խմանալու այն բոլոր հիմնական ուղղման պահանջները,
վոր ներկայացնում և բնակչութեանը:

Բացի Պետկազմի այն մասից, վորը, ինչպես ասացինք, ակտիվ
մասնակցութեամբ և ունենում Պաշտպանութի բլիշի կողմից անցկացվող
դազմական աշխատանքներում, բլիշներում կա պահեստի պետկազմ,
թեպետ և նման աշխատանք չեն տանում, սակայն դազմականապես բա-
վական պատրաստութեամբ ունեն: Պահեստի պետկազմի այդ մասում
առաջին հերթին անհրաժեշտ և ուշադրութեան արժանի այն անձանց,
վորոնք նոր են ավարտել դազմական վերապատրաստութեանը և տե-
ղյակ են մեր ասպետներին կազմական աշխատանքում:

Պաշտպանութի բլիշն ելավելի մեծ հնարավորութեաններ ունի տու-
րիտական խմբակները, կրտսեր հրամկադրով ազանովելու տեսակետից:
Այստեղ կարելի չի ողորդութեմ վե՛ ժխայն բանակից նոր վերադարձած
կրտսեր հրամանատարներին, այլև զորացրված կարմիր բանակայիննե-
րին և Պաշտպանութի վարժակաշաններն ավարտած անձնավորութեան-
ներին, պայմանով, վոր նրանք քաղաքականապես անպայման բավա-
կանաչափ դարգացած լինեն:

Նալած ձանապարհորդութեանը կամ եկտուրաիային մասնակցող
տուրիտաների թվին, խմբակներն ազանովելում են հրամանատարական
և քաղաքական անձնակազմով այն նորմաներով, ինչպիսին գոյութեան
ունի մեզանում կարմիր բանակին համար:

Ձանապարհվելուց առաջ հրամանատարական և քաղաքական կազ-
մի հետ անց և կազմում հրահանգչական խորհրդակցութեամբ, վորանց
ամենաուշադիր և մանրամասն կերպով մշակվում են առաջի-
կա դազմական աշխատանքին վերաբերող խնդիրները:

Տուրիտական խմբակներին մասնակցողներին կոմպլեկտավորումը
հիմնականում կատարվում և ՊՏԵՄ բլիշներին կողմից: Պաշտպանութի
բլիշներն ոգնում են ընկերութեան բլիշներին նրանով, վոր իրենց ան-
դամներն մե՛ջ հավաքագրման աշխատանք են ծովալում:

Ապազա մասնակիցներին ուշադրութեամբ կարելի չի դրավել ֆո-
տոմանրածներ կազմակերպելով, վոր պարզաբանում են ծրագրվող ձա-
նապարհորդութեաններ ինդիքներն ու բովանդակութեամբ, աչքի ընկ-

նող տեղերում տախտակներ կախելով, վորոնց վրա ցույց և արվում ժառրչուաների դժադրերը և նրանց համառու ըովանդակությունը, տեղական մամուլում զետեղելով ինֆորմացիոն բնույթ կրող մի շարք հոդվածներ և այլն: Լավ հետեւանքներ և տալիս ժողովներում ծրարվող ժառրչուաների քննադատումը: Սովորաբար «այդ ձևով» քննարկումների հետեւանքով հանդես են գալիս հանդիպական առաջարկներ և ուղղումներ: Բացի այդ ճանապարհորդության համար մտնողները հավաքապահելու գործում կարելի չէ ներգրավել զբաղարանային աշխատողներին (գրքի ցուցահանդեսների կազմակերպում, ընթերցողների հետ լուսչյաների կազմակերպում և այլն):

Գուցակագրությունը վորտեղ էլ տեղի ունենա, պետք և անցկացվի պլանետադիրգմի և եկակուրսիաների ընկերության բջիջի ներկայացուցիչի ցուցումներով համապատասխան ձևի բլանկների վրա: Միեւնույն ժամանակ Պաշտպանի բջիջի ռազմական աշխատողները պետք և հետևեն, վորպեսզի տուրքով ընկերության համար անհրաժեշտ տեղակությունների հետ միասին արձանագրվեն նաև տուրքատուներին նախնական ռազմական պատրաստությանը և ռազմական բնագավառից նրանց հետաքրքրող հարցերին վերաբերող բոլոր տվյալները: Միաժամանակ անհրաժեշտ և խմբակներն այնպես կազմել, վոր նրանց մասնակիցները, ըստ իրենց ունեցած ռազմական գործի վերաբերյալ գիտելիքների մակարդակի նկատմամբ, վորքան հնարավոր և, միատեսակ լինեն, վորը և հիմք կծառայի հետագա շարքային հաշվարկի համար:

Շարքային վարժական հաշվարկը կատարվում և անցվում, վոր ստորաբաժանումներին մեջ մտցվեն միատեսակ նախնական ռազմական պատրաստություն ունեցող տուրքատուներ և նրանք ընդհանուր շահագրգռվածություն ունենան: Այդ հնարավորություն կտա զեկավարին չցրվել տուրքատուներին հետաքրքրող զանազան հարցերի յետևից ընկնելով, այլ իր ուշադրությունը կենտրոնացնել ավելի քիչ թվով հարցերի վրա և նրանց ավելի լավ յուրացմանը համել: Պարզ է, վոր միևնույն ռազմատուրքատական ճանապարհորդության կամ եկակուրսային ժամանակ տարբեր ստորաբաժանումները, որինակ դասակները, կարող են (չեթև նրանց մեջ ընդգրկած տուրքատուների կողմը տարբերվում և իր ռազմական պատրաստությանը) պարապել տարբեր ծրարվող և միացվել միմեկայն ռազմակերպական աշխատանքի ընդհանուր հարցերի ուսումնասիրության ժամանակ:

Ինչպես փորձը ցույց և տվել, պլանետադիրգմի և եկակուրսիաների ու Պաշտպանի ստորին բջիջների ու խորհուրդների միջոցով կազմակերպվող ռազմականացված ճանապարհորդությունների կամ եկակուրսիաների համար նորմալ խմբակ պետք և համարել վաշտը: Վաշտը կարող

և ունենալ յերկու, յերեք կամ չորս դասակ, նալյա՞ծ տուրխտներ/ թվին:

Դասակը պետք է կազմված լինի չորս շնկից, իսկ յուրաքանչյուր շնկը 6-9 հոգուց, նալյա՞ծ դասակում յեղած տուրխտների թվին:

Տուրխտները միացվում և՛ ուղղմական կազմակերպություն են կազմում միայն ճանապարհորդության կամ եկեղեցւոյի ժամանակ և վերադառնալուց հետո անմիջապէս ցրվում են:

Շարային հաշվարկը և ճանապարհին կատարվելիք ուղղմական աշխատանքի վերջնական ծրագրի մշակումը, ինչպէս ասված է նախորդ գլուխներում, Պաշտվիտքիմի բլիշի գործն է, հանձնին նրա կազմից տրամադրած ուղղմականացված ճանապարհորդության եկեղեցւոյի պետի:

ՔԱՂԱՇԽԱՏԱՆՔ

Միանգամայն պարզ է, վոր ճանապարհին տարվելիք աշխատանքը նախորդ պետք է ապահովված լինի քաղաքական դեկլարությամբ: Միայն ճիշտ դրված քաղաքական աշխատանքի դեպքում կարելի չէ համեւել նրան, վոր ուղղմականացված ճանապարհորդության բոլոր մասնակիցները հսկանան նրա ընթացքում տարվող ուղղմական աշխատանքի քաղաքական նշանակութեանը և լավ կատարեն այդ:

Հենց վոր վարդավում է մասնակցողների կազմը, քաղաքական դեկլարը ձեւակերպում է ճանապարհի ամբողջ ընթացքի համար Համ Կ(ը)Կ խմբակը կսա լիազորի գլխավորութեամբ Այն դեպքում, յերբ տուրխտների մէջ մեծ քանակութեամբ կոմյերիտականներ կան, նրանք միանում և կոմյերիտական խմբակ են կազմում և կոմսովի կազմակերպիչ է նշանակվում:

Տուրխտների հավաքադրման և ցուցակագրման ժամանակ քայտաշահական աշխատանքը վորքան էլ լավ դրված լինի, ախուււմնայնիւ չի կարելի հույս դնել, վոր նրանց համար միանգամայն պարզ է ախ ուղղմական աշխատանքը, վոր պետք է տարվի ճանապարհորդության ժամանակ: Ահա թէ ինչպէ ուսալիկա լինողներին ձեւերի և բովանդակութեան պարզաբանում պետք է քաղաքական աշխատանքի յետկետային ելութեանը հանդիսանա: Այդ նպատակով կարելի չէ ոգտադործել՝ ա) վորք դեկլարումներ առաջիկա մարշրուտի և նրա ուղղմական բովանդակութեան մասին, բ) սպտելչ պատասխաններ ախ քոլոր հարցերին, վորոնք տուրխտների կողմից տրվում են դեկլար կազմին, գ) ինֆորմացիոն հոլվածներ տեղական (ֆարբիւղործարանային), ախուււհտե և յերթային լրագրում:

դ) Յերեկոթների կամ դիշերոթների վայրում պարբերական բա-

Կապույտը ինֆորմացիա առաջիկա որերի աշխատանքի մասին և այլն: Բա-
յաթորական աշխատանքն ապահովելով տուրիստները դիտակից վերա-
բերմանը յերթի ժամանակ մշակույդ ուղղման խնդիրներին
նկատմամբ, միաժամանակ նախապայթան և ստեղծում ամ-
բողջ աշխատանքը հարվածախույթյան և սոցմրցակցության
մեթոդներով կառուցելու համար:

Ռազմականացված ճանապարհորդության կամ եկեղեցականացի պայ-
մաններում հարվածախույթյունը և սոցմրցակցությունը կարող և տեղի
ունենալ ինչպես ստորաբաժանման ներսում (վաշտում, դասակները, Զո-
կերը), նույնպես և ստորաբաժանումների միջև:

Կնքվելիք պայմանագրերի մեջ անհրաժեշտ և այնպիսի կետեր
մտցնել, վոր ապահովեն ծրագրված ուղղմական աշխատանքի կատա-
րումը:

Պայմանագրերի ստապուր կետեր կարող են լինել հետևյալները.

1. Ամբողջ մարշրուտի ավարտումը լրիվ կազմով:
2. Նախատեսմամբ ըտրոր ուղղմական խնդիրներին մշակումը:
3. Շարժման ժամանակ կարգապահության խախտման վոչ մի
դեպք:

4. Տեղական բնակչության մեջ նախատեսմամբ ամբողջ կուրս-
յա ասվեթական աշխատանքի լրիվ կատարումը:

5. Ցերեկոթյունների վայրերում յերթային լրագրի լույս տեսնելը:

6. Թերթի համար զբված նյութերի և նկարների քանակը:

7. Ճանապարհին ամենալավ լուսանկար հանելու կոնկուրս անց-
կացնելը:

8. Բոլոր մասնակցողներին հրաձգություն սովորեցնել, նրանց
միջև հրաձգային մրցակցություն կազմակերպելով (վերջում):

9. Ճանապարհորդության մասնակիցներին օրինակելի՝ վարքագիծ
ինչպես տեղական բնակչության նկատմամբ, այնպես ել խորը հետ:

10. Ռազմատուրքատական գույքի պահպանում և այլն:

Բացի ընդհանուր պայմանագրից, ճանապարհորդության ժամանակ,
նայած պարապայի և տուրիստների սոցմրցակցության վերաբերյալ
կարելի չե մասնավոր պայմանագրեր կնքել մանր առաջադրանքների
ձևով, որինակ, Զոկերից վճիռն այսօր գրվելովում արագ և ավելի լավ
վրան կիսի, որվա վերջը Զոկի՝ կազմից ո՞վ կկարողանա յավելի ձիշա
վորողի հեռավորությունը աչքսաչափով, այսօրվա որագնացքը կանցի
առանց վտառելը հարելու գեպը ունենալու. դասակում, վոր դասակն
ավելի լավ կկարողանա քողարկել բացօթյապն ուղային դիտողությունից
և այլն:

Պայմանագրեր կնքելիս բոլոր դեպքերում անհրաժեշտ և նրանց

կատարման վերաբերյալ անմիջապես կազմակերպել տուրխատների հսկողությունը, հարկ չեղած ղեկավարած ստուգող բրիգադ ընտրել: Ստուգող բրիգադները կարող են տեղիցական լինել, այսինքն իրենց ֆունկցիաները կատարեն պայմանագրի ուժի մեջ մասնկուց մինչև վերջը: Տեղիցական բրիգադներին ընտրությունը նպատակահարմար և այն դեպքում, չեղր պայմանադրերը կնքվում և համեմատաբար կարճ ժամանակով (1-2 օր): Այն դեպքերում, չեղր անցմրցակցությունը կնքված և չեղիոր ժամկետով (3 օրից ավելի) ավելի լավ և փոփոխվող բրիգադներ ունենալ փարներ պայմանագրի կատարումը ստուգելին վերջ ուղեմասերում, որինտկ մեկ ցերեկովից մինչև մյուսը: Վերջին դեպքում ցանկալի չե, վերադադի փոփոխվող բրիգադներին միջով հերթով անցնելին ըստ տուրխատները: Յուրաքանչյուր բրիգադ իր կատարած աշխատանքի վերաբերյալ պետք և հաշվետու ղեկուցում տա տուրխատներին:

Ամբողջ ղեկավար կազմի և տուրխատների իրենց պաշարն ստացադրած կոնտրոլ թվերի կատարման համար, կատարվելիք սաղմական աշխատանքի պարբերաբար պարզաբանումը (ցերեկովիներում և գիշերովիներում) և այնուհետև աշխատանքի ամփոփումը, պայմանագրերի կատարման ընթացքի լուսաբանումը չեղթային լրագրում, վերադադնալուց հետո ցեղերում և գրադարաններում շարժական ցուցահանդեսներ կազմակերպումը, վերջապես ճանապարհորդություն կամ եկեղերսկայի բոլոր մասնակցողներին հանդիսավոր նիստը, պարզեղատելով լավագուցն հարվածայիններին և ամբողջ ստորաբաժանումներից — ահա այն հիմնական մոմենտները, վեր պետք և ողտագործել սաղմական աշխատանքի վերակը բարձրացնելու համար:

Ինչպես ճանապարհին տարվող բացատրական աշխատանքը, այնպես եղ անցմրցակցությունն ու հարվածայնությունը սերտորեն կապված են չեղթային լրագրի (իլլուզիայի) հետ: Ահհրամեղա և ձեղա առնել բոլոր միջոցները, վերադադի ամբողջ ճանապարհորդությունը ընթացքում աղանղված լինի նրա լույս ընծայումը: Դրա համար անհրաժեղա և խմբագրական կոլլեգիա կազմակերպել:

Չափադանց ցանկալի չե, վեր այդ կոլլեգիայի մեղ մասնակցի տեղական ֆարթիկ — գործարանային լրագրի խմբղլեգիայի ներկայացուցիչը, վերն այդ աշխատանքում արգեն փորձառություն ունի:

Յուրաքանչյուր դասակում կազմակերպվում և ղինթղթակիցներին կորիզ, վորի խնդրին և չեղթային լրագրում լուսաբանել ողտական աշխատանքի բոլոր մոմենտները (գրական և բացասական): Առաջին դեպքերում պետք և գրել այն տուրխատների մասին, վորոնք աղք լին ընկնում իրենց գրական կամ բացասական կողմերով: Հասուկ աղադրություն և գարձվում կեղծ հարվածայիններին և այն դեպքերի վեր:

յերբ դիտանկարաբար չեն կատարում սոցմրցակցութեան պայմանագրերում նախատեսանված կետերը:

Զինթղթակիցներն ըստ հնարավորութեան պետք և մտնեն ստուգող բրիգադներէ կազմի մեջ: Այն տուրխատներին, վորոնք լուսանկարչական ապարատներ ունեն կամ կարողանում են նկարել, անպայման պետք և ներգրավել լրագրի աշխատանքներէ մեջ: Նրանց հետ կարելի չե կոնկուրս անցկացնել լուսանկարներէ և նկարներէ ակտուալ և լավ կատարման վերաբերյալ:

Պետք և հիշել, վոր ճանապարհին քաղաքական աշխատանքը պետք և տարմի բոլոր կուսակցականներէ, կոմյերիտականներէ և անկուսակցական ակտիվիստներէ կողմից: Միմիայն հենվելով լայն տուրխատական հասարակայնութեան վրա, կարելի չե համեղ դրօշկան հետեւածներէ:

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ

Ղեկավար կազմը հատուկ հոգ պետք և տանի տուրխատներին առաջիկա ճանապարհորդութեան համար բոլոր անհրաժեշտ իրերով ապահովելու, հանդերձանքի իրերն իրենց վրա կանոնաւոր դասավորելու մասին, նույնպէս և այն բոլորի մասին, ինչ անհրաժեշտ և անհրաժեշտ աշխատանքներէ նախատեսանված պլանի մշակման համար:

Մասնակցողներին հանրատուրիստական սուրբկաներով ապահովել և նրանց բացատրելը, թե առանձնապէս ինչ պետք և վերցնեն իրենց հետ, հիմնականում ՊՏՆԸՂ ԲՆԻՂի պարտականութեանն և: Սակայն այդ դեռ չի նշանակում, վոր Պաշտպանութիւն ԲՆԻՂի կողմից նշանակած հրամանատարական կազմը նույնպէս պարտաւոր չե իր հերթին քացատրելու բոլորին, մասնաւոր նորեկներին, թե հատկապէս ինչ պետք և իրենց հետ վերցնեն, իսկ աշտուհեան ճանապարհորդութեան կամ եկա կուրսիայի դուրս դալուց առաջ ստուգելու, վոր նրանց մոտ լինեն բոլոր անհրաժեշտ պիտուէքները:

Կորպուսի խառնաշփոթութեան չստեղծվի ՊՏՆԸՂ և Պաշտպանութիւն ԲՆԻՂիներէ փոխադարձ համաձայնութեամբ, հենց սկզբից պետք և կազմել բոլոր այն իրերի ցուցակը, վոր անպայման պետք և իրենց հետ տաննան տուրխատները: Անհրաժեշտ և նախատեսել և ճիշտ սահմանել, թե այդ իրերից ինչ պետք և վերցնի ճանապարհորդութեան մասնակցողն ինքն իրեն հետ և ինչ պետք և նրան մասնակարարի ՊՏՆԸՂ ԲՆԻՂը:

Ինչ վերաբերում և տուրխատի հագուստին, ապա այդ հարցուստը վոյ մի բանով չի տարբերվում սովորական հաղուստին առաջադրվող պահանջից: Հարուստը չպետք և խանգարի տուրխատներէ ազատ շարժվելուն, նա պետք և բավականաչափ թեթեւ և տաք լինի: Ամուրք դրա համար շատ հարմար և յոճկալուրմի համապատասխան, ձմեռը լավ ծառա-

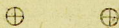
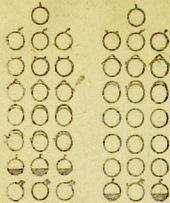
յուլիոսն կմատուցի բրդե արիկոտաժը, Հատուկ աշաղղորություն պետք է դարձնել վոտնամանին և այդ տեսակետից լավ հրահանգավորել ակադեմիկներին: Ամուր, վոտքին հարմարեցված ցածրակրունի կոշիկները նման պեպքերում պետք է ամենահարմարը համարել:

Յանկալի յե, վոր ՊՏՆԸ ԲՋԻՋԸ բոլոր տուրխատներին նշանակներ բաժանի (որինակ ՊՏՆԸ նշանակը), վորը միանգամից կտարբերի ճանապարհորդության մասնակիցներին տեղական լնակչությունից: Նշանակները բոլորը պետք է միատեսակ կրեն, ավելի լավ է կթծքի նախ կողմին: Հրամանատարական կազմը պետք է վռնե նշան ունենա, վորը տարբերի նրան մյուս տուրխատներից: Փորձը ցույց է տվել, վոր նախատակահարմար է թեվքի կապ, վորի վրա պետք է ցույց արվի ստորաբաժանման համարը սպիտակ, դեղին և կապույտ գույներով: Որինակ՝ վաշտի հրամանատարը՝ սպիտակ ներկով գրել «Վ-Հ», դասակի հրամանատարը՝ դեղին ներկով— դասակի համարը, ջոկի հրամանատարը՝ կապույտ ներկով— ջոկի համարը:

Տուրխատների ամբողջ հանդերձանքը բաժանվում է յերկու մասի՝ ա) անհատական, վոր յուրաքանչյուր մասնակցող վերցնում է իր հետ իր անձնական ուղտադործման համար և բ) կոլեկտիվ, այսինքն այնպիսին, վոր ուղտադործվում է բոլոր մասնակցողներին կողմից միասին: Ինչպես անհատական, այնպես էլ կոլեկտիվ հանդերձանքը բաղկացած է եկակուրսիայի համար իսկական տնհրաժեշտ առարկաներից և պետք է այնպես հարմարեցված լինեն, վոր ջնեղացնեն տուրխատներին և չխանդարեն նրանց շտրժմանը:

Անհատական հանդերձանքի մեջ մտնում են հետևյալ իրերը՝ 1) ոյաձպակ կամ դինվորական տիպարի իրերի տպարակ*), 2) տափաշիչ ջրի համար, 3) յերեսաբրիչ, 4) ռճառ, 5) ատամի խողանակ և փռչի կամ պաստա: 6) թեյի գավաթ և գդալ, 7) դանակ, պատառաքաղ և գդալ, 8) բարձի յերես (դիշերոթիներում լցնում են մամուռով կամ խոտով), 9) տետր, 10) մատիտ, օւտին և այլ մանր իրեր:

*) Կարող է պատրաստել ԲՋԻՋԸ ինքը (տես «Մի քանի գործնական ցուցումներ» գլուխը):

Նկ. 1 տուրխատեղան խմբի շա-
րային հաշվարկը

ներ, քարտեզներ, ավիաադդանշանա յին քաթմաններ, ծխադլաններ, հորե
ռանտներ դոնավոր հոքոններով, հրաձգային կամ գնդացիքային քա
նոններ, ԲԳԿԻ կանոնագրքեր, մանավանդ Հ.Մ.Կ. (հետևախի մարտական
կանոնագիրք), մաս 1, հր. 1929 թ. ՀՄԿ մաս 2-րդ 1927 թ. և այլն:

Տուրխատների վողջ կուրկախիլ հոնդերձանքը հովասարապետ րաշխ
վում և նրանց մեջ: Այն դեպքում, յերբ տուրխատները թվով ավելի շատ
են, քան առարկաները (խսկ այդ համախ և յինում), նրանց մեջ հերթ
պետք և սանձանել իրերը առիելու համար և այդ հերթը խիստ պահ-
պանել ամբողջ ճանադարձորդության կամ հսկաւրխայի բնթաջըում:

Հանդերձանքի իրերը տուրխատներէ միջև րաշխելու դեպքում հրա
մանաաարական կազմը պետք և հաշվի առնի տուրխատների ներքին
զինվորական կազմակերպութոյությունը: Ավելի լավ և րաշխումն ախ-
պետ կատարել, վոր յուրաքանչյուր ջոկ ինքնուրուխ ամբողջություն
կազմի, վոր պետք և ունենա իր համար անհրաժեշտ բոլոր իրերը: Ան-
հրաժեշտ և առարկաների ախպիտի րաշխում սանձանել, վորի ժամանակ
նրանք համադատասխան յինեն խմբակի վարժական շարային հաշվար-

Հանդերձանքի կուրկախիլ տար
կաների կազմի մեջ մանուս
են, 1) վրան, կամ կիսավրան պա
րաններ և հետ միտախն, 2) փոք-
րիկ կացին կամ ֆիննական դա-
նակ, 3) թեյաման, 4) կաթա-
յիկ, 5) յերթային դեղարկը, 6)
յուսանկարչական ապարատ, յլլատ
տինկաներով և այլն:

Այն դեպքերում, յերբ մար-
շրտան անյնում և դետի կամ
լճի յերկարությանը, ավելաց-
վում են ձկնորսական պատկանե
լիքներ:

Տուրխատների ուղղական գույ-
քի մատակարարումը Պաշտպա-
նի բշիշի պարտականությունն
է:

Այդ գույքին են պատկանում
փոքր կալերրի ՏՈԶ հրացաննե-
րը, անհրաժեշտ քանակով փամ-
փուշտ, թիրախներ, կողմնացույց

կին և չխախտվի ներդաշնակությունն ու կարգը: Հաշվի առնելով այդ բոլորը, բաշխումը կարող է աճապիսի մոտավոր տեսք ունենալ, վերցույց և տրված նկարի ձախ մասում: Բոլոր ջոկերում առջևից գնում են վերք կայքերի ՏՈԶ հրացան ունեցող առերիստները, նրանցից անմիջապես հետո՝ լուսանկարչական աշխատանքը, այնուհետև գրառի (շինելի) կողմի ձևով փաթաթած վրանների կամ կիսավրանների քաթմաններ ունեցող առերիստները, հետո յերկյերշյան թեյամաններ, կաթ սալիկ և մթերքի պաշտոններ ունեցողները, վերջում գնում և մի յերկյակ ձկնորսական պատկանելիքներով, իսկ ամբողջ խմբակի վերջում յերթային կացիներն ունեցող մի յերկյակ և գնում:

Քաղաքը, կողմնացույցն ու տեղեկատու գրականությունը գտնվում են դասակի հրամանատարի մոտ, վերք գնում և առջևից, յերթային դեպոսիթը, դասակի հրամանատարի ողնականի մոտ, վերք գնում և յետևից:

Իհարկի, առերիստային խմբակներն ամեն անգամ հաշվաշվում չեն լինում աճապիսի լրիվ չափով, ինչպես ցույց է տրված այդ 1 նկարի ձախ մասում: Նկարի այ մասում դարելի յետևանք առարկաների մոտավոր բաշխումն այն դեպքում, յերք այդ առարկաները քիչ են և նույնիսկ զրանց քանակը բավարար չե ամբողջ խմբի համար: Հանդերձանքի իրերի համեմատաբար քիչ քանակը այդ դեպքում ել թույլ է տալիս նրանց բաշխման վերջ սխառն պահպանել: Հանդերձանքից ազատ առերիստները կփոփոխվին իրենցից առաջ գնացողների հետ իրերը տանելու համար: Նրանց կարելի յետ անհատական կցել նույն ջոկին պատկանող իրենց վերջը ընկերներին:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՂԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏ

Պաշտպանության և ՊՏՆԸ բշխների աշխատանքը նախապատրաստվելիք ուղղակիանացված ճանապարհորդության ապարդիվում անց և կացվում սերտ գործարար կանաղա պահպանելով տեղական մյուս հասարակական կազմակերպությունների հետ: Այդ միասնական աշխատանքի մասին անհրաժեշտ է մի քանի խոսք տալ:

Ֆիզիկալաբայի կայեքի. ֆիզիկական կուլտուրայի խնդիրները, մանավանդ նրա ուղղում — կիրարկելի ձևերը, զգալի չափով պետք է մոցնել ճանապարհին անցկացվելիք ուղղական աշխատանքի բովանդակության մեջ: Ահա թե ինչու ուղղակիանացված ճանապարհորդության ծրագիր կազմելու գործին չափազանց ոգտակար է մասնակից դարձնել ֆիզիկալաբայի տեղական կազմակերպիչին: Նրա հետ միասին նախ և առաջ սահմանում է ամենանպատակահարմար ճանապարհային սխեմը:

Յերկրորդ չափազանց ելյալան խնդիրը, վորի ճիշտ լուծմանը կարող ե ողնել Ֆիզիկուլտուրայի հրահանգիչը, այդ ճանապարհորդութեանը մասնակցող տուրխատների ռազմա—կիրարկելի մարզանքների ասպարեզում կատարվելիք աշխատանքի բովանդակութեան խնդիրն է։ Այստեղ կարելի յի հոնդիպել յերկու տեսակի մարզանքների, ա) առաջնայան լիցք, վոր կատարվում է սովորական մարմնամարզութեան միջոցով և բ) ռազմա—կիրարկելի մարզանքներ, վոր անմիջականորեն կատակցվում է եկակուրսիայի ռազմական բովանդակութեան հետ։

Արժեքավոր աշակցութեան կարող է ցուցց տալ Ֆիզիկուլտուրայի հրահանգիչը յերթի պայմաններում ընդհանուր առողջապահութեան ասպարեզում, ցուցց տալով, թե ինչպէս սովորեցնել լողալը, դահուկնեւ ըրող մանդալը, ինչպէս շարժական խաղեր կազմակերպել, հանդստի ժամանակ։ Առանձապես նպատակով կլինի, յիթե յուրաքանչյուր ռազմա տուրխատական խմբակում մասնակցեն ֆիզիկուլտուրայի հրահանգիչը կամ ֆիզիկուլտուրային խմբակի մի քանի անդամներ։ Ֆիզիկուլտուրայի անդական խմբակի ամբողջ կազմը՝ ՊՏԵԸ և Պաշտվիտքիմի բլիշների կողմից կազմակերպվելիք ռազմականացված ճանապարհորդութեաննեւ բին պլանային ձեով մասնակից դարձնելը հիմնալի և հետաքրքիր ձեւով կատարուի։ Նրա սկզբնական ռազմականացումը, իսկ տուրխատական կազմին կենդանի դեկավարութեան կտա ճանապարհորդութեան ժամանակ ֆիզիկական զարգացման խնդիրներէ ասպարեզում։

Ավտոգորի բլիշը.— ժամանակակից քանակների աւել տեխնիկական հագեցումը և մասնավորապես գործատերի մեքենայացման և մոտոքացման խնդիրը, ռազմական պատրաստութեան առաջին իսկ շրջանում, որվա խնդիր է դարձնում գործերն ավտոմոբիլներով տեղափոխելու տեխնիկային լայն ծանոթանալու պահանջը։ Ահա թե ինչու ռազմականացված ճանապարհորդութեանն Ավտոգորի բլիշի գործունեութեան հետ շաղկապելը կենդանի հետաքրքրութեան է առաջ բերում։

ՊՏԵԸ և Պաշտվիտքիմի բլիշներ կողմից կազմակերպվող ռազմականացված ճանապարհորդութեաններին և եկակուրսիաներին Ավտոգորի բլիշի մասնակցութեանը դիտավորապես պետք է փորձնական—ցուցադրական ընույթ կրել։ Այդ մասնակցութեանը կարող է անել ունենալ կամ ամբողջ մարջրուտի կամ նրա վորոշ մասի ընթացքում։

Պաշտվիտքիմի բլիշը պետք է ավտո փոխադրութեանն աշխատողներին, վոր կարողանա տուրխատներէ համար լուսաբանել վոչ մի

այն դորամասրի ավարտ-մոխարութեամբ տեխնիկան³⁾, այլև ավարտ-
արանագորտի օաղմական նշանակութեամբ զորամասերում: Փոխադրութե-
ամբ յունենիք պետք է կատարել պարզ, սակայն ցուցադրական ասակարկեա-
կան անաշտարանքի ֆոնի վրայ ճանապարհին պետք է աշխարհի սեղ-
առուալ խնդիրներ մշակել, խնչպիսիք են հակառակորդի տղային հաբժա-
կումը, շարժման ճանապարհի վրայ ավերութեան (կատուրջը քանդված է,
ճանապարհը պայթումներից ավերված է), կամ քրիստական խցաններին
հայտնաբերումը, կապը մեր սոսիալական հետ և այլն: Մի քանի մեքե-
նաներ յեղած ժամանակ անհրաժեշտ է մշակել ավարտական զննվածություն-
թյունը շարժման ժամանակ աղանջանների միջոցով: Մուտք կանգա-
ռութեանը՝ պետք է կատարել, հարմարվելով վայրին, տղային զննողա-
թյունից ծածկված տեղերում:

Ինքնընդունելի հասկանալի չէ, վոր ավարտներով շարժվելը անգոր-
պետք է ունենա հրամանատարական կողմի մասնատանը լուսնաբերու-
թյունների հետ միասին:

Կասկածից դուրս է, վոր ՊՏՆԸ և Պաշտպանութի բլիշների գործ-
նական կապն Ավտոգորի բլիշի հետ հնարավորութեամբ և տարբեր վայ-
րից շահագործող արտադրանքների լայն մասսաներին, այլև ճանապարհ-
էին տարվող օաղմական աշխատանքը մտնողները մեծ աշխատանքներով լայն
տեխնիկական արհեստներին:

Ռեկոնստրուկցիա (Ռուսաստանի կարմիր խաչի քննարկութեամբ)
բլիշը մասնակցում է ՊՏՆԸ և Պաշտպանութի բլիշների կողմից կազմա-
կերպվելիք օաղմականացված ճանապարհորդութեաններին և եկակա-
ռիաներին խմբակի անդամների կողմից գործնական անաշ ձևով բերելու
նպատակով: Ռեկոնստրուկցիա մասնակցութեամբ մեծ կրե-
վի եկակառուի բժշկական անհրաժեշտ ապահովում:

Փափաղանց ցանկալի չէ, վոր Ռեկոնստրուկցիա բլիշի անդամները անաշ-
կանացված ճանապարհորդութեաններին և եկակառուի անդամներին մասնակց-
ցեն կազմակերպված կոլեկտիվի կազմով: Այդ հնարավորութեամբ և կատար-
առիաների օաղմական աշխատանքը կապել աշխարհի ցուցադրական
մոմենտների հետ, խնչպիսիք են՝ ա) բժշկական ոգնութեամբ անաշտար-
կայանի յերթային շարժման կազմակերպումը, բ) զաշտում կամ ընտ-
կավայրում աշխատելու համար նրա լուսնաբերական ցուցադրումը, գ)
բժշկական ոգնութեամբ անաշտար կայանի աշխատանքի տեխնիկան:

³⁾ Ավտոմոխարութեանների տեխնիկայի մասին անգլիսերէն և հայ-
կերէն լեզուով:

ՅԱՐԺԵՐՆ ՅԵՎ ԿԱՆԳՅՈՒՆԻ ԳԼԶՄԱԿԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՎԱՆԱԳԱՐԿԻՆ

Յտեքիտներն ի կյանքն ամբողջ դրվածքը, եկեղեցական ինքն
պիղքից մինչև նրա վերջանալը, պետք է համապատասխանին նրանց
Ֆիզիկական դարգացմանը, նշված առաջնական և առաքնատեղան բովան-
դակությանը և իրենց առ-ջ դրված վերջնական նպատակներին:

Նախ և առաջ անհրաժեշտ է եկեղեցական ընդհանուր մասնակիցների
համար միշտ որակաբար («համապարհային ուժիմ») կազմել: Նորմա
20—25 կմ.-ից վաղ ավելի բավականին հարկ վճարում տեղի ունեցող
դրամային ծախսերի համար կարելի չի համեմատաբար այն կարգը, վեր-
ջում 52-րդ հլի սույնապատկերում:

Առաջին յերկու յերեք տրված ընթացքում «համապարհային ու-
ժիմին» պահպանումը մեծ դժվարությունների հետ է կապված, վերաբ-
հման առաքնությունները, մասնավորապես նախնական առաջնական
պատկերում չունենողները՝ սովորաբար չեն ավարտում իրենց դարձը
առնմանված մասկետներում և շատ աշտանում են: Այդ հանդամանքը
ըստ էության և զվարթի դեկավարին: Աշխատանքը խառնուրդ
մասկետներում կատարել կարողանալը հանդիսանում է առաջին — առա-
ջնական դաստիարակության տարրերից մեկը: Պետք է տեքնիկա-
կան վարժանքներ տալ մասնավոր «համապարհային ուժիմին», ռեժիմը
նրանց իրենց աշխատանքի կազմակերպման գործում (վարժանքը խո-
րհա համալսել, վերաբեր Նյուլթի համալսումը, խառնուրդ վառելը, վառե-
լուկայա համալսելը):

Մեկ ամսամ օրվան վրա համապարհային ուժիմը պետք է խը-
տարեն: Պահպանվել եկեղեցական ամբողջ ընթացքում:

Դաս	Ժամեր	Ի՞նչ անել	Մանավանդ յո՞ւրեք
1	6 ժ.	Վերկենալը:	
2	6 ժ. — 6 ժ 25 ր.	Վերկենալ, հադնվել լվացվել:	
3	6 ժ. 30 ր. — 7 ժ.	Մարմնամաքություն (սիրցք):	Մարմնամաքողան վարժու. թյուններ, քաղցր վառիչ
4	7 ժ. — 7 ժ. 20 ր.	Նախաճաշ:	
5	7 ժ. 30	Ճանապարհվելը:	
6	7 ժ. 30 ր. — 12 ժ.	Նարժում բառ մարշրուտի և ուղմական աշխատանք շարժման ժամանակ:	Փոքր պատկերներով
7	12 ժ. — 15 ժ.	Մեծ դասար. ճաշ և հանդիստ (սմույալ ժամ):	
8	15 ժ. — 18 ժ.	Նարժում բառ մարշրուտի և ուղմական աշխատանք շարժման ժամանակ:	Փոքր պատկերներով
9	18 ժ. — 20 ժ.	Տեղավորում դիշերելու համար, բնթրիքի պատրաստում և այլն:	
10	20 ժ. — 20 ժ. 30 ր.	Ի նթրիք:	
11	21 ժ. — 30 ր.	Աղդանյան պատկեր քննելու:	
12	22 ժ. — 9 ժ.	Քուն (3 ժամ):	

ՆԱՐՃՄԱՆ ԿԱՐԳԸ

Եկակութային գեկավարը վորոշում և շարժման ամենամեղատակահարմար կարգը: Այդ խնդրում նա յննում և ճանապարհի տեսնելին հասկանալի շրջապատի, վայրի և պլանով նշված աշխատանքի ընթացքից:

Հետևան որսղնացքի շարժման կարգը կարող և լինել՝ ա) շարքով, ճանապարհվելու ժամանակ կատարած վարժական շարային համարների համաճայն (տես Վաղմականացված՝ 6. Նապարհորդության կադմակերպումը պլանը) և բ) շարքից դուրս առերիստական տիպի խմբակով:

Նարժում շարժումը կարող և տեղի ունենալ համաքայլ և զատկատ քայլով: Այդ կիրառվում և տարբերակների շարքով քայլելու վարժեցնելու համար, կանոնադրային շարափութություններն անցնելու համար, աշխարհի հարցերի մշակման համար, լինդիսիք ևն յնթիվ ժամանակ Անկաղարի անախնկալ պոռի հետ մղումը, սղային տղա-

հաղթանակը և այլն, յերբ շարժով շարժվելը համապատասխանում է ուսումնասիրվող ռազմական թեմայի բնույթին:

Շարժից դուրս շարժվելը կիրառվում է այն դեպքում, յերբ շարժվելու հետ միասին բացատրում ենք համ զորացյալներ են անցկացվում, յերբ շարժման ժամանակ (սուղ շարժվելիս) այնպիսի ռազմական թեման խնդիրներ են մշակվում, վերով առերիստների շարժումը չի պահանջվում, այն ե՛րբ աչքաչափով հետադարձված վարժողման, աշխարհի կողմերի վերադարձը կողմնացույցի միջոցով և առանց նրան:

Շարժման յերկու տեսակն էլ պետք է հերթով փոխել և դրանով իսկ նպաստել եկակուրսիայի ռազմական բովանդակության բարձրացմանը: Շարժման մեկ տեսակից մյուսին անցնելը կատարվում է կազմակերպված կերպով եկակուրսիայի ղեկավարի հրամանի համաձայն: Պետք է հիշել, վերլավ կազմակերպված շարժումը (Վարժողը կամ Ջարժից դուրս) հաստատուն կերպով սահմանված ճանապարհային գծերին հետ միասին ապահովվում է խմբակի ներսում ներքին կարգ ու կանոնը և դպրոցի հանդիսանում առերիստների ռազմական դաստիարակության խմբային համար:

Մարշրուտով շարժվելը բացի այդ պետք է շտգիապես առերիստների ֆիզիկական պատրաստականության հետ, զուգընթաց առավել ծանալիս վարժությունները մարզանքների միջոցով, վերանք համապատասխանում են նրանց ֆիզիկական դարձացմանը և կարող են կապակցվել մարշրուտի յերկայնությանը դանդող վայրի բնութիւն: Տարիստների առկա կողմի համար կիրառվելիք վարժությունների բնութիւնը տալիս մի առանձին դեպքում պետք է վերադի ֆիզիկալուսուրայի հրահանգչի հետ միասին*): Այդ վարժությունները կարող են մասնավորապես հետևյալները լինել:

*) Հեղինակի կողմից առաջարկվող ֆիզիկալուսուրային վարժությունները մտնում են Վատրաստ աշխատանքի և պաշտպանությանը կրծքանշանի կոմպլեքսի մեջ: Միանգամայն բնական և նպատակահարմար է ճանապարհին տեղի ունեցող առերիստների վարժություններն սկսակործել ՊԱՊ նշանի նորմանքը առկան պատրաստվելու համար: Մարզականացված ճանապարհորդության մեջ ՊԱՊ կոմպլեքսը մտցնելը վե՛ր միայն չի հակառուժ ճանապարհորդության նպատակներին, այլ ընդհակառակը, որդանապետ լրացնում է այդ (տես ՎՖիզիկալուսուրայի Վատրաստ աշխատանքի և պաշտպանության — կրծքանշանը գիրքը, 1932 թ. հրատ.) եմբ.

1. Գալուստի.—Տուրքիստանների ամենաբարձր վարժապետներ մինչ քաղաքում 120 քայլ արագությամբ քայլելու մեջ (ՀՄԿ մաս 1, կետ 20): Առանց հանապազմանների հաղթահարելով դանադան բնական և արհեստական խոչընդոտներ քայլելու պրակտիկա: Քայլում բնական վարժերով (վերելքներ, վայելքներ): Քայլելու ընթացքում պետական գրության անցնելը և հակառակը:

2. Սեդալը.—ԲԳԿ բանակում սողալ ու ընդունված յեղանակները յուրացումը տուրքիստանների կողմից (ՀՄԿ մաս 1, կետ 29):

3. Վազը.—Ամենաբարձր վարժապետներ ատուրիստաններն ատտիմանաբար վազելն ընտելացնելու համար (ՀՄԿ մաս 1, կետեր 26, 27, 28) ստախանաբար հեռավորությունն ավելացնելով մինչև 1 կիլոմետր: Վազը առանց ճանապարհի, հաղթահարելով (ցատկելով) դանադան բնական և արհեստական խոչընդոտներ: Ստախանաբար վազը:

Վազելվազքով անդադրելու վարժանք կատարելու տեխնիկայի յուրացումը տուրքիստանների կողմից հեռակայությունը յուրաքանչյուր վազելվազքի համար հասցնելով մինչև 50 մետր: Վազքից «պտակած» դրության անցնելը և հակառակը:

4. Յազելվազք.—Տուրքիստանների կողմից ըստ յերկարության (առանների, խրամանների վրայից) ցատկունների տեխնիկայի յուրացումը, ըստ բարձրության (ցանկապատի, հողապարիսպի վրայից), ըստ խորության (մինչև 2 մետր խորություն ունեցող փոսերի մեջ ցատկելը): 5. Եղանակների վերադարձը բոլոր տեսակները կատարել: զատկելով (վազելով) և առանց դրան:

5. Սազլը.—Տուրքիստանների մազլընելու մեջ պրակտիկան ծառերի վրա (նյուզներով և առանց նյուզների) ձեռքերի և վոտքերի ոգնությամբ: Ուղղորդ լանջերի և դարձադարձների վրա մազլընելը, կարտակ վազքով: չարժվելու կարգով:

6. Մազլընելով անցնելը.—Տարբեր բարձրության ցանկապատների և պատերի վրայից մազլընելով անցնելն ուղիղի ոգնությամբ և առանց դրան:

7. Նեզալ.—Տուրքիստանների կողմից ձեռքի նունակի նետելու տեխնիկայի յուրացումը մատափորապես նուն չափի և քայլի ատարակներով միջոցով տարբեր դրություններից (կանգնած, քայլելիս, վազելիս, ընկած դրությամբ, պտակած, ծածկարանի հետևից): Ամենաբարձր վարժապետները ըստ հեռավորության և գիպակ նետելու մեջ հարկադրա-

կան և ուղղամիտ նպատակները վրա: Նետումը թե՛ք ուղղությամբ (գա-
րափուլի վրայից, ծառից) և ցածից վեր (բլրի ստորոտից դեպի գա-
ղաթը):

8. Լեզույր. — Տուրքիսաներին լողալ սովորեցնելը Լեզույր ասանքը
բնոյի և բնու վերցրած: Տարբեր լայնություն և հոսանքի տարբեր ար-
ագություն ունեցող ջրային արգելքները լողալով անցնելու համար
ները:

9. Դանուկներ. — Տուրքիսաների կողմից դահուկներով քայլելու և
վաղելու տեխնիկայի յուրացումը հարթ, կարտուկ և լեռնային վայ-
րերում:

Վերոհիշյալ դաշտային ախպի հազմա-կիրարկելի վարժաւթյուն-
ները կարելի չե մշակել յերկու ձևով:

ա) Վարժությունները կատարվում են տուրքիսաների կողմից ան-
միջականորեն շարժման ժամանակ հարմար վայր ունեցող այս կամ
այն ջրջանով անցնելիս: Այդպիսին և որինակ քայլով կամ վաղածով
շարժումը կատարուկ վայրով առանց ճանապարհների, շարժումը
լեռնոտ վայրով, ցատկուկներ, մաղցում, պատերի վրայից մաղցնելով
անցնելը և այլն:

բ) Վարժությունը կապակցվում և այս կամ այն աղանակներով ան-
առջադրանքի հետ և կատարվում և վերջինի մշակման կարգավիճակ
պիսին և օրինակ մարտիկի դործողությունները հարձակման ժամա-
նակը թեման, վորը հաջող կերպով կապակցվում և տարբեր տեսակի
վաղեր, բարձրությունների վրայով մաղցնելով անցնելու, կոնանադրա-
յին յեղանակների, ցատկումների, ձեռքի նմանակ նետելու մշակման
հետ: Այդպես և հետախուզական դեպքի դործողությունները թեման,
վոր կապակցվում և տարբեր բնույթ կրող վայրերով առանց ճանա-
պարհների շարժվելու հետ, հաղթահարելով զանազան խոչընդոտներ և
այլն:

Տուրքիսաների մարշրուտով շարժումը (շարժով կամ շարժիչ
դուրս) պարբերաբար փոփոխելով հաջող կազմակերպված ուղեգնա-
առնական աշխատանքով և ֆիզիկական վարժություններով, վորոնք
մեծ ջանք չեն պահանջում, այն պայմանով վոր չափազանց մեծ դրա-
ժնագները չլինեն (տուրքիսաների ֆիզիկական դարձացման և նրանց յե-
թերին ընտելացած լինելուն համապատասխան, հնարավորություն և
առկա զեկավարին վորը ճանապարհորդությունն ամբողջովին վերցրած
աշխույթ և հետաքրքիր կերպով կատարելու):

ժամապարտորդութեան ժամանակ շարժման մասին բերված ցուցումներն անմիջորեն վերաբերում են հետիոտն ճանապարհ գնալուն, առկայն դրանք, մեծամասամբ, կիրառելի յին նաև շարժման մի շարք այլ ցեղանականներին համար: Անհրաժեշտ և միայն վորոշ հավելումներ կատարելու:

Հեծանիվներով շարժվելու կարգը պետք և պրապտաներով կենսագործել՝ հեծանվային մասերի համար սահմանված միջանկյունների և հեռակայութեանների վրա (ՀՄԿ. մաս 1 կ. կ. 225, 226) մեկնելու ժամանակ կատարված վարժաշարային հաշվարկի համաձայն խցնալիս շարքեր կերտելով, վորոնք համապատասխանում են ճանապարհի լայնութեանը: Իրար հետևից մեկ-մեկ շարժվելու ժամանակ հաշվի առնելով առաջիկաների վրա լիակատար փորձվածութեանը, պետք և մի քիչ ապերաջնել նրանց միջև յեղած հեռակայութեանը և պրապտով խել կանխել հեծանիվների ընդհարումներին հնարավորութեանը: Հեծանվորդներին պաշտ ամբողջ շարժումը պետք և կատարել միջին արագութեամբ (մեկ ժամում 10-12 կիլոմետր). խտրեան պահպանելով մեծ և փոքր զառարանները, Վոչ մի դեպքում չպետք և թույլ առաջադութեան մըցումներ և ալ շեղումներ, վորոնք խանգարում են սրգանալիս նորմալ աշխատանքը և վաղաժամ հոգնածութեան և առաջացնում և հանրակրթական աշխատանքը տարվում և հանդրասի վայրերում և կակուրսիայի զեկավարի ցուցումներին համաձայն: Կանգառումների ժամանակ անհրաժեշտ և հենց առաջին որից վարժեցնելու տարիառներին, վոր նրանք իրենց հեծանիվները կանոնավոր դասավորեն և վոչ թե ձգեն ճանապարհի յեղերին, վորտեղ վոր լինի մոչ վերաբերում և հետևելային և կակուրսիաներին համար մասնանշված ֆիզիկապարագային վարժութեաններին, ապա հեծանիվներով շարժվելու պայմաններում կման առավտոյան լիցքը և այն վարժութեանները, վոր մշակվում են այս կամ այն ուղղակրթական թանային կապակցութեամբ*):

Նախկնդի: Նախկնդի շարժվելու ժամանակ (զետի, լնի կամ ֆուլի վրա) ուժի մեջ են մնում վերոնշյալ դրիթն ըլլոր ամած ցուցումները, անհրաժեշտ ուղղումներով, յննելով շարժման առանձնահատկութեաններին: Շարժման հենց սկզբին (կակուրսիա մեկնելիս) թիալա

*) Հեծանիվներով կատարվող առաջականապայման ճանապարհորդութեաններին վերաբերող հարցերի մշակման ժամանակ ոգտակար և ժախտթանալ Н. Шестоперов „Велотуризм“ изд. „Физкультура“, Харьков, 1931 г. դրքի հետ. խմբ.

քերտու համար հերթափոխությունն առնմանելու Աննից լսով և, յետք և հրա-
կուրսիս մեկնող բոլոր նավակների մեծությունը համասար և լինուած,
վոր հնարավորություն և տալիս նրանց համասարաչափ բարձելու Նոր-
մալ հերթափոխությունը լինում և յերեք հերթի, յուրաքանչյուրը մե-
քայե տեղողությամբ Առանձին դեպքերում կարող են յերկու կամ չորս
հերթափոխություն լինելու Առաջին շրջանում անհրաժեշտ և հատուկ
ուշադրություն դարձնել տուրիստներին կողմից ճիշտ թիավարելու տեխ-
նիկան յուրացնելուն (պետք և համաչափ թիավարել, առանց թափ
տալու, թիակները շատ խոր չմտցնելով ջրի մեջ) և հերթափոխության
ժամանակ նրանց համարաշխ աշխատանքին վերջին նպատակին հասնե-
լու համար պետք և եկակուրսիս ամբողջ ընթացքում մշտական հեղ-
թափոխություն սահմանել, փոքր և մեծ դողարները պետք և կանո-
նավոր կերպով կազմակերպել, դրա համար ափ դուրս գալով և դրա-
նով իսկ հնարավորություն տալով տուրիստներին շարժվելու՝ նավա-
ներում յերկար նստելուց հետո մագմակրթական թեմաների և ֆիզիկա-
տուրային վարժություններին մշակումը պետք և, ըստ հնարավորու-
թյան, կատարել ափ դուրս յեկած ժամանակ Սակայն այդ չի ժխտում,
վորպէսզի վորոշ պարագմունքներ (որինակ, հնարավորությունն աչքա-
շափով վորոշելը, կողմնացույցի միջոցով աշխարհի կողմերի վորոշելը
և այլն) և ընդհանուր բնույթ ունեցող գրույցներն անցկացվեն նավա-
ներում՝ շարժման ժամանակ Ծերբեմն նավակներում թողնելով թիա-
վարներին հերթափոխությունը, տուրիստները կարող են իրենց ճանա-
պարհի վորոշ մասը վորաքով անցնել գետի յերկայնությամբ, այդ դեպ-
քում պահպանելով հետխոսն խմբակների համար վերը հիշված ցուցում-
ները Առաջատարներ լինելու դեպքում նավակներում թողնվող տու-
րիստների թիվը կրճատվում և մինչև նվազագույն չափը*):

Ավանեւով Ավտոմոբիլներով (բռնատար) շարժումը կատարվում
է՝ գործածաների (մատուրացված ջոկատների) տեղափոխության համար
նախատեսանված կարգով: Մեքենաները համարակալվում են և յուրա-
քանչյուրի վրա կախվում և իր համարը: Տուրիստների բաշխումն ըստ
մեքենաների կատարվում և համարների միջոցով, վորի հիմքում գրվում

*) Թիավարման, առաջատարները ղեկավարելու տեխնիկայի և շրա-
կին ճանապարհորդության այլ մանրամասնություններին մասին կտրելի
չեն գտնել М. Прохоров и Я. Шестоперов. «Водные экскурсии» изд.
ФИТ 1930 г. դրքում: Խմբ.

[illegible][illegible]

կուրսիս գնալը նրանց հետ պետք է անցնել դահուկներով շարժվելու տեխնիկան, իսկ մարշրուտով հետագա շարժվելու ժամանակ պետք է նրանց ամրացնել ավելի ուժեղ ընկերներին: Մեկ-յեքուս օրից հետո թույլ ընկերները կընտելանան դահուկներով քայլելուն և չեն թափաչարի խմբակի շարժումը⁹⁾»

Գնացքով, տրամվայով կամ շոգենավով տեղափոխություններ/ ժամանակ առանձին կարգ կարելի չէ չսահմանել: Այդ միջոցներով տուրիստների տեղափոխությունը դարձադրվում է ժամանակը շահելու էա մտքով: Այստեղ հանձնարարվում է մարդկանց այնպես դասավորել, վարպետի ճանապարհորդության ժամանակը կարելի լինի ոգտագործել նեյրաժական զրույցի համար (յեթե այդ տեղի չէ ունենում եքսկուրսիայի սկզբին), կամ ապավորություններ ռ. յեղրեկացություններ ժյմիանց հետ փոխանակման համար (յեթե այդ յեղանակով տեղափոխությունը կատարվում է հիսկուրսիայի ընթացքում կամ նրա վերջում):

ՀԱՆԳԻՍՏ:

Փօք, իվ մեծ զադարմներ նախապարհին: Շուրիստների փոխադրությունն ինչ միջոցով էլ լինի (վոսով, դահուկներով, նավակներով, ավտոյով, հեծանվով), նա պետք է պարբերաբար ընդհատվի հանգստի համար, այսպես կոչված, փոքր դադարքներ միջոցով: Նորմալ աշխատանքում ընդունված է շարժման կամ մի այլ աշխատանքի յուրաքանչյուր 50 րոպեից հետո առաքալ է հանգիստ առալ:

Կանոնավոր կերպով տրվող փոքր դադարքները մոչ միայն նվազեցնում են տուրիստների հոգնածությունը, այլ և զգալի չափով կենդանացնում ևս զադական աշխատանքի վորակի բարձրացմանն ու նրանց մեջ կարգապահության ուղապանմանը:

Բացի փոքր դադարքներից, ամեն օր տրվում է նաև այսպես կոչված մեծ դադարք: Մեծ դադարք տրվում է այն դեպքերում յերբ քրոջանցքը 18 կիլոմետրից ավելի չէ: Դադարքը սովորաբար կազմակերպվում է նախատեսված ճանապարհի կեսից ավելին անցնելուց հետո: Որինտե՛լ յեթե ամբողջ օրագնացքը հավասար է 25 կիլոմետրի, մեծ դադարքը տրվում է 15 կիլոմետր անցնելուց հետո, հեծանվային յերթի ժամանակ 50 կիլոմետր օրագնացքի դեպքում 30 կիլոմետր անցնելուց հետո և այլն:

⁹⁾ Դահուկային ճանապարհորդությունների կազմակերպմանն ու նրանց ազդականացմանը կարող են ոգնել հետևյալ գրքերը: «Бархат Туркет на лыжах», изд. ФИТ, 1931 г., Мусини. «Войная подготовка лыжи», изд. ГИЗ, 1929 г., Тарасов—«Каслинский», Лыжи в СССР», изд. ФИТ, 1932 г., **ԽՍՀ**.

Մենք դադարքի նորմալ տեմպով թյուրումը լինում են յերկուսից—յե-
րեք ժամ: Մենք դադարքը, վերսկսեալ կանոն, ազատագործվում են ճաշի և
նոսրան հաջորդող հանգստի (ամենայն ժամ) համար: Այդ հանգստանքն
անհրաժեշտ և հաշվի առնել մենք դադարքի համար սեղ ընտրելու ժա-
մանակ:

Ենչպէս փոքր, ախպէս եւ մենք դադարքի ժամանակ անհրաժեշտ
են հետեւել, որ տուրխատները չպառկեն խոնավ գետնին (անհրաժեշտ
են, ըստ հնարավորութեան, բավականին բարձր եւ չոր տեղ ընտրել), ճաշ
հաջած ջրամբարներից հոսի ջուր չիմեն, ձմեռը ձյուն հուսնեն և ցուրտ
յեղանակներին, յերբ հանապարհից առաջացած և քրտնած են լինում,
չարձակեն և չհանեն վրայի հագուստները, այլ հովանայի տառիմանա-
քար: Այս բոլոր պայմանների վրա պետք և առանձնապէս ուշադրու-
թյուն դարձնել, մանավանդ յերբ խմբակում սկսնակ տուրխատներ են
լինում, այն եւ մարշրուտով շարժվելու առաջին սրերին:

Ճուրա քամու ժամանակ դադարքը պետք և անել քամուց պաշա-
պանված տեղում:

Փոքր և մենք դադարքներով գեղես չի սպասվում տուրխատների
հանգստի խնդիրը: Բացի դադարքից անհրաժեշտ և պարբերաբար ուս-
նադիպանք տալ, աշխնքն, դադարք մի սմբով որով: Նորմալ կեր-
պով որահանգիստները տրվում են յերկու որից հետո՝ յերրորդ որը:
Առանձին գեղքերում չեղումներ են թույլատրվում գեղի ավելին կամ
պակասը մեկ որով: Որահանգստի համար տեղը պետք և այն հաշ-
վով ընտրել, վոր տուրխատների համար ժամանակը հետաքրքիր և ոգ-
տապիտ կերպով անցնի: Մաշմա-հեղափոխական պատմական գեղքերի
հետ կապված տեղերի և կառուցվածքների, ելեկտրոկայանների, ֆուր-
դիկ-դործարանային նոր շինարարութեան, էլիտաների և սովխոսների
դննութեանը, վերջապէս տեղական աշխատավոր ընտելութեան մեկ
աշխատանք տանելը՝ այդ բոլորը կարող են լրացնել տուրխատների սը-
ղա հանգստի ժամանակը: Որահանգիստները նույնպէս պետք և ոգ-
տապործնել կատարած աշխատանքների արդունքներն ամփոփելու, առաջ
ջերկ (մինչև հաջորդ որահանգիստը) խնդիրների բացատրման, սոցմըր-
ցակցութեան ու հարկածայնութեան պայմանագրերի կատարումն ըս-
տուգելու համար և այլն:

ԳԻՇՆԵՐՈՅ.

Գիշերելու համար տեղի ընտրութեանը մենք ուշադրութեան և պա-
շանջում ենկնուրախայի բոլոր, մասնակիցները և մանտփանդ նորմաց դե-

կամարի կողմից: Անհրաժեշտ և հիշել, վոր գիշերելու համա թահալադը տեղի ընտրությանը կարող և վոչ միայն զրկել առերիստներն անհրաժեշտ հանդատից, այլև նրանց մեջ հիվանդություններ առաջացնել:

Յեթե հարկ և լինում տեղավորվել ընակելի շենքերում, անհրաժեշտ և նախապես համոզվել, վոր վարակիչ հիվանդություններ չկան:

Վրաններում տեղավորվելու գեպըում անհրաժեշտ և լուսավ հասնել գիշերութիկի վայրը, այն հաշվով, վոր մինչև մուխն ընկնելը ժամանակ լինի ճամբարի համար լավ տեղ ընտրելու և գիշերելու ամենինչ պատրաստելու համար: Ամենից լավ է, յեթե որվա մարդըստն ալարավում և ժամը 18-ից վոչ ուշ:

Վրաններ խփելը, ամեններ վոխելու համար նշութներ (մամուռ,) ճյուղեր, չոր անրեխներ), խարույկի համար վառելուփայտ համալքելը, ընթրիք պատրաստելը սովորաբար տնում և մոտավորապես ցերեկոս մամ: Պիշելը և համար ճամբարը խփելու աշխատանքները կատարելու համար տուրիստներին բաշխելուն և աշխատանքի նշանակելուն հետևում և ինքը՝ եկակուրսիայի զեկավարը: Շուրաքանչյուր մասնակցողի կողմից ինքնասպասարկման համար զանազան տեսակի ռանակություններ ձեռք բերելու նպատակով անհրաժեշտ և նրանց մեջ հերթապահակություն ասմանել: Այն գեպըներում, յերբ եքակուրսիային մասնակցողները հիմա տուրիստներ են, վոր արդեն ընտելացած են ցերթերին, պարասկանում և յոյունների բաշխումը կարող են կատարել իրենք տուրիստները՝ միմե զամից եկակուրսիայի ամբողջ ընթացքի համար: Ինքնասպասարկման համար տուրիստների բաշխումն ավելի լավ և կոտարել վոչ թե ամբողջ եկակուրսին խմբակի ներսում, այլ խմբակի կողնակախների միջև, վորոնցում կկենտրոնացվի սովորական անտեսական աշխատանքը (վրաններ խփելը խարույկ վառելը և այլն):

Պիշելելու համար անհրաժեշտ թուր պարտականությունն ամենեղվելուց հետո, կարելի չե կազմակերպել արինտի շրջակայքի գնումը յոյուն, ձկնորսություն, հրամդություն և այլն, առանց սահմանված ճանապարհահայրն անժիմը խախտելու:

Ինկուլց ասալ, յուրաքանչյուր տուրիստ պետք և ասուղի, թե արդյոք ներս են բերված իր թուր իրերը և դարձը խարույկի մաս կամ ճամբարից հետո մի վորեղն տեղ գրանցից վոչինչ չի: Մնացել Եկակուրսիայի զեկավարը հետևում և, վորդեհալի թուր ասուղիստները ասուղման ղեկավարեն իրենց իրերը:

Չափազանց ազատեալ եւ, յերբ եկեղեցւոյն խմբակի հետ լինում
էին մեկ կամ յերկու պահապան ջներ (ղերմանական զամբոններ)։ Նը-
րոնց Ներկայութեանը հաղաթի տուրխաւներին զիշխրային պահպանա-
ւթյանից, վորովհետեւ ջները թույլ չեն տա կողմնակի մարդոնց համ-
արարին մտանալու։ Այն դեպքում յերբ ջներ չեն լինում տուրխաւներին
հարկ եւ լինում հերթով զիշխրային հերթապահութեան տանել։ Հերթա-
պահութեանը պետք եւ սահմանել յերեւել հերթափոխից։

Անհաւարին եւ Նախատեսել տուրխաւները շարժման եւ հանգստի
կողմնակերպման զարժում հանդիպող պէս ըստը մասնակի դեպքերը, վա-
րոնք կարող են տեղի ունենալ նախապարհին։ Այդ ըստը դեպքերին
հիշատակեցում ունենալու համար պետք եւ շարունակ նկատել ունենալ,
վոր օտար խանութի ափսոսանքի տմբայ սիւսեմը, ժափան հեռապահ
եւ, պեմ եւ հաճախեցված լինի համար (վաւր պապար, մեծ պապար, զիւս-
րոր, ցանկեր)։ Բիզնէսական զարգացման սիւսե ի նեւ, այն հապտի, վոր
վոյ միայն նախց պատկանել հոգեմտութեանից, այլ և նպատակ։ Ֆիզիկա-
կան տմբապահութեանը։ Այդ հիմք եւ սահման եկեղեցւոյն ըստը մաս-
նակիցներին առաջը արտամարտութեան եւ ուժեղացում եւ նրանց ցանկա-
ւթյանը վոր միայն նախապարտութեանը շարունակելու, այլ և հետա-
դա եկեղեցւոյններին մասնակցելու համար։

ՄԱՐԿՐԱՅԻ ԸՆՏՐԱԻԹՈՒՆՆ ԻՒ ՎԱՐՈՒՄԵ

Մարքրատի ընտրութեանն ու կազմումն ուղեւի հնչա եւ սովորել
դոնկերն արինակներին վրա։ Սկզբում վերցնենք Անինդրադի շրջակայ-
քում մի փոքր հետիտն եկեղեցւոյն։

1-ին ՎԱՐՈՒՄԵ. — Յենթադրենք, Անինդրադի գործարաններից
մեկում, սիստեմատիկ ուղղական պատրաստութեան շունկող, սակայն
ուղղական գործով հետաքրքրվող յերիտասարդութեան մի խմբակ ցու-
ցակապրվել եւ ուղղա-առաքատական եկեղեցւոյն մասնակցելու հա-
մար։ Զրաւյցի ժամանակ պարզվել եւ, վոր նրանք հետաքրքրվում են
Անինդրադի վրա։ Յուզենիլի կատարած հարձակումը յետ մղելու ժա-
մանակ տեղի ունեցած մարտերով եւ ժամանակակից կովի աւելանիկան
միջոցներով։ Բացի այդ պարզվել եւ, վոր նրանք վորոշ շափով կարողա-
նում են ոգտվել ճարտարից, ծանոթ են կողմնացույցի կառուցվածքին,
սակայն մարտիկի նախնական պատրաստութեան խնդիրներին ծանոթ
չեն։ Եկեղեցւոյնի համար խմբակն իւր արտամարտութեան տակ յերեւել

որ ամենի Բալար մեծանկցողներն առողջ են, հաճախ յերկար դրոսանք-ներ են կատարել, առկայն յերթին ընտելացած չեն:

Բազմապիսի և մի հայացք ձգենք Լենինգրադի շրջապայքի քարտեզին (նկար 2), վորպեսզի վորոշներ այն կետերն ու ուղղությանները, վորոնց հաճախելը հետաքրքրել կլինի տուրիստների համար: Յվյալ դեպքում այդ ի հարկն կլինի հետևյալ ուղղությունը՝ Կոլպինո Կրամնոյե սելո (Սուցկո-ի, Դեռասկոյե Սելո-ի, Պուլկովո-ի վրայով), այսինքն հենց այն շրջանը, վորտեղ 1919 թ. հոկտեմբերի 21-26-ին բեկուման-դի ռենցադ Բուդենիյի հարձակման մեջ Ամենից ձեռնառու յեղնու-թյուն կազմակերպել մոտավորապես այն ուղղությամբ, ինչ ուղղու-թյամբ դարգացել և մեր բանակի հարձակումը, այսինքն Կոլպինից: Վերջնական կետը (Կրամնոյե-սելո) բացի այդ կարելի յե ողորդորե-նալ այնպիսի տեղավորման մասնագիտական դրոսամասերի այցելության հա-մար, կովի ժամանակակից տեխնիկական վորոշ միջոցների հետ տուրիստ ներքին ծանոթացնելու նպատակով:

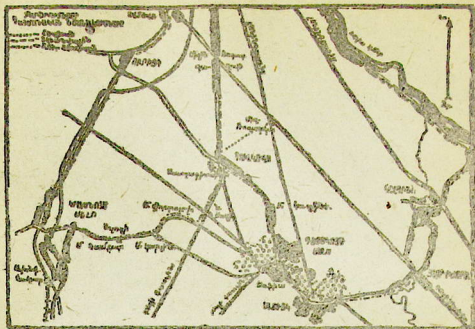
Հաշվի առնելով տուրիստների տեխնիկական պատրաստու-թյան մոկարդակը, կռնի ավելի նշում, նրա բացակայությանը, կարելի յե առաւմտասիրության նյութ ընտել հետևյալ ասպակներով: Ընդ-միջ կրող ինդիւստրիա՝ 1) շարժում շարքերով, 2) քարտեղի համեմատումը վայրի հետ, քարտեզի լրացումը և ուղղումը, 3) կողմորդումն առանց քարտեզի, 4) հեռավորության վորոշումն ասչքաչափով, 5) ողակն առանցքային շարժով շարժվելը ժամանակ, 6) հետախուզական դեռքի ծառայությունը:

Բացառադրում տեղավորվելու դեպքում, կարելի յե մշակել նաև նրա ծրագրումը:

Տուրիստական տեսակետից բացի այդ հետաքրքրական են Պու-կովի և Դեռասկոյե սելոյի պալատ—թանգարանները, նրանց շրջապա-տայ պուրակներով և Պուլկովի աստղագիտարանը:

Այժմ տեսնենք, թե ինչպիսի տեղը կռնենա նման եկակաբարյայի անցկացման պարը (սես էջ 65-67):

3-ԴՐ ՎԱՐԻԱՆՏ, Յենթադրենք, թե տուրիստները առամադու-թյան ասել զոչ թե յերեք, այլ յերկու որ կո և տեսնենք, թե նախ-կին բոլոր մյուս պայմանների ժամանակ ինչպե՞ս կարող ենք մենք այնպատակահարմար կերպով կողմնը այդ եկակաբարյայի անցկացման պարը:

Նկար 2. Հեռիտան-հեծանվային մարզրուաներ այն տեղերով, ուր բն-
հումային մարտեր են տեղի ունեցել Յուդհնիչի դեմ Լենինգրադի մոտ
1919 թ. հոկտեմբերի 21-26 ը:

Նկսելուսից հիմնական խնդիրն է իհարկն, պարզելու տեղում
1919 թ. հոկտեմբերի 21-26 մարտերում տեղի ունեցած բնկումը Հայկի
կլնի միայն կրնաանել մարշրուտը, նրանից հանելով Կրասնայե անկայի
հանախումը:

Բազմակրթական աշխատանքը նույնպես կրնաանվում է պահպանե-
լում են միայն մարտիկի տղերական պատրաստաւթյան ատանձին տարը
բերը: Նկսելուսից հանրակրթական մասում պահպանվում է պալատա-
թանգարաններից մեկը (Դեատկոյե տեղոյի կամ Պամկովսկի) և Պաւլկո-
վի ռասպադիտարանի գննաւթյունը:

Եկեղեցի- որայն վեր որը	Փոխա- դրական միջոցը	Եկեղեցիայի՝ ուղե- մասը կամ կետը	Բողոքականության կան աշխատանքը	Բողոքականության աշխատանքը	Հանրա- կրթական աշխա- տանքը
1-ն որը	Պատկերով	Կենդանի—կոյակներ	Հնդկական ներածա- կան դրույթ Յուդե- նիչի հարձակման մո- տին:	—	—
	Վտուրով	Կոյակներ—Յամ-Իժու- րա	Մեք զորքերի խրմ- քովորումը հարձակ- ման անցնելուց ա- ռույ:	Հարձակում չարքով: Ողակին տաղանդ- ները: Քարտեզի հա- մեմատումը վայրի հետ:	—
	)	Յամ-Իժուրա—Բոյս- կորով	Սպիտակների հա- ձակման վերջին կե- տը, վաղը նրանք դրավեցին 1919 թ. հոկտեմբերի 21-ի գրչերը:	—	—
	)	Յամ-Իժուրա—Պավ- լովսկ	—	Հեռավորությունների վո- րդում: Եղբայրների Քար- տեզի համեմատումը վա- րի հետ:	—
	)	Պավլովսկ	Սպիտակների դեմ Պավ- լովսկի և զեռավայրի սե- ռյի համար 1919 թ. հոկ- տեմբերի 23—23 անդի- ոնցյան մարտերը	—	Պատա-Քան զարանի և զարկի գնում: Քյուր:

1-ին որը	Պատշգոլ	Պալլոսկի—Ռեստո- յե սելո	Սպիտակների գետ Պալլոսկի և Ռեստ- կոյե սելոյի համար 1919 թ. հոկտեմբե- րի 22-23-ին տեղի ունեցած մարտերը:	հողմերու մեջ առանց կողմնացույցի: Ողա- յին տաճնապ: Զը- րույց յերթի առա- ջին արդյունքների մասին:
Դիվերում Ռեստոյե սելոյում, հինգերորդ համապատասխան յում կամ դուրսացու. տանը				

ՅԵՐԵՎԱՆԻ ԼՐԱԿՐԻ ՈՒ 1-Ի ԼՈՒՅՍ ԸՆԴՍԱՅՈՒՄԸ

2-րդ որը	Վոտքով	Ռեստոյե սելո	—	—	Պալա- թանգարու- նի և պար- կի հետա- գոտումը
	»	Ռեստոյե սելո—Մ. հուլիսի—Պուլկովո	Սպիտակների գետ Ռեստոյե սելոյի և Պուլկովոյի համար 1919 թ. հոկտեմբերի 22-23-ին տեղի ու- նեցած մարտերը:	Շարժումը շարքով: Ողային տաճնապների: Հեղափոխության վո- լուտին աչքահանով:	—
	»	Պուլկովո	Սպիտակների գետ Պուլկովոյի համար 1919 թ. հոկտեմբերի 22-23-ին տեղի ու- նեցած մարտերը:	Ձախարհի ծրագրու- մը: Աշխարհի կող- մերի վերջին տես- քերի միջոցով:	Աստղա- դիտարա- նի հնամ- թյանը:
Դիվերում՝ Պուլկովոյում վրանների տակ:					

3-րդ որը	Վաստվ	Պուկովո—Նոյ. Սու- դի—Վիժնովո—Կար- լինո—Սոլովի	—	Հետախուզական դեա- քի ծառայութիւնը: Հետախուզական աշ- քաչափով վերջինը: Դարտեղի համեմա- տումը վայրի հետ, նրա ուղղումը:
	»	Սոլովի—Կրասնոյե սելո	1919 թ. հոկտեմբե- րի 24—26-ին տեղի ունեցած մարտերը սպիտակների դեմ Կրասնոյե սելոյի համար:	—
	»	Կրասնոյե սելո	—	Զորամասերի համ- բարի հաճախումը և ծանոթութիւնը կալի տեխնիկական միջոց- ների հետ:
	Գեաղքով	Կրասնոյե սելո—Լե- նինգրադ	—	Ճշգրիտութիւնը քի զոհանակութեան վերջնական խմբա- կային գրույց:

Յ-ՐԴ ՎԱՐԻԱՆՏ. Եկեղեցւորայի անցկացման պըմը կազմելու խընդիրը բաժանեալն լրիվ չափով լուսարանած չեյինք լինի, յեթե մենք չգնահայնէնք նույն եկեղեցւորայի կազմակերպման յեմս մեկ վարդապետ. յերը տուրիտներէ տրամադրութեան տակ վոչ թի յերեք կամ յերկու ալ միայն մեկ որ կա (սովորաբար հանգստի որ):

Ինչպէս հախորդ յերկու վարդապետներէ դեպքում, այսպէս նույնպէս հիմնական խնդրի կմնա 1919 թ. հոկտեմբերի 21—26-ի մարտերում առաջացած բեկման լուսարանումը տուրիտներէ համար: Միեւնույն ժամանակ, ժամանակը կարճ լինելու պատճառով, հնարավոր կլինի այցելել միմիայն ամենահետաքրքիր վայրերը, այսինքն՝ Պուլկովյան բարձունքներն ու Դետսկոյի սելնա:

Ռազմակրթական աշխատանքը կապահովանի միայն մարտիկի բուկըզբնական պատրաստութեան ամենապարզ և աշխույժ տարրերը, ինչպիսիք են՝ շարժումը շարքով, հեռավորութեան, աշխատիքով վորոշութիւր, որպէյն տաղնապներ և մի շարք ալ մոմենտներ:

Մեկ որվա ուղղմանաւցված եկեղեցւորայի անցկացման ծրագիրը կարող և արտահայտվել 65-68 եղում բերված աղյուսակի ձևով:

Ինչ յեղրակացութեան յարիլի յե հանել վերը մասնանշված յերեք վարդապետներէ համեմատութեան յերից: Նախ և առաջ հեշտ և տեւեկ, վոր ուղղմապատմական կարգի մի շարք հարցերից վերցվում և միայն այն հարցը, վորը հիմնական և հանդիսանում մշակման յեկեղեցւորայի (ավյալ դեպքում 1919 թ. հոկտեմբերի 22—23-ին Դետսկոյի սելնայում և Պուլկովոյում տեղի ունեցած մարտերը): Այդ հիմնական հարցը եկեղեցւորայի բովանդակութեան մեկ և մացվում անկախ նրանից, թի մարքան ժամանակ ունեն իրենց տրամադրութեան տակ տուրիտները (այդ հարցը դրված և բոլոր յերեք վարդապետներում): Եկեղեցւորայի մնացած մարդը՝ ուղղմապատմական բովանդակութեանը պատմութիւն և այդ հիմնական, առանցքային հարցի շուրջն այն չափով, վորչպի հնարավորութեան և տալիս ժամանակը: Նույն համեմատութեանից նաև յերեւում և, վոր վորքան կարճատե և եկեղեցւորան, այնքան և ջիչ հարցեր են մացվում նրա ուղղմակրթական բովանդակութեան մեկ: Կարճատե եկեղեցւորանների ժամանակ մշակվող խնդրները իրենց բնութիւնով ավելի տարբական կլինեն, քան այն դեպքում, յերը նրանք մշակվում են յերկարատե եկեղեցւորայի ժամանակ, յերը տուրիտներէ հետ յերկարատե շիման հնարավորութեանը դեկավարին թույլ և տալիս այդ խնդրներն ավելի լայն չափով ծավալել, ճիշտ նույն պատճառով կարճատե եկեղեցւորաններում մշակվող խնդրները ավելի շատ ցուցադրական բնութիւն կունեն, քան այն խնդրները, վորոնք մշակվում են յերկար մարշրութի ժամանակ, յերը կարելի յե նրանց ավելի խոր և հիմնավորապէս ուսումնասիրել կրկնողական պրակտիկայի միջոցով՝ ժամանակի և տեղի տարբեր պայմաններում:

Բացի հետիտն շարժվելուց բովանդակն լայն չափով գործադրվում և ձեւը պահպանելով և ամալը հեծանքիւնելով ու նախախնելով շարժումներ: Որինակ՝ ինչպէս կարելի յե ուղղմակրթացված ճանապարհոր-

Փոխադրական միջոցը	Մարդկության ուղեմատը կամ կետը	Ռազմատուրիստական աշխատանքը	Ռազմավարական աշխատանքը	Հանրակրթական աշխատանքը
Գնացքով	Լենինգրադ — Միջ. Ռուսական	Հնդկանուր ներածական զորույց Յուդենի չի հաքճակման մտքին		
Հոտով	Միջ. Ռուսական — Պուկովո		Շարժումը շարքով: Ողային տաղանայներ: Հետավորութեան աշխատանքը վերջում:	
»	Պուկովո	Սալիսականների դեմ տեղի ունեցած մարտերը՝ Դեռակոյե սելյուխի, Պավլովսկի և Պուկովոյի համար 1919 թ. հոկտեմբերի 22-23-ը:		Առաջադիտարանի ղեկավար
»	Պուկովո — Դեռակոյե սելյուխ		Դարձնող համեմատումը վաղրի հետ: Ողային տաղանայ: Հետավորութեան աշխատանքը վերջում:	
»	Դեռակոյե սելյուխ		Կովի տեղանկական միջոցների հետ ծանոթացումը զորամասերից մեկում (զորամասի առկայության հրահանգին կապակցությամբ):	Պալատ — խանդարանի ղեկավար

Պատգամ

Դիտակոյն սելո--Լե-
նինդրադ

Յապկորու թյունների
փոխանակում և յեզ-
րախակիչ խմբակային
գրույց:

Մարդու աշխատանքը	Փոխադրում Ֆ. միջոցը	Կիրառում արժեք	Ռազմատեղիստական աշխատանքը	Ռազմակրթական աշխատանքը	Որևի թիվը
Լենինգրադ-Պետ բոգոսլովսկ-Մեդ վեճյա գործ	Գնացքով		Ժանդարմական Կարելիայի քաղաքների հետ և զորայն ֆիննական սպիտակների ավանյուրան Կարելիայում 1921-22 թ. թեմայի շուր ջը: Պետբոգոսլովսկով անց նեյիս, վերսեղ գտնվում եր կարմիր հրամանատարու թյան շտաբը, քաղաքի վրա բացառել ֆիննական սպիտակների ավանյու րան լիկվիդացիայի յնն թարկելու. ընթացքը և ինտերնացիոնալ դպրոցի հանդիսակների ու յուրիսպա տակն ու խնդիրները:	Մասնակցողները ծանո թացվում են ճանապարհոր դության ընթացքում տար վելիք ազգական աղյու սաշարժի պլանի և բո վանդակություն հետ: Շարային համբանքի ստուգումը. իրենց հետ վերցրած բոլոր արտույթ ներին ստուգումը. հանդեր ձանքի հարդարումը: Զին վթականիցների և ֆուտո թվթականիցների հրահանգա վորումը:	

Մեղվե՞ծ յա Գորա
Մասեկե՞լոյ:

Մասեկե՞լոյ —
Լոսինայ Գորա
— Պաղանի

Պաղանի — Սոն-
դալի — Լազարե-
վո — Իվանով — Նա
վոլով

Դասցըով

Դահուկին-
բով

66

83

Զրույց առանձին վաշ-
տերում Մեղվե՞ծ յա Գորայի
և Մասեկե՞լի շրջաններում
1919 թ. դարձնում տեղի
ունեցած մարտերի մասին:
1919 թ. մարտերում սպան
վածների յեղբայրական գե-
րեզմանի ալցեյումը Մասեկե
կում (կայարանի մոտ):

Այն ուղին, վերով շարժ-
վել և Խնտերնացիոնալ
դպրոցի դուստրտուկը:

Այն ուղին, վերով անցել
և Խնտերնացիոնալ դպրոցի
դուստրտակը 31 ժամվա
ընթացքում, հանդատանա-
լով 5 ժամ Լազարեվոյում:

Վաղոնի լուսամուտից
ցույց ե տրվում վայրի
առանձնաբարձր յունե-
րը՝ ապաստո, կարտուկ վա-
րերը, մեծ քանակությամբ
լճերը: Բացատրում յունե
տրվում հիշյալ վայրերում
մարտական գործողություն
ների ժամանակ գործադր-
ված առկալիկայի առանձ-
նաբարձրությունների մա-
սին:

Դահուկային դրամանի դա-
ստվորման ցուցադրումը:
Ընտելացում յերթային շար-
ժմանը:

Շարափութություններ
դահուկների վրա: Պոչըն-
դատների հաղթանարումը
շարքով շարժվելու ժամա-
նակ: Ընտելացում յերթա-
յին շարժմանը:

2

3

Մարդկության ու զեմասերը	Փոխադրու թ. միջոցը	Կիրոմե օրաթը	Ռազմատեղիստական աշխատանքը	Ռազմակրթական աշխատանքը	Որերի թիվը
----------------------------	-----------------------	-----------------	------------------------------	---------------------------	---------------

Ի վանով — Նավու լուկ (ցերեկեթ)	Դահուվ ներով		—	Զրույց յերթի առաջին արդյունքների մասին, գործ նական հետեվություններ հե- տագա շարժման վերաբեր- յալ: Մասնակիցներին ըստառքը- վում է, թե ինչպես են աշ- նուհետև շարժվել Իստանա ցիոնայ գաղթի կուսակցության ըր (ինչ էլին կրում իրենց վրա, ինչպիսի բնու եր այդ կազմում, ինչպես էլին հազնված և այլն): Ցերթա- յին լրագրի № 1-ի լույս ընծայումը:	1
Ի վանով — Նավու լուկ — Պենինդա	Չ	40	Կուսակցության առաջին ընդհարումը Ֆիննական ըս- պիտակների հետ: Ֆիննա- կան ուղեկալի գերի վերց- նելը:	Շարժում շարժերով, Սոլ գոհն լեռնաշղթայի հաղ- թահարումը: Կողմնորոշում կողմնացույցի միջոցով և առանց դրոշմ:	

Պեննդա—Ձյուր-
կա—Ռիքովիս

Դահուկ-
նեղով

55

Կուրսանտների միացումը
«Ռեքույան ուղղության
խմբակի» մասերի հետ
(3-րդ և 4-րդ գորայու-
ները) Ռեքովիսում:

Ցեղից տեղ սողալը, դրո-
հը և հրաձգութունը դա-
հովների վրայից: Մար-
դանք հեռավորություններն
աչքաչափով վորոշելու մեջ:
Շարք և շարափոխութուն
ներ:

2

Ռեքովիս—Ռով-
կուկա—Կիմասու-
գերակայա

»

65

Իստեր դպրոցի գումար-
տակի մարտը Կիմասոգեր-
կայա գյուղի համար:

Ցեղից տեղ սողալը, դրո-
հը և հրաձգութունը դա-
հովների վրայից: Հեռավո-
րություններն աչքաչափով
վորոշելը:

2

Կիմասոգերակա-
յա, (Երան-
դիստ)

»

—

Զրույց, քարտեզի վրա
ցույց տալով Իստեր դպրո-
ցի գումարտակի մարտը
Բարադ—Նավիլոցկայա գյու-
ղի համար:

Ցերթի փորձի հաջողաու-
մը: Ռադմակրթական աշխա-
տանքի լարդյունքները: Հե-
տագո աշխատանքի պլա-
նը: Ցերթային թերթի
№ 2:

1

Կիմասոգերակա-
յա—Վոկնավոց
կայա—Ուլտա

»

70

Մարտեր՝ Կոստոմոֆկա
յա, Վոկնավոցկայա, Պոն-
գոլախտի—Ալխուլախտի—Վոյ-
նիցկայա գյուղերի մոտ և
նրանց ուղերատով իստուր:

Ալխարի կողմերի վերո-
շումն առանց կողմնացույ-
ցի: Քարտեզի կողմնորոշու-
մը: Ազիմուտով շարժումը:
Մարդանք հեռավորութուն
ներն աչքաչափով վորոշելու
մեջ:

2

Մարզը և ավել ուղեման անունը	Փոխադրու թ, միջոցը	Գիտման գրասենյակ	Իրազմատարի անուն աշխատանքը	Իրազմակրթական աշխատանքը	Իրերի թիվը
			Ուխտա դյուղը ֆինանսերի կողմից ներկայացված ապա- տամբության կնիտրոնն եւ Ուխտայի գրասենյակում նշանա- կաթի տեղադրումը:	Շարժում չարձակելով, շա- րավերի տեղադրումներ կատա- րելով:	
Ուխտա-Կեմ	Ավարու- սով	248	Իրազմատարի գումար- տակի անցած ճանապարհը դահուկներով:	—	1
Կեմ-Լենինգրադ	Գրասենյակ	—	—	Ճապարկաթի տեղերի վեր 1 որտ. 9 ին փոխանակվելու: Ուխտ- ական գրույց արդյունքների մասին: Յերթային թերթի № 3:	գիտել
Մոսկով-Ալուզ դա	Գրասենյակ	—	Ջրույց հետեվյալ թեմա- յի շուրջը՝ «Դաշնակիցների ինտերվենյուան 1918—1919 թ. թ. և հյուսիսային հակա հեղափոխությունը»:	Բոլոր մասնակիցների ծանոթացումը ճանապար- հին ռազմական աշխատան- քի պլանի հետ:	—

Վարդգես — Ուս-
տըղ — Վերին
Կոթող

Նորմա-
վով

—

Ուսնապարհորդութեան
մասնակիցներն ճանճա-
ցումը քարտեղի հետ:
Վտրգեսայի թանգարանի
զինութ յոռնը:

Չինթիթակիցներն և լա-
ոսնկարչական թղթակիցնե-
րի թրիզադներն կազմակեր-
պումը: Կրանց հրահանգա-
վորումը:

Յերթային թերթի № 1-
ինի հրատարակումը շոգե-
նավի վրա:

Կոթող

»

Այն կարծիք զորամասե-
րի շտաբն և յեզնի, վորոնք
գործել են Հյուսիսային
Իվինայի ուղղութեամբ:

Նախապատրաստութեան
նախկին շարժվելու համար:

Կոթող — Պրիլու-
կի — Նիժնի — Տոյ-
մեկայա

Նախկին
առաջա-
տի ուղե-
թշտմը

210

Պրիլուկի այն տեղն է,
վորտեղ ընկզմել են 60
բարժ, սպիտակների Իվի-
նայով դեպի վեր, նախով
բարձրանալու ճանապարհը
կտրելու նպատակով: Նիժ-
նի — Տոյմեկայա ամենավեր-
ջին կետն է՝ ուր մեր զո-
րամասերը նահանջել են
Հյուսիսային Իվինայով դե-
պի վեր:

Վարժակազմն պրակտիկա
թիւնավարման մեջ և առաջա-
տի դեկլարմանն ուսուցում:
Գործողի համեմատումը
վայրի հետ (նրա ուղղումն
ու լրացումը):

Այնտեղի կողմերի վարո-
շումը:

3

Նիժնի — Տոյս-
կայա — Սեյրո —
Կոթողմն

»

70

Ռազմապատմական նյու-
թիւրի զինութ յոռնն ու հա-
մաքումը մարտերի տեղե-
րում: Պրիլուկի, Բորեցկայա,
Սեյրո — Վոզնեսնսկոյի,

Ամրակայանների սիստե-
մի և կառարած ճարտարա-
գիտական աշխատանքների
ընդամենը ուսումնասիրու-
թեանը: Նախաորմինների

3

Մարդրուտի ուղեմասերը	Փոխարդու թ. միջոցը	Հիւրմե օրաժը	Ռազմատուրիստական այլատեսանքը	Ռազմակրթական այլատեսանքը	Որերի թիվը
Հոգեբանական- բեղմնիկ	»	50	Տրոխցկոյե, Տուլզաս և Կուր գոմեն հյուսիսի բաշտում: Մարտերի տեղերի զինու թյունը և նյութերի հավա- քումը — Վազի-Բերեզնիկ գետաբերանը, վերը սպի- տակների գետ առաջին մարտերի ռաշոնն և Դվինս յի վրա: Ուստ — Վաժսկի, վերը Պավլին Վինոգրադովի հերոսական մահվան տեղն է:	մարտի տակտիկայի և ցա- մաքային զորամասերի հետ նրանց համագործակ- ցության ուսումնասիրու- թյունը: Սլանմայի ու պլանի գծա գրումը: Մարտիկի ուղղում ու լրացումը: Յերթային թիվի № 2-ի լույս ընծա- յումը:	2
Ինքնզնիկ-Ար- խանգելսկ	»	300	Ռազմապատմական նյու թերի զինությունն ու հավաքումը սպիտակների գետ վերջին մարտերի տե- ղերում Շեպելիսի ռաշո- նում:	Թիափարում և առաջա- սի ղեկավարություն: Աշ- խարհի կողմերի վերջին առանց կողմնացույցի: Մար տիկի կողմնորոշումը: Ազգա բարության պրակտիկա:	3

Արթանգելսի

Նախակով
առաջա-
տի ռոնու-
թյանը

Թանգարանի ղննությունը
Եկեղեցւոյս գեղի Մու-
գլուկ կղզին: Կարմիր մարտ
կոցների մնացորդների և
անգլիական առժամանակի
աշխատանքի կառուցվածք-
ների մնացորդների ղննու-
թյունը:

Տպագրությունների փո-
խանակումը: Տպագրու-
թյունների և մի գումարու-
մը:
Յերթային թերթի № 3-ի
լույս ընծայումը:

Արթանգելսի-
մոսկով

Գնացքով

Քաղաքական ճանապարհորդությունները ու եկեղեցականների կողմից բռնադատվելու պատճառները թվում հաճախ բերվում են անհրաժեշտ հանդերձանքի թանգությունը և զործնական սովորքների պակասությունը, իսկ առանց դրանց շատ զգալիորեն և և կուրսիս անցկացնելու:

Այս գլխի նպատակն է ըստ հնարավորին, ողնություն ցույց տալ ՊՏԵԼ և Պաշխափողքի մի ստորին բլիշներին այդ հարցերում:

ՏՈՒՐԻՍՏՆԵՐԻ ՎՐԱՆԸ

Վրանը հեղափոխմամբ կարող ենք մենք ինքներս պատրաստել: Մյուս գեղքում վրանը մի քանի անգամ ավելի եռան և նստում, քան պատրաստի դնածը: Դրա համար հաճախոր և յերկու կտոր բաժակա-նին խիտ դործվածք 90 սմ. լաճությամբ և 5 մ. 80 սմ. (կտուրի համար) և 7 մ. 50 սմ. (պատերի համար) յերկարությամբ: Դործվածքը պետք է անջրանցիկ դարձնել ներքից և բերված հետեյալ յեղանակ-ներից մեկի միջոցով:

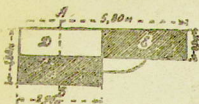
Առաջին կտորը կես և արվում և հետո յերկու կեսերը իրար հետ կարվում են իրենց յերկար կողերով: Ստացվում է մի կտոր դործվածք 2 մ. 90 սմ. յերկարությամբ և 1 մ. 80 սմ. լաճությամբ: Մեջտեղից ԱԵ գծով ծալած (նկ. 4) այդ կտորը կազմում է վրանի կտուրը:

Յերկրորդ կտորը նույնպես կես և արվում, իսկ դրա յուրաքանչյուր կեսը չորս կտորի յեն բաժանում, ինչպես ցույց է տրված 5 նկարի վրա: Այդ կտորներից Ա և Ե կտորները կզնան վրանի կողքի պատե-րի համար, կազմելով, զույգ-զույգ կարելուց հետո, 2 կտոր 70 սմ աճությամբ և 1 մ. 80 սմ. յերկարությամբ: 5 նկարի վրա Ա և Ե տառերով նշանակած կտորները կազմում են վրանի առջևի և յե-տեվի պատերը: Յետեվի պատն ստացվում է իրար հետ կարած Ե և Ե կտորներիցս առջևի պատի կտորներն իրար հետ չեն կարվում:

6 նկարի վրա պատկերացված է նկարազբվող վրանը պատրաստ վիճակում. վրանի կտրերը ցույց են տրված կետագծով: Վրանը պետք է կարել կրկնակի կտրով: Բացի այդ կտուրի դործվածքը պետք է ուրս գա վրանի կողքի պատերի վրայից մոտ 20 սանտիմետր:

Վրանը խիելու և պարանները ու ցցիկները միջոցով նրա ամ-բողջման սխառեմը յերեմվում է 6 նկարից: Տվյալ չափի վրանը կարող է

սղասարկել 3-5 տուրլաթի դիշերումը*): Ավելի մեծ ժանակությամբ մասնակցողներ յեղած ժամանակ, պետք է համապատասխանորեն փոփոխել կտուրի և կողքի պատերի չափերը:

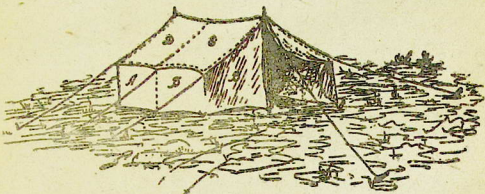
(նկ. 4)

ԿԻՍԱՎՐԱՆ:

Կիսավրանը մի հասարակ հարմարանք է դիշերելու համար: Կիսավրան պատրաստելու համար հարկավոր է 2 կտոր բավականին խիտ գործվածք 90 սմ, լայնությամբ: Այդ կտորներից առաջինը պետք

(նկ. 5)

Նկար 6. վրանը սղասրաստի վիճակում

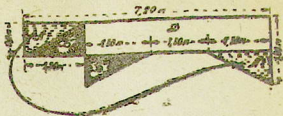
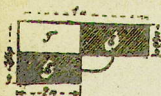
է լինի 4 մետր, իսկ յերկրորդը 7 մ. 30 սմ յերկարությամբ: Գործվածքն անջրանցիկ է դարձվում ներքեվում բերված հետեյալ յեղանակներից մեկի միջոցով:

Ստաշին—կտորը կիսում են, վորից հետո յերկու կեքերն իրար հետ կարում են, յերկար կողերը միացնելով, և կազմում են միալանջ կտուր 2 մ. յերկարությամբ և 1 մ. 30 սմ. լայնությամբ (նկար 7):

Յերկրորդ—կտորից կտրում են նրա մի մասը, վորը հավասար է նրա յերկարության 1 մ. 30 սմ. այս կտորը յերկու մասի յեն բաժանում անկյունագծի ուղղությամբ: Ստացված յեռանկյունիները կարում

*) Տես «Համալսարանական տուրիստ», 1930 թ. № 7:

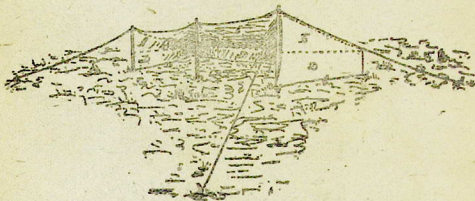
են մնացած կտորի հետ իրենց յերկար սեղանիդով, խնչպես այս ցույց
 և տրված է նկարում:

Նկար № 7

(նկ. 8)

Յերբ այդ կատարված և, մնում և միայն միացնել կտուրը պատե-
 րի հետ, վորոնք ստացվել են յերկրորդ կտորից, և կիսավրանն ուրդն
 պատրաստ և (նկար 9): Ծիշտ ախպես, խնչպես վրանը պատրաստելու
 ժամանակ, վրանի կտորները պետք և կրկնակի կարով կարել, իսկ կը-
 տուրի կտորը պետք և դուրս դա կողքի պատերի վրայից մոտ 12—15
 սմ.: Ս նկարի վրա կարերը ցույց են տրված կետագծով:

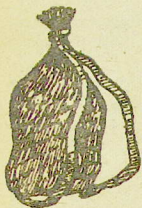

Նկար 9. կիսավրան պատրաստի վիճակում:

Վերջինից չափերի կիսավրանը նախատեսված և 4 մարդուց
 բաղկացած տուրխտների մի լամբակի համար: Կիսավրանները պատ-
 րաստելու պարզաբանը թույլ և տալիս առանց վորեն բարդ ձեվված
 քի այդպիսի կիսավրաններ պատրաստել դանադան թվով տուրխտնե-
 րի համար, հասցնելով այն մինչև 8 և նույնիսկ 10 մարդու, այսինքն
 մինչև ուղղակիանացված եկակուրսիոն խմբակի մեկ ջուկի մեծությանը:
 Հաշիվների ժամանակ պետք և նկատի ունենալ, վար յուրաքանչյուր
 ամբարով յերկու մարդ պահանջում են ավելացնել մեկ կտուր կտուրի
 համար և համապատասխանորեն յերկարացնել կիսավրանի յետևի պո-
 տը 90 սմ-ով:

Երեւնի առաջնային (միջնակարգ)։ Պատրաստելի իրերի արտադրող համայնականությունը թանգ և և բացի այդ ամեն տեղ այդ տոպրակը չի կտրելի և եւր ընդհանուր Միջնակարգ այդ հեշտուրթյամբ կարելի չէ փոխարինել ուսողման տիպի ինքնագործ իրերի տոպրակով։

Դրա համար պետք է վերցնել մի խիտ կտոր (ամենալավն է ըրեղիկտը) 30 սմ. լայնությամբ և զբաղից 70 սմ. կտրել։ Յեթե չհաշվենք կրկնու համար քաշիկը, այս է այն ամենը, ինչ վոր հարկավոր է իրերի տոպրակ պատրաստելու համար։ Վերահիշյալ մեծությամբ գործվածքի կտորը յերկու տակ ծալելով, մի տոպրակ ենք ստանում 70 սմ. յերկարությամբ (խորությամբ) և 45 սմ. լայնությամբ։ Ապա մնում է կտրել նրա կարճ (հատակ) և յերկար (կողք) կողմերը և նրա վերևի յեղրը քիչ ծալել ու կտրել կրկնակի կարով (նկար 10)։

Նկար 10. իրերի տոպրակ։

Տոպրակը կրկնու համար սովորաբար դարձ է անվում մոտ 5 սմ. լայնությամբ լոյս քաշիկ, նույն յերկուտակ ծալած գործվածքից։ Քաշիկի յերկարությունն է 2 մետր։ Քաշիկի մի ծայրը կարում են ներքևի անկյուններից մեկին (սովորաբար աջին), իսկ քաշիկի մյուս ծայրին մի մերքև պատրաստվում, վորի միջոցով քաշիկը կոճկվում է այն կոճակին վորը կարում են տոպրակի ներքևի մյուս (ձախ) անկյանը։ Հաղնելու ժամանակ տոպրակի վերևի բացվածքը կապում են մեռյալ հանգույցով, վոր պատրաստվում է քաշիկի միջին մասից (նկար 10)։

Իրերի տոպրակը պատրաստելու գործվածքը պետք է անընդհանրապես, ոգտագործելով ներքեվում բերված յեղանակներից մեկը։

Բացի իրերի տոպրակից ոյուկզակը կարելի չէ փոխարինել խմար ներով կամ պոնյագայով*) (տախտակից պատրաստած հատուկ հարմարանք, վորի նկարագրությունը տես ներքեվում), վորոնք լայն գործադրություն ունեն Արևելյան Սիրիերում։ Այդ հարմարանքները բաղկացած են հետևյալից։

Խմարանք. — Կտրում են յերկու, ըստ հնարավորին, միատեսակ ճյուղեր, վորոնք յերկմասանի յեղանի տեսք ունեն (նկ. 11). մասների յերկարությունը մինչև 30 սմ. պիտի լինի, իսկ մասների միջև յե

*) Տես «Համալիարհոյին տուրխտ» 1922 թ Ձ 10 և 1920 թ. Ձ 4 (ուռն. յեղվ.)։

կամ լայնութիւնը — 25 սմ: ձյուղավորումից մտա 10 սմ հեռավորութիւն վրա խշմարններից մեկին ամուր խոտորնակի ձեւով կապում են փոքրիկ վոսա սննեցող մի ճյուղի կտոր, խնչպես այդ ցույց են տրված 11 նկարի վրա:

Վոր ետ քաշիկ ծառայում են յերեսներին և կամ հատուկ պատրաստած լայն փ կը, զորովածքից կամ կաշուց պատրաստած (տես վերելում իրերի տեսչակի նկարագրութիւնը):

Խշմարները կապում են իրենց բարակ ծայրերով, բարակ բայց ու ամուր շարանով ախպես, վոր նրանց միջև վորոշ տարածութիւն կա, վոր մոտավորապես հալստար լինի իրերի կապոցի հաստութիւնը (20--25 սմ):

Իրերը կապում են վերմակի կամ վրանի կտորի մէջ: Դրանից հետո կապոցը դնում են գետնի վրա դրած առաջին խշմարի վրա, խոտորնակի ճյուղի վրայի վոստի վրա նախապես հագցնում են քաշիկը: Իրերը յերկրորդ խշմարով սեղմելով, խշմարների հաստ ծայրերն ամուր կապում են:

Խշմարների ողտապործման ժամանակ գոյութիւն ունի նաև մի ուրիշ յեղանակ, վորի համար միայն մեկ խշմար և զործադրվում: Մեկ խշմար յեղած ժամանակ իրերը դարսելու առանձնահատկութիւնը կարելի չե տեսնե 12 նկարի վրա:

Նկար 11 իրերը կապելու յեղանակը յերկու խշմարի ոգնութիւնը:

Նկար 12. իրերը կապելու յեղանակը մեկ խշմարի ոգնութիւնը:

Պոյազա. — Պոյազայի հիմնական բաղադրիչ մասն է կաղմում մի քարակ տախտակ 50 ՍՄ յերկարութիւնը և 20 ՍՄ լայնութիւնը:

Տախտակի վերեւի մասում ամրացվում է մի ուղի, վրը պատրաստվում է կեչու կամ ուռի ճիպտից: Ներքեւի յեղրի վրա կան յերկու յերեւոյ ներ, վորոնց կապում են ուսափոկերը կամ քաշիկները (քաշիկների լայնությունն է մոտ 5 ՍՄ: Պոնյադայի ընդհանուր թափն է՝ 0,6—0,8 կգ (նկար 13):

Բազամը ամրացվում է պոնյադային յերկու խոտորնակի է մեկ յերկայնակի փոկերի օգնությամբ, ինչպես այդ յերեւում է 13 նկարի վրա:

Ուսափոկերի շուրջը փափկության համար մահուղ են կարում:

Վորպեպի ուսափոկերն իրարից չհեռանան է ուսերից չընկնեն, կրծքի վրա, սովորաբար, մի բարակ մլացնող փոկ է լինում: Ձախ ուսափոկի վրա հարմար է մի մղակ ունենալ հրացանի փոկի համար, իսկ յետեւից՝ փոկից պատրաստած մի ուղի յերթային թեթեւ կաշնի կտրի համար:

Նկար 13 պոնյադա:

Տախտակի մշակումը (տախտակը պետք է բարակ պատրաստել, բայց վոչ ի վնաս նրա ամրությանը), վորոշ սանակություն է պահանջում պոնյադա պատրաստել համար:

**ԻՆՉՊԵՍ ԳՈՐԾՎԱԲՆ ԱՆՁԲԱՆՑԻՆ
ԴԱՐՁՆԵԼ**

Գործվածքը կարելի չէ անջրանցիկ դարձնել հետեյալ բաղադրություններով նրան մշակելու մըջոցով:

1-ին լեզամազ. — Յերկու լուծույթ պատրաստել: Առաջինը՝ քացախաթթու արհիճ (արճնային շաքար) 30 գրամ 1 լիտր ջրի համար. յերկրորդ՝ ծծմբաթթվային ալյումինի (21 գրամ 0,35 լիտր ջրի համար: Դրանից

Նկար 14 Պոնյադա տուրխտի կապած իրեքի հետ միասին

հետո պետք է խառնել այդ յերկու լուծույթը է քամել Թանձիփով: Գործվածքը դնել ստացած հեղուկի մեջ է նրա մեջ պահել 15 րոպե, ապա պետք է հանել է տառնց մզելու ուղղել ու չորացնել:

2-րդ յեզեմեակ. — Սատուրնից ասք լուծուլթ ցանքանստեւ 200 դրամ՝ սատուրնից ու 6 լիտր ջրից: Աւելել լավ ե, յեթե սատուրնը կոլտփանային ե—6,5 լիտր սովորական սատուրնի լուծուլթ, 250 դրամ՝ սպիտակեղենի (լվացքի) սողա, 450 դրամ՝ կոլտփոն փողու ձևով: Գործվածքը պետք ե դնել լուծուլթի մեջ ե պահել այնտեղ մինչև վոր գործվածքը լավ խմբի լուծուլթով: Դրանից հետո գործվածքը հանել, մի քիչ մզել ո դնել շիբից պատրաստած հաղեցած լուծուլթի մեջ:

3-րդ յեզեմեակ. — Լուծուլթ պատրաստել՝ 100 մաս ջուր, 4 մաս շիբ, 2 մաս ձկան սոսխնձ ե 1 մաս սպիտակ սատուրն: Գործվածքը դնել ստացած լուծուլթի մեջ ե լավ թրջել լուծուլթով: Դրանից հետո պետք ե հանել, մզել ու լավ վողողել քացախաթթվային տրճիճի 4 տոկոսային լուծուլթի մեջ:

4-րդ յեզեմեակ. — Լուծուլթ կազմել՝ ջուր—90 մաս, սոսխնձ—10 մաս, քացախի թթվուտ—1 մաս ե սարգանատ կալիոնի—1 մաս, գործվածքը դնել լուծուլթի մեջ, թողնել, վոր լավ խմբի, ասպա հանել, ուղիղ եւ չորացնել:

ՆԱՎԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նկկոթութայի համար նավակը պետք ե ընտրել մեծ զուշու թյամբ վորովհետեւ նրա հատկությունից խոշոր չափով կախված ե մարզրուտի հաջող կատարումը:

Նավակը պետք ե թեթեւ ընթացք ունենա, բայց միևնույն ժամանակ պետք ե բավականաչափ կաշուն լինի: Նավակի տարողությունը պետք ե համասար լինի առնվազն յերեք մարդու, մի զույգ թիակներ — յեվ վեց մարդու՝ յերկու զույգ թիակներ յեղած ժամանակ, վորն ապահովում ե յերեք հեթափոխով աշխատանք կատարելը: Նախքան այս կամ այն նավակը վերջնականապես ընտրելը, պետք ե փորձել այդպիսին աշխատանքի ժամանակ:

Լավ ե, յեթե նավակը հարավորություն ե տալիս թեկուզ մի փոքր սռազաստ դնել: Այդ պայմանը հատուկ նշանակություն ե ստանում գետային մարզրուտով դեպի հոսանքի հակառակ կողմը շարժման ժամանակ: Ավելի լավ ե փոքր քառակուսի ձևի սռազաստ դնել, վորը սովորաբար գործ են ածում ձկնորսները:

Այն ընկերները, վորոնք ծանոթ չեն առաջաստը դեկավաթելուն միանգամայն անհրաժեշտ ե նախապես սարգվել այդ գործում ե համապատասխան գրականություն մշակել (տես ծանոթությունը 37 եջում):

Թիակները համար նավակները կողերի վրայի յերկճիղները պետք ե պինդ ամրացված լինեն: Թիակները համար նրանց վորտները յերկարության համեմատ նավակի հատակի վրա պետք ե համապատասխան հենարաններ պատրաստել: Այդ կաշունություն ե տալիս նրանց ե հեջապնում ե թիավորությունը:

Բազաժը պետք է դարսել նավակի յետեւի մասին ավելի մոտ իրերը նավակի մեջ թափանցող ջրից սկսեալանելու համար հատակի վրա անհրաժեշտ է փայտե տախտակամած ունենալ: Բազաժը վերեւից պետք է ծածկել րրեզնետով կամ վրանի կտորներով:

Բացի թիակներէից ու առաջաստից, չպետք է մոռանալ տեղափոխութեան յերրորդ յեղանակի մասին, վորին հաճախ հարկ է լինում դիմել ուժեղ հակառակ քամու կամ արագ հոսանքի ժամանակ: Այդ յերրորդ յեղանակը կոչվում է ճնավաքարով դնալ: Այդ յեղանակն ալն է, վոր տուրիստները դուրս են գալիս ամբ է, գետի յերկայնութեամբ դնալով, յերկար նավաքարով (պարանով) իրենց յետեւից քաշում են նավակը, իսկ նրանցից մեկը մնում է նավակում ու ղեկի կամ թիակի մի ջոցով ուղղում է նավակը ամբի յերկայնութեամբ ու միևնույն ժամանակ նրան թուշ չի տալիս, վոր ամին շատ մոտենալ նավաքարի յերկարութեանը պետք է 80—100 մետր լինի:

Յեթն տուրիստներին հարկավոր է տեղավորել մի քանի նավակներում, պետք է, ըստ հնարավորին, մեկ տիպի նավակներ ընտրել և նրանց միատեսակ մատակարարել տեղափոխութեան համար ըլլոր անհրաժեշտ, հարմարութեները (առաջաստ, նավաքար, թիակներ և այլն), վերջինս անհրաժեշտ է՝ ամբողջ խմբակի շարժման համար միատեսակ տրագութեան ստիմանելու նպատակով:

ԻՆՉՊԵՍ ԽԱՐՈՒՅԿ ՍԱՐԳԵԼ

Սարուշկը տուրիստներին համար կարեւոր նշանակութեան ունի: Սարուշկը տաքացնում է տուրիստներին ցուրտ և խոնավ յեղանակին, խարուշկի մոտ սուրիստը չորացնում է իր հագուստն ու վոտնամանները, խարուշկի վրա նա իր համար կեւրակուր է պատրաստում բացութեամբ (բիվակում), խարուշկն իր ծխով պաշտպանում է նրան մոծակներից և այլն: Յուրաքանչյուր տուրիստ պետք է կարողանա խարուշկն այնպիս սարքել, վոր կարելի լինի ավելի հարմար ալն սղաւաղործել այս կամ այն նպատակի համար:

Նկար 15 խարուշկ մեկ նեցուկով:

Նկար 16 խարուշկ յերկու նեցուկով:

Կերակուր պատրաստելու համար յերկու յեղանակ ե դորժաղըք վում՝ պատրաստվող կերակրով կամ տաքացվող ջրով լի ամանը խաւուռէկի վրա կախելու համար: Այդ 2 յեղանակն ել պատկերացված են 13 և 14 նկարներն ըրա: Դրանցից առաջինը սովորաբար դորժաղովում և տյն դեպքերում, յերբ հարկավոր ե կախել միմիայն մի վորեւ ամոն (կաթսայիկ, թեյաման). յերկրորդը հաշվի յա տնված միաժամանակ մի քանի աման կախելու համար: Յերկու դեպքումն ել մուխակները (նեցուկները) պետք ե ախպես դնել, վոր նրանք չվառվին (ավելի մուտիկ խարույկի հողմաքեր՝ քամու փչելու կողմն): Նեցուկներն համար թարմ, բովականին հաստ ճյուղեր են կտրում:

Ցուրխտներին տաքացնելու համար խարույկն ավելի բալ ե սարքել վրանի մուտքից մուտիկ՝ նրա հողմահար կողմում, վորպեսզի քամին ծուխն ու կաթերը վրանից դեպի մի կողմը տանի:

Սովորաբար բացթիթյազում վրանը զարկում են ախպես, վոր նրա մուտքը կամ բաց կողմը զարծված լինի դեպի հողմահար կողմը: Այն ժամանակ վրանի ներսը քամուց պաշտպանված ե լինում: Մուտքի մոտ խաւուռէկի առկայութիւնը տաքացնում ե վրանի՝ ներսը և նույնիսկ վատ յեղանակին բարենպաստ պայմաններ ե ստեղծում հանգստի համար: Յեթե մոծակներ կամ մժղուկներ շատ կան, խարույկը ձգում են վրանի յերկայնութիւնը, վորպեսզի ծխածածկույթն ավելի բալ լինի: խարույկի ծուխն ուժեղացնելու համար չոր ջախին փիճու (սոսնա), յեղեմնու (յեյլ) կամ դիճու (մոժեմեխիկ) թարմ ճյուղեր են ավելացնում:

Նկար 17. խարույկի տիպը,
վոր սարքում են գիշերով
համար

Ցուրա յեղանակին կարելիք ե խարույկը պահպանել ամբողջ գիշերը: Յեթե տուրխտները պահակային ջներ ունեն, տուրխտների գիշերային հերթապահութիւնն ավելորդ ե դառնում: Ահա թե ինչու հետաքրքրական ե ախպիսի խարույկ սարքել վոր նրա կրակն անընդ-

հատ վառվի ամբողջ գիշերը, առանց դրա վրա մշտական հսկողութիւն ունենալու նկար 15-ը բաժանահաշտի պարզ պատկերացում և տալիս այդպիսի խաբույկ սարքելու մասին: Պետք է միայն նկատի ունենալ, Վոր ջախը (մանր ճյուղերը) ծառայում է միայն խաբույկը վառելու համար, իսկ գիշերը շարունակ կրակը պահպանելու համար պետք է գործադրել անստուգում կոտորած փայտով:

ԻՆՉՊԵՍ ՄՈՇԱԿՆԵՐԻ ԴԵՍ ՔՍՈՒՔ ՊԱՏՐԱՍԵԼ*)

Մոծակները դեմ քսուքը (մաղը) պատրաստվում է հետևյալ հասարակ գեղատոմսով՝ 200 գրամ վազելինի յուղ, 50 գրամ փոշիանման նավթալին և մի փոքր քանակութեամբ միխակի յուղ: Վերոհիշյալ բազադրիչ մասերը լրիվ խառնելուց հետո ստացված քսուքը (մաղը) պետք է մարմնի բաց տեղերը քսել:

ԱՄԱՆԵԼԵՆՆ ՈՒ ՍՆՆՈՒՆԴԸ

Տուբիսանների խոհանոցային ամանեղենը բարդ է: Այդ ամանեղենը բաղկացած է թեյամանից ու միքանի կաթնայիններից: Այդ պայմաններում հարկ էի լինում վորեւե բարդ կերակուրներ պատրաստել:

Մարշրուտով շարժվելու ժամանակ պետք է ուղտադրածել տեղական հնարավորութիւնները՝ տուբիսանների կերակրվելը եկեղեցւոյն բազաներում, հասարակական ճաշարաններում, տեղական բնակչութիւնից մթերքների (որինակ՝ կաթ, ձու) գնումը այլն: Այդ պայմաններում իրենց հետ վերցրած մթերքների պաշարը ոժանդակ դեր է խաղում, առանց ավելորդ ծանրութեամբ մասնակցողներին ծանրաբեռնելու: Կողեկալով հանդերձանքի առարկաների հետ միասին իրենց հետ վերցրած մթերքները տանելու համար պետք է հավասարաչափ բաշխել եկեղեցւոյն ընդ մասնակիցների մեջ:

*) Պոգրեբեցիի, «Տուբիստի ճանապարհային գրքույկը»:

Կերակուր պատրաստելու համար յերկու յեղանակ ե դարձադրս
վում պատրաստվող կերակրով կամ տաքացվող ջրով լի ամանը խա-
բուշկի վրա կախելու համար: Այդ 2 յեղանակն ել պատկերացված են 13
և 14 նկարները վրա: Դրանցից առաջինը սովորաբար դորձադրվում և
տյն դեպքերում, յերբ հարկավոր և կախել միմիայն մի վորևե աման
(կաթսայիկ, թեյաման), յերկրորդը հաշվի չև տնված միաժամանակ
մի քանի աման կախելու համար: Յերկու դեպքումն ել մութակները
(նեցուկները) պետք և այնպես դնել վոր նրանք չվառվեն (ավելի մո-
տիկ խարույկի հողմաքեր՝ քամու փչելու կողմին): Նեցուկները համար
թարմ, բավականին հաստ ճյուղեր են կտրում:

Տուրխատներին տաքացնելու համար խարույկն ավելի լավ և սար-
քել վրանի մուտքից մոտիկ՝ նրա հողմահար կողմում, վորպեսզի քամին
ծուխն ու կայծերը վրանից դեպի մի կողմը տանի:

Սովորաբար բացօթյապես վրանը դարկում են այնպես, վոր նրա
մուտքը կամ բաց կողմը դարձված լինի դեպի հողմահար կողմը: Այն ժամա
նակ վրանի ներսը քամուց պաշտպանված և լինում: Մուտքի մոտ խա-
բուշկի առկայությունը տաքացնում և վրանի ներսը և նույնիսկ վատ
յեղանակին բարենպաստ պայմաններ և ստեղծում հանդստի համար:
Յեթե մոծակներ կամ մժղուկներ շատ կան, խարույկը ձուլում են վրանի
յերկայնությամբ, վորպեսզի ծխածածկույթն ավելի լայն լինի: Մա-
րույկի ծուխն ուժեղացնելու համար չոր ջախն փրճու (սոսնա), յեղեմ-
նու (յեյլ) կամ դիհու (մոժեվենիկ) թարմ ճյուղեր են ավելացնում:

Նկար 17. խարույկի տիպը,
վոր սարքում են գիշերվո
համար

Յուրա յեղանակին կարելիոր և խարույկը պահպանել ամբողջ գիշե-
րը: Յեթե տուրխատները պահակային շներ ունեն, տուրխատների գիշե-
րային հերթապահությունն ավելորդ և դանձում: Ահա թե ինչու հե-
տաքրքրական և ախարիսի խարույկ սարքել վոր նրա կրակն անընդ-

հատ վառվի ամբողջ գիշերը, առանց դրա վրա մշտական հսկողութեան ունենալու: Նկար 15-ը բաժանաճափ պարզ պատկերացում է տալիս աշգլխի խարույկ սարքելու մասին: Պետք է միայն նկատի ունենալ, լիք ջուրը (մանր ճյուղերը) ծառայում է միայն խարույկը վառելու համար, իսկ գիշերը շարունակ կրակը պահպանելու համար պետք է գործադրել անտատում կոտորած փայտով:

ԻՆՁՊԵՍ ՄՈՄԱԿՆԵՐԻ ԴԵՄ ՔՍՈՒՔ ՊԱՏՐԱՍԵԼ*)

Մոմակների դեմ քսուքը (մազը) պատրաստվում է հետևյալ հասարակ գեղատոմսով՝ 200 գրամ վազելինի յուղ, 50 գրմ. փոշիանման նավթալին և մի փոքր քանակությամբ միլիակի յուղ: Վերոհիշյալ բաղադրիչ մասերը լրիվ խառնելուց հետո ստացված քսուքը (մազը) պետք է մաքմնի բաց տեղերը քսել:

ԱՄԱՆԵՂԵՆՆ ՈՒ ՍՆՆՈՒՆԴԸ

Տուբրիստների խոհանոցային ամանեղենը բարդ չէ: Այդ ամանեղենը բաղկացած է թեյամանից ու միքանի կաթնալիկներից: Այդ պաշմաններում հարկ չի լինում վորեւ բարդ կերակուրներ պատրաստել:

Մարշրուտով շարժվելու ժամանակ պետք է ոգտագործել տեղական հնարավորություները՝ տուբրիստների կերակրվելը եկեղեցիներում, լազաներում, հասարակական ճաշարաններում, տեղական բնակչութեանից միջերգների (սրինակ՝ կաթ, ձու) գնումը այլն: Այդ պաշմաններում իրենց հետ վերցրած միջերգների պաշարը ոժանդակ դեր է խաղում, առանց ավելորդ ծանրութեամբ մասնակցողներին ծանրաբեռնելու: Կոչկետիվ հանդերձանքի առաքիանների հետ միասին իրենց հետ վերցրած միջերգները տանելու համար պետք է հավասարաչափ բաշխել եկեղեցիների բոլոր մասնակիցներին միջև:

*) Պագրեբեցի, «Տուբրիստի ճանապարհային գրքույկը»:

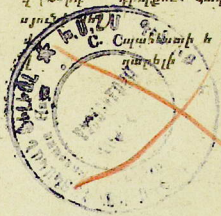

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Էջ
Պրոլետարական տուրքով ռազմականացումը	3
Ռազմական տեսակետից հետաքրքիր տեղերի զննութիւնը	7
Ռազմադաստիարակչական և կրթական աշխատանքը ճանապարհին	13
Մեթոդական ցուցումներ	14
Ռազմական աշխատանքի բովանդակութիւնը	18
Ռազմականացված ճանապարհորդութեան կազմակերպութիւնը	38
Համալրում	38
Քաղաքաշխատանք	41
Մատակարարում	44
Աշխատակցութիւնը տեղական կազմակերպութիւնների հետ	47
Շարժման և հանգստի կազմակերպութիւնը ճանապարհին	51
Շարժման կարգը	52
Հանգիստ	59
Գիշերութիւն	60
Մարշրուտի ընտրութիւնն ու կազմումը	62
Մի քանի գործնական ցուցումներ	80
Տուրքատուների վրանը	80
Կիսավրան	81
Բազաժի փոխադրութիւնը	83
Խնչպես գործվածքն անջրանցիկ դարձնել	85
Նավակի ընտրութիւնը	86
Խնչպես խարյուկ սարքել	87
Խնչպես մոծակներին դեմ քսուք պատրաստել	89
Ամանեղենն ու սնունդը	89

ՆԱԿԱՏՎԱԾ ԿԱՐԵՎՈՐ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Եջ	տող	վ/ն	ՏՊՎԱԾ Ե	ՊԵՏՐ Ե ԼԻՆԻ
16	8	վ	յեղածները	յեղանակները
17	10	վ	աբժվում	շաբժվում
18	18-21	ն	դիրքի	դեաքի
20-23	4-9	ն (3-րդ սյունի մեջ)	աղիմուտները	աղիմուտները
33	9	վ (2-րդ սյունի մեջ)	հեհաա —	հրեաա —
35	2	վ (2-րդ սյունի մեջ)	դիպքում Հակառակորդի	դիպքում Հակառակորդի
37	13	վ	Կապիտալի և միջին	պահեստի միջին
47	17	վ	կարելի	կարելի

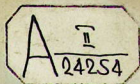
ՀԱՅ ՀԻՄՆԱՐԱՐ ԳԻՒՄ. ԳՐԱԴ.

FL0002129

ԳԻՆՆԵՆԻ ՈՐԻՏԵ

450

104.

1940

Г. КАРАЕВ
Военизированные
путешествия